

ਸਾਲ ਸਤਾਰਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਜੁਲਾਈ 2011
ਫਾਉਂਡਰ ਚੇਅਰਮੈਨ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਚੇਅਰਪਰਸਨ
(ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
280/-	2080/-	(For outstation cheques)

Postal Address for 'ATAM MARG' Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts in India :
ATAM MARG MAG. VISHAV G. R. M.
CHARITABLE TRUST, Ratwara sahib,
P.o. Mullanpur Garibdas, Distt. Mohali - 140901

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	80 \$	800 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

Postal Address for 'ATAM MARG' Enquiry, Money
Order, Cheque and drafts from foreign to :
VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib (Near
Chandigarh) P.O. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar,
Distt. S.A.S. Nagar (Mohali) 140901, Pb. India.

Exemption U/S 80-G upto 31.03.2012 vide L. No.
CIT-II/CHD/80G/TECH/245/2008-09/823

Registration Under Foreign Contribution (Regula-
tion) Act 1976 R.No.115320023

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਨੰ.-

Head Office INDIA- (M) 94172-14391, 9417214379,
0160-2255002, Fax - 0160-2255009

U.S.A. - Baba Satnam Singh ji Atwal
Phone and Fax : 408-263-1844

Bhai Kuldeep Singh Sher Gill
Phone : 408-230-8319

Bhai Parmjit Singh Sandhu - Cell: 07788389135
Canada - Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 604-433-0408

England - Bibi Gurbax Kaur /Jagtar Singh Jagi
Phone : 0121-200-2818
Fax : 0121-200-2879, Raj Mobile : 07968734058

For more information please visit us on internet at:-

Email : atammarg1@yahoo.co.in
http:# www.ratwarasahib.org, http # www.ratwarasahibmedia.org

ਤਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 2
2. ਬਾਰਾਮਾਹਾ 4
3. ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਰੂਪਾ 21
4. ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਜੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ 27
6. ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ 45
5. ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ 53
6. ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ 58
7. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ 60
8. ਸਿਹਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆਨ 63

ਸੰਪਰਕ ਨੰ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ	-	9417214391, 79
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	-	0160-2255001
ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੁਕਿੰਗ ਸਬੰਧੀ	-	9417214386
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ	-	0172-2266315, 9417214381
ਬੀ. ਐਡ ਕਾਲਜ		9417214382
ਬਾਬਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਲੰਗਰ		9417214380
ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ		9872814385, 9417214385
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ		0160-2255003
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ		0160-2255004
ਜਰਨਲ		9417214384

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸਕਾਈ ਟੀ.ਵੀ. ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਚੈਨਲ 0176 ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ
ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ -

ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 11.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਸੋਮਵਾਰ ਸ਼ਾਮ 7.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਯੂ.ਕੇ. ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ www.amritbani.com ਤੋਂ
ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਯੂ.ਕੇ. ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੋ।
ਜਾਰੀ ਕਰਤਾ - ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਪਿਰਿਚੁਅਲ ਸਾਇੰਟਿਫਿਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ
ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਯੂ.ਕੇ.

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ ਐਸ.ਏ.ਐਸ
ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮਾਸਿਕ ਰੂਹਾਨੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ 17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰੰਮ-ਧਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਹਾਨ ਸਤਿਸੰਗ ਸੰਮੇਲਨ ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਵਿਖੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੂਰਬਕ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਤਪੋ ਅਸਥਾਨ ਕੁਟੀਆ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਤਪੋ ਬਣ ਦਰਖਤਾਂ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਨਿਜ ਨਾਮ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮਾਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਯਾਤਰੂ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੇ ਸਨ। 17 ਜੂਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਵ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਹੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਨਿਜ ਕਮਾਈ ਸਫਲੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਸਪਤਾਲ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜਾਂ ਮਸਜਿਦਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ, ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਕਾਰਸੇਵਾ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿਜ ਫਾਰਮ ਜਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੈਕਟੀਕਲ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਟਰਸਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਦਾਰੇ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਖਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਟ ਕੇ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ-ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ-ਸਿਸਵਾਂ ਰੋਡ ਤੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹਰ ਇੱਕ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਹੁਲਾਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਟਰਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਵਿੱਤਰ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪਲ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ। ਟਰਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਰਿਤਿਆਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਅੰਗੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਸ਼ੇਭਤ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਆਮਲੇ, ਬਹੇੜੇ, ਮੌਲਸਰੀ, ਨਿੰਮ, ਤ੍ਰਿਵੈਣੀਆਂ (ਨਿੰਮ, ਪਿੱਪਲ ਅਤੇ ਬਰੋਟੇ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਲਗਾਉਣਾ) ਲਗਾਈਆਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਜਮੋਏ ਦੇ ਦਰਖਤ ਲਗਾਏ ਗਏ ਤਾਂ ਜੋ ਬਰਸਾਤੀ ਨਦੀ ਜੋ ਕਿ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਕੈਰੋਂ ਪਾਡਵਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਤਰਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੂਟੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਹਿੱਸਾਬ ਨਾਲ ਖਿੜ ਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਪਵਿੱਤਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬੂਟੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਸੁੰਗਦੀਆਂ ਛੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਵੇਰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਚਾਅ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਰੰਤਰ 1986 ਤੋਂ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਖੰਡ ਜਾਪ, ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਾਪ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੇ ਜਾਪ, ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੇ ਜਾਪ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਵੇਰੇ 3.00 ਵਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੇ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਜਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਸਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੇ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪਨੀਰੀ ਦੇ ਉਜਵਲ ਭਵਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਹਰ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੇਂਦਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸ਼ੱਤ-ਪ੍ਰਤੀ-ਸ਼ਤ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਟਿਉਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ. ਬੋਰਡ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 95% ਤੱਕ ਨੰਬਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕੋਈ ਅਦਿਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦਿਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਚਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਤਨ-ਮਨ-ਧਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ ਬਣਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮਾਸਿਕ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 17 ਸਾਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਮਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਨਿਰੰਤਰ ਲਾਇਫ ਮੈਂਬਰ, ਸਲਾਨਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰਨਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਰੂਹਾਨੀ ਮੰਜਲਾਂ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੂਹੜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਹਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਸਹਿਯੋਗ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰਸਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਦਾ ਅਲੌਕਿਕ ਸਮਾਗਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਆਪਣੀ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਛਡਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੀ ਰਾਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਅੰਦਰ ਰੁਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਅਦਭੁੱਤ ਦਰਗਾਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਖੀਰ ਦਾ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਰੋਗ ਕਾਇਆ ਗੁਰਮੰਤਰ ਚਕਿਤਸਾ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੀ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾਗ ਕੇ ਜੋ ਅਨੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਸੁਭ ਅਵਸਰ ਦਾ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਰੂਰ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਸਤਿਸੰਗ ਗੁਰਮੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਰੂਹਾਨੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਪ੍ਰਥਾਏ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਰਾਹੀਂ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲੇਖ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਥਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਗੁਣ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿੱਚ ਬਿਰਤੀ ਲਿਵ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। 'ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ' ਕੂੜ ਦੀ ਦਿਵਾਰ ਕਿਵੇਂ ਟੁਟੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ

ਹੇਠ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਲੜੀਵਾਰ ਵਿਚਾਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। 'ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਜੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼' ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। 'ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਇਬਾਤਦ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਸਤਬੰਤ ਕੌਰ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲੇਖ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਤਪ ਤਤਿਖਸ਼ਾ ਵਾਲੇ ਕਠਨ ਘਾਲਣਾ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡੇ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲੜੀਵਾਰ ਲੇਖ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸੰਸਾਰ-ਸੁ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਨ ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਛਪਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਨੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਸਤਕੰਵਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਖੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਸ਼ਿਲਾਨਿਆਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਮਾਲਵੀਆ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਰਖਵਾਇਆ ਸੀ। 'ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਥ ਪਰਹੇਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਮਾ ਕੇ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਨਿਰੋਗ ਜੀਵਨ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

8 ਅਗਸਤ ਦਿਨ ਦੇ 10 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀ.ਜੀ. ਦਾ 94ਵਾਂ ਸਰੀਰਕ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਗੁ. ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਰਾਹੀਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਹੁੰਮ-ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਆਓ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਉਪਰ ਅਤਿ ਅਧੁਨਿਕ ਲੰਗਰ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ ਜੀ।

(-----)

ਸਾਵਣ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ
ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਜੀ,
ਮੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ-ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ।

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥
ਈਘੈ ਨਿਰਗੁਨ ਊਘੈ ਸਰਗੁਨ
ਕੋਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਪਿ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਆਪਨ
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕੇ ਸਗਲ ਬਸੇਰਾ ॥
ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਜਨੁ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਇਆ
ਕਹ ਕਹ ਠਾਕੁਰੁ ਕਹ ਕਹ ਚੇਰਾ ॥ ੧ ॥
ਕਾ ਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾ ਸਿਉ ਬਲਬੰਚਾ
ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਨੇਰਾ ॥
ਸਾਧ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਓ ਨਾਨਕ
ਮਿਲਿ ਸਾਗਰ ਬੁੰਦ ਨਹੀ ਅਨ ਹੇਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੭

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਲ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਆਪ ਸਾਵਣ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਉਣ ਵੀ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ੁੱਭ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਓ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੁਹਾਡਾ ਜੋ ਸਫਰ ਹੈ, ਯਾਤਰਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਲਾਵੇ, ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਆਪਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਵੱਲ। ਜੇ ਇਹ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਲਾਈਨ - 'ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥' ਐਨੀ ਹੀ ਹੈ ਗੱਲ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਐਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਕਿ ਬੜੇ ਔਖੇ ਅਰਥ ਨੇ ਜਾਂ ਜੀ ਮੈਂ ਬੜੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਕਹਿੰਦੇ ਓ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ, 'ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥' ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਉਲਟਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਹਾਂ, ਸਭ ਕੁਛ ਮੇਰਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਲਾਈਨ ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਫਰ ਮਿਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਵੇਲੇ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ। ਪਰ ਮਿਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਓ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ

ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਲਓ। ਪੰਜਾਹ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਆਓ, ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਆਓ, ਨਹੀਂ ਮਿਟਦਾ, ਜਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਕਹਿਓ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਝੁਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਰਸਤਾ ਹੀ ਹੋਰ ਹੈ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ, ਇਹ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਸਜਾ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬

ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਗੱਲ, ਜਦੋਂ ਗਏ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਭਾਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਕੋਈ, ਗਰਮੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਬਹੁਤੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖ ਲਓ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਓਹੀ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਤੇ ਬਣ ਕੇ ਬਦਲਦੀ ਹੈ, ਸੱਪ ਬਣ ਕੇ ਬਦਲਦੀ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਜਨਮ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਜਨਮ। ਕੀੜੇ, ਮਕੋੜੇ ਹੀ ਬਣਦੇ ਤੁਰੇ ਆਏ। ਕਈ ਜਨਮ ਹਾਥੀ ਹੀ ਬਣਦੇ ਤੁਰੇ ਆਏ। ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਪੰਖੀ ਹੀ ਬਣੀ ਗਏ ਹਾਂ, ਸਾਵੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੰਖੀ, ਉਹ ਕਿਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਨਾ ਬਣੇ ਨੇ, ਬਣਦੇ ਹੀ ਤੁਰੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਐਨੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ, ਐਨਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਿਛਲਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਆਹ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਿਹਨਤਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਉਮੀਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਦੇ ਇਸ ਦਰਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਵੀ ਬੁਲਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਵਾਲਾ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਆਹ ਰੋਲਾ-ਰੱਪਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਗੋੜੇ ਵਿੱਚ ਲਈਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ 'ਚ ਕੋਈ ਅਨਜਾਣ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਬੀਬੀਆਂ 'ਚ, ਨਾ ਭਾਈਆਂ 'ਚ, ਗੱਲ ਬੜੀ ਸਿੱਧੀ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ positive mind ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਏ ਓ, ਮਾਈ! ਕੀ ਇੱਥੇ ਆਉਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੈ? ਕਿੱਡੀ ਦੂਰੋਂ ਚੱਲੇ ਓ, ਸਵੇਰ ਦੇ ਚੱਲੇ ਹੋਏ ਓ, ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਏ, ਪਾਉਂਟੇ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਮੀਂਹ ਪਈ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਰਾਇਣਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਹਟਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਆਏ ਓ, ਤੁਸੀਂ ਐਨੀ ਖੋਚਲ ਕਿਉਂ ਝਲਦੇ ਓ? ਕੋਈ ਸਬਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਓ? ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਠੀਕ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸੰਸਕਾਰ ਕੋਈ ਐਸੇ ਨੇ, ਸਾਨੂੰ ਲਈਂ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਸੁਜਾਗ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸੁਜਾਗ ਹੋ ਕੇ

ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਗੱਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੁੱਤ ਅਨਿੰਦੇ ਜਿਹੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ? ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸਾਡੇ ਆਉਣ ਦਾ? ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਸੁਖਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਆਹ ਹੁਣੇ ਹੀ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਬੈਠਾ ਸੀ ਸੁਣਦਾ ਸੀ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਾਲਵੇ 'ਚ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਥੇ ਇੱਕ ਘੋਗੜ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਹਰ ਬਾਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਵਾ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਸਾਡਾ ਬਾਣ ਲੱਗੇ, ਉਹਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਭਲਾ? ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਣ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ। ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਰੁਲੇ ਨਾ, ਸਵਾ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਅੱਜ ਕਿੰਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕ੍ਰਿਆਕ੍ਰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਓ ਮਹਾਰਾਜ ਪੂਰਾ ਖਰਚਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰੁਲਦਾ ਨਾ ਫਿਰੇ ਇਹਨੂੰ ਖਰਚਾ ਵੀ ਦੇ ਦਿਓ। ਅਗਾਹਾਂ ਵੀ ਨਾ ਰੁਲਦਾ ਫਿਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਹੱਥੋਂ ਇਹ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਘੋਗੜ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਨਾਲ ਸੀ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਵਗੈਰਾ। ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਸਿੱਖ ਬਣੇ ਸੀਗੇ। ਪਹਿਲੇ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਸੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਤਕਰੀਬਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਸੀ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਬਚੇ ਸੀ। ਉਹ ਝੱਟ ਬੋਲ ਉਠਿਆ ਕਿ ਵਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਘੋਗੜ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਘੋਗੜ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਦੱਸੋ ਕਿ ਉਹ ਘੋਗੜ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਆ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਇੱਕ ਸੌ ਇੱਕ ਜਨਮ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ ਸੀਗਾ। ਇਹ ਰਾਜਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀਗਾ। ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਸਿੱਖ ਸੀ ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਮੈਂ ਛਕਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਤਾਕਤ 'ਚ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹ ਕਰ ਲਵਾਂ, ਰਾਜਾ ਚੰਗਾ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਅੱਜ ਸਮਾਗਮ ਹੈ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਓ। ਜੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਰੇਗਾ ਉਹ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਚੰਗਾ ਬਈ, ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਜਦ ਆਇਆ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਸੀ ਅਠਾਰ੍ਹਾ-ਉਨ੍ਹੀਂ ਸਾਲ ਦੀ, ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ, ਉਹ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵਰਤਾਅ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਦ ਉਸ ਵਲ ਦੇਖਿਆ; ਪੈਸੇ ਦੀ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਿਹੁ ਚੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਜਦ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਉਹਨੂੰ ਅਕਲ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦੀ, ਹੋਸ਼-ਹਵਾਸ਼ ਗਾਇਬ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ, ਉਹ ਇੱਕ ਦਮ ਕਾਮ ਬਿਰਤੀ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹੈਂ! ਐਨੀ ਸੁਨੱਖੀ ਲੜਕੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਹਟੇ, ਉਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਗਿਆ ਗੁਰਸਿੱਖ। ਉਹਨੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਸਾਰੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਖ ਸਿੱਖਾ! ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ ਇੱਥੇ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ? ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਤੇ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਕੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਗਰੀਬ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਲੜਕੀ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆ। ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਸਵਾਲ ਆ ਗਿਆ, ਗੈਰਤ ਵਾਲਾ ਸੀ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਹ ਲੜਕੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਤੌਰ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਦੇਖੇ, ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੱਜ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਉਤੇ ਐਸੇ ਨਕਸ਼ ਉਭਰ ਆਏ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਾ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਓ? ਇਹਦੀ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ, ਲੜਕੀ ਬੜੀ ਸਮਝਦਾਰ ਸੀ। ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ, ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ। ਸੰਗਤ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੇਟਾ! ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਉਹਦੀ ਮੂੜ੍ਹ ਮੱਤ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਗੱਲ ਮੰਨੀਂ। ਮਾਰ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਐਸੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਸਿੱਖ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨੇ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਭੇਜ, ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਆਪੇ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਆਪ ਪਤਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇਟਾ! ਉਹ ਜਾਹਲ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਫਿਕਰ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦੀ ਕੋਈ ਵੀ। ਮੈਂ ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਚਪਨ ਤੋਂ, ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਬਿਰਤੀ 'ਚ ਕੋਈ ਵੀ ਗਿਰਾਵਟ ਨਹੀਂ ਆਈ ਅੱਜ ਤੱਕ। ਮੈਂ ਸਤੀ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੱਖੇਗਾ। ਉਹ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆ ਗਈ, ਦੱਸੋ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਂਗੀ। ਮੇਰਾ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰੀਂ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਰਾਜੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਤੈਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਆਹ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਨਾ ਸੋਚ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਹਾਂ, ਰਿਆਇਆ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਾ ਸੋਚ। ਉਹ ਹਟਿਆ ਹੀ ਨਾ, ਉਹ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਹਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ, ਉਹਨੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਸੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਿਘਲ ਲਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ,

ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਗੰਦਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਗੰਦਗੀ ਖਾਣ ਦੀ ਨੀਤ ਧਾਰੀ ਹੈ ਤੂੰ ਜਾਹ, ਸੌ ਜਨਮ ਤੂੰ ਘੋਗੜ ਬਣੇਂਗਾ।

ਹੁਣ ਸੌ ਜਨਮ ਉਹਦੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਮੁੱਕੇ। ਸਤੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ ਉਹ ਟਲ ਕਿਵੇਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਘੋਗੜ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਫੇਰ ਘੋਗੜ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਘੋਗੜ ਗੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਗੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਮੁੱਢ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਦੱਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰੇ ਸੀ, ਕੁਛ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਫਲ ਵੀ ਇਹਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਲੜਕੀ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਸੀ, ਸੌ ਜਨਮ ਘੋਗੜ ਬਣਨ ਦਾ। ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨੇ ਭੋਗ ਲਿਆ।

ਸੋ ਇਹ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਰਾਜਾ, ਕਿੱਥੇ ਗੰਦਗੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਘੋਗੜ। ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ, ਸਰੀਰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਤੇ ਗੈਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੁਲ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁਲ ਗਿਆ ਕਿਤੇ, ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ਕਹ ਰਹੈ ਕਹ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੯੩

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਆਉਂਦਾ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ, ਰਹਿੰਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ -

ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਖਸਮ ਕੇ ਕਉਣੁ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੯੩

ਇਹ ਐਨੇ ਜੀਵ ਜੰਤ ਨੇ ਜੋ ਆਪਾਂ ਗਿਣੀਏ ਤਾਂ ਇਸੇ planet ਦੇ ਉਤੇ ਇੱਕ ਅਰਬ ਸਾਡੀ ਆਬਾਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ। ਇੱਕ ਅਰਬ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਲੇਖਾ ਜੇਖਾ ਲਾ ਲਉ? ਫੇਰ ਜੂਨਾਂ ਨੇ, ਇੱਕ-ਇੱਕ ਜੂਨ ਲੱਖਾਂ-ਲੱਖਾਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ। ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੰਛੀ ਨੇ, ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਨੇ। ਇਹ ਖਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਐਨਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੌਣ ਪਾ ਕੇ ਦੱਸੇ। ਕਾਗਜ਼ ਵੀ ਐਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਜੋ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵੀ ਚੱਲ ਪੈਣ, ਕਾਗਜ਼ ਬਣਾਈ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੀਵ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸਰੀਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਘੁੰਮਦਾ ਉਹਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜੋ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਵੀ ਹੈ -

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥

ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੬

ਸੱਪ ਦਾ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੂਰ ਦਾ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਭੂਤ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮੋਲਵੀ ਸੀਗਾ ਉਹ ਸੁਲੇਮਾਨ ਨਾਉਂ ਸੀ ਉਹਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੁਲੇਮਾਨ! ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਅਬਾਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਹੋ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਹੈਗੇ, ਜਦ ੯੦ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸੀ ਆਬਾਦੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਚੱਲ ਇੱਕ ਅਰਬ ਲਾ ਲੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਇਹਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸੌ ਨਾਲ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੀਹ ਖਰਬ। ਕਹਿੰਦਾ ਤੀਹ ਖਰਬ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੇਤ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਅਸੀਂ। ਆਹ ਸਾਡੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਰਹਿੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਓ? ਕਹਿੰਦਾ ਆਹ ਸਾਰਾ ਸਾਡਾ ਹੀ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਫੇਰ ਵੀ ਕੁਛ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਤਾਂ ਦੱਸ? ਕਹਿੰਦਾ ਕਾਹਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਡਰਨਗੇ ਲੋਕ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦਸ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਚਿੰਬੜਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਚਮਗਿੱਦੜ ਚਿੰਬੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾੜੇ-ਮਾੜੇ ਪੁਆਇੰਟ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਛ ਕਹਿ ਸਕੀਏ। ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵਾੜ ਦੇਵੇ, ਜਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ। ਫੇਰ ਫੜਦੇ ਹਾਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਈਏ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਜਪਦਾ। ਉਥੋਂ ਅਸੀਂ ਨੱਠ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਮਦੂਤ ਵੀ ਨੱਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੂਨਾਂ ਹੀ ਜੂਨਾਂ ਨੇ ਲੇਖਾ ਪੱਤਾ ਕੌਣ ਕਰ ਲਏਗਾ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕੌਣ ਜੰਮਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰ ਦੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, 'ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਖਸਮ ਕੇ ਕਉਣੁ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥' ਚਲੋ ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਐਨਾ ਕੁ ਲੈ ਲਓ। ਆਹ ਕੁੱਤੇ ਬਿੱਲੇ, ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਘੁੰਮਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕੈ ਦੂਖਨਿ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਕਿਰਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੯

ਜਿਹੜਾ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੰਤ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਫਰਕ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਨਾ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਨਾ ਖੇੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

ਸੁਣਿਐ ਦੂਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੀਆਂਮੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਤੱਤੀ ਤਵੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਓ, ਪਾਣੀ 'ਚ ਉਬਾਲ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਫੁਰਨੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਓ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਰਾਪ ਦੇ ਸਕਦੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੀਆਂਮੀਰ! ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਕਰੀਏ? ਇਥੇ ਦਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈਗਾ?

ਆਪੇ ਪਾਵਕੁ ਆਪੇ ਪਵਨਾ ॥ ਜਾਰੈ ਖਸਮੁ ਤ ਰਾਖੈ ਕਵਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੯

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੪

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਬੈਸੰਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੱਤੇ ਪਾਣੀ, ਦੇਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਉਬਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਓਹੀ ਸੀਗਾ, ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਤੱਤੀ ਤਵੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਅੱਗ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੈ, ਤਵੀ ਵੀ ਆਪ ਹੈ, ਕੌਣ ਕਹਿੰਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕੌਣ ਕਹਿੰਦੇ ਸਰਾਪ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਉਹ ਸਦਾ ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਜਿਹੜੇ ਕੀੜੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਬਣਦਾ ਹੈ -

ਸੰਤ ਕੈ ਦੁਖਨਿ ਤ੍ਰਿਗਦ ਜੋਨਿ ਕਿਰਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੯

ਕਿਰਮ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਦੂਜਾ -

ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਸੋ ਨਰਕਪਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੮

ਜੇ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਨਰਕ ਕੱਟੇਗਾ, ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁੱਤਾ ਬਣ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰੇਗਾ। ਸੋ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਚੱਕਰ ਹੈ ਨਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਮੂਹਰੇ ਪੜਦਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਜਾਣਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਬਈ ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਧੋਖਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ, ਮਨੁੱਖ ਜਾਮਾ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਾਨੂੰ, ਪਿਛਲੇ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਜਿਹੜੇ ਆਉਣਗੇ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਬਣੇਗਾ ਕੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਨਾਮ ਜਪ ਲੈ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਸਰੀਰ ਮਾੜਾ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਚੱਕਰ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆਵੇ, ਫੇਰ ਨਾਮ ਤਾਂ ਜਪ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁੰਗਾ ਮੁੱਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਨਾਮ ਜਪੇਂਗਾ।

ਹੁਣ ਦੋ ਪੈਰ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਚਾਰ ਪੈਰ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਪੈਰ, ਫੇਰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਏਗੀ, ਦੋ ਸਿੰਗ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਲੰਮਾ ਮੂੰਹ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ, ਮੂੰਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਗੁੰਗਾ, ਰੰਭਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਕਹਿ ਸਕੇਂਗਾ। ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਵਿਹਲਾ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣ ਦੇਣਾ, ਤੇਰਾ ਨੱਕ ਪਾੜ ਕੇ ਨੱਥ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਕੰਧੇ ਦੇ ਉਤੇ ਤੇਰੇ ਪੰਜਾਲੀ ਤੇ ਹਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਸਤੇ, ਕੰਧਾ ਪੱਕ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇਰਾ, ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਐਨਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਗਰੀਬ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਐਉਂ ਤਾਂ ਦੱਸ ਕਿ ਫੇਰ ਤੂੰ

ਕਰੇਂਗਾ ਕੀ।

ਚਾਰਿ ਪਾਵ ਦੁਇ ਸਿੰਗ ਗੁੰਗ ਮੁਖ ਤਬ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਗਈਹੈ ॥

ਉਨਤ ਬੈਠਤ ਠੇਗਾ ਪਰਿਹੈ ਤਬ ਕਤ ਮੁਡ ਲੁਕਈਹੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੪

ਸੋਟੀ ਮਾਰਨੀ ਹੈ ਫੜਾਕ ਦੇ ਕੇ ਕਿ ਉੱਠ ਓਏ। ਹੱਲ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸੋਟੀਆਂ ਮਾਰੀ ਜਾਣੀਆਂ ਨੇ। ਉਹਨੇ ਕਿਹੜਾ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸੋਟੀ ਨਾ ਮਾਰ। ਜੇ ਦੱਸੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿਹੜਾ ਓਹਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਲਕੋਏਂਗਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਬੈਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਵਣ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਪੇਟ ਭਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕਿਹਾ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਬੈਲ ਬਿਰਾਨੇ ਹੁਈਹੈ ॥ ਫਾਟੇ ਨਾਕਨ

ਟੂਟੇ ਕਾਪਨ ਕੋਦਉ ਕੋ ਭੁਸੁ ਖਈਹੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਰੇ ਦਿਨੁ ਡੋਲਤ ਬਨ ਮਹੀਆ ਅਜਹੁ ਨ ਪੇਟ ਅਘਈਹੈ ॥

ਜਨ ਭਗਤਨ ਕੋ ਕਹੋ ਨ ਮਾਨੋ ਕੀਓ ਅਪਨੋ ਪਈਹੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੪

ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪੋ-ਨਾਮ ਜਪੋ, ਜੇ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਚੰਗਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਦੇਖ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਜੂਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਇਹ ਰੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਕੰਡਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਦਮ ਨਿਕਲ ਆਉਣਾ ਹੈ -

ਨੰਗਾ ਦੇਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ ॥

ਕਰਿ ਅਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੧

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਵਾਂ ਕਪੜਾ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਕੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ? ਫੇਰ ਆਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੀ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਸਮਝ ਲਵੇ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੀ ਧਾਰਨਾ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਜੀ,

ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ-ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ।

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੭

ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਹੈ ਇਹਦੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਜਾਓ, ਇਹਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਸਾਡਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹੈਗਾ, ਸਭ ਕੁਛ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪਸੂ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ, ਮੇਰਾ-ਮੇਰਾ ਮੁਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਫਲਾਣਾ ਹੈ ਧਰਮ ਹੈ; ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਓ ਮੇਰਾ-ਮੇਰਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਬ ਲਗੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰੈ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਕਾਜੁ ਏਕੁ ਨਹੀ ਸਰੈ

॥

ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਬ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ॥

ਤਬ ਪ੍ਰਭ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰਹਿ ਆਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੧

ਫੇਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ ਮਿਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜਾ ਅਸਲੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹਦੇ 'ਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਪਰ ਝੂਠਾ ਪੜਦਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਦੱਸੀ ਹੈ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਜਦੋਂ ਆਪ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ, ਇੰਦਰਸੈਨ ਆਇਆ, ਰਾਜਾ ਸੁਧਰਸੈਨ ਦਾ ਉਹ ਭਾਣਜਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇੰਦਰਸੈਨ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਓ। ਮੈਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਨੇ। ਰੋਟੀ ਵਧੀਆ ਮਿਲ ਗਈ ਕਹਿੰਦਾ ਅਨੰਦ ਆ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਅਨੰਦ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੰਦ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਆਖਰੀ ਅਨੰਦ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ! ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਇਹਦੀ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਦੱਛਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਛ ਲੈਣਾ ਹੈ ਲੈ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹਦੀ ਮੰਗ ਕਰੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪਾਈ ਬੈਠੀਆਂ, ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈਂ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸਭ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਉਥੋਂ ਤੱਕ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਨਾ ਆਤਮਾ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਅਨਾਤਮਾ ਕੀ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਸੁੰਘ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਛੋਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, taste ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਸਪਰਸ਼ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਅਨਾਤਮ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫਜ਼ੂਲ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਨਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੀ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇ ਦੇ ਸਾਨੂੰ। ਜੋ ਕੁਛ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਦੇ ਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਇਆ, ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀਆਂ, ਚੂਲੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਾਹਦੀ ਚੂਲੀ ਛੱਡੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਕੋਠੀਆਂ ਨੇ, ਬਜ਼ਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਭਾਣਜਾ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਹੈ, ਧਨ ਦੌਲਤ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਭੇਟਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਮਾਲਕੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਰਹੀ? ਅਸੀਂ ਚਾਹੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇਈਏ ਸਾਰੀ? ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਮਾਲਕੀ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਉਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਦੇਖ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਸੋਚਿਆ, ਆਹ ਸਰੀਰ ਹੈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਇਹ ਵੀ ਅਨਾਤਮਾ ਹੈ? ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਹ। 25 ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ, ਕੰਨ ਜਿਹੜੇ

ਨੇ ਇਹ 25 ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਰੀਰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਨਾਤਮਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਜੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇ ਦੇ।

ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ?

ਸੋਚੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਥੱਲੇ ਇੱਕ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਹੋਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ ਨੇ, ਸਤਾਰ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋਚ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਦੇਖ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤੂੰ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਰਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਫੁਰਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਫੁਰਨਾ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਮਨ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਮਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਮਝੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਮਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹਨੇ ਮਨ ਦਿੱਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਵੇਚ ਦੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ,
ਕਾਰਜ ਤੇਰੇ ਰਾਸ ਹੋਣਗੇ।**

**ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥
ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥**

ਅੰਗ - ੨੮੬

ਸਿੱਧਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਹੀ ਨੇ। ਨਾ ਅਸੀਂ ਮਨ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਸਰੀਰ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਅਸੀਂ ਗਾ-ਗਾ ਕੇ ਸਭ ਕੁਛ ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ, ਕਿਤੇ ਭੁਲੇਖਾ ਲਗ ਜਾਏ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੱਚੀਓਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ - 'ਮੈਂ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ।' ਜਿੰਦਣ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹਦੇ 'ਚ ਅਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੩

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੁਰਨਾ ਕਰਿਆ ਹੈ ਤੂੰ?

ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੀ।

ਕੀ ਕਰਿਆ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਆਹੀ ਕਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਠੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਨ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਦੌੜਿਆ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਵੀ ਮਨ ਦੌੜਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੀ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਮਨ ਬਹੁਤ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਛ

ਫੜਾ ਦਓ ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੋ ਹੀ ਨਾ, ਝਗੜਾ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਮਨ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਸਭ ਕੁਛ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮਨ ਸੁਥਰਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਮੈਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ -

ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ ॥
ਅੰਗ - ੫੫੮

ਕਿੰਨਾ ਮੈਲਾ ਹੈ? -

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥
ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ
ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੧

ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਬਦਬੂਦਾਰ ਲੱਗੀ ਪਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ। ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੰਦਾ ਮੰਦਾ ਜਿਹਾ ਇੱਥੇ ਰੱਖ ਦੇ ਸਾਡੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ। ਉਹ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸੁਥਰਾ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਣਗੇ। ਸੁਥਰਾ ਮਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਉਨਮਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਾਉਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ। ਬੜਾ ਤਕੜਾ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੀ ਮੈਂ ਮਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਫੇਰ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ।

ਹੁਣ ਬੁੱਧੀ ਆ ਗਈ ਉਥੇ, ਬੁੱਧੀ ਲਗ ਗਈ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰਨ। ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਈ ਕਿ ਮਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਧਨ ਵੀ, ਉਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਫਲਾਣਾ ਹੈ ਧਿਮਕਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ ਉਹਦਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਹੁਣ ਤੂੰ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬੁੱਧੀ ਦਾ, ਇਹ ਆਤਮਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਜੀ ਅਨਾਤਮਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨਾਤਮਾ ਸਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇ। ਉਹਨੇ ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਫੇਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਗਈ, ਮਨ ਵੀ ਗਿਆ, ਜਾਇਦਾਦ ਵੀ ਗਈ, ਸਰੀਰ ਵੀ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਅੰਦਰਲੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਚਿਤਵਨੀ ਕਰਨਾ ਚਿੱਤਰ ਦਾ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇ। ਸਮਝ ਆ ਗਈ, ਚਿੱਤ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖੀ ਚੀਜ਼ ਰਹਿ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਨਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕੀਏ ਨਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕੀਏ। ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮੂਲ ਹੈ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਮੰਗਣੀ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਉਹ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਲੈ ਜਿਹਨੇ ਤੈਨੂੰ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਹੈਗਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਦੇ ਦੇ ਸਾਨੂੰ, ਮੈਂ ਹੈਗਾ। ਇਹ ਅਹੰ ਭਾਵ ਦੇ ਦੇ, ਮੈਂ ਦੇ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਸਾਂਭੀ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਮੈਂ ਕਾਰਨ

ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੬

ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਪਿਆਰਿਆ -
ਧਾਰਨਾ - ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ ਹਉਮੈ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ।

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੬

ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਹੀ ਹੈ -

ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੈਲ ਫਕਤੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੧

ਕੋਟਨ ਮੈ ਨਾਨਕ ਕੋਊ ਨਾਰਾਇਨੁ ਜਿਹ ਚੀਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਕਰੋੜ ਬੰਦੇ 'ਚੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਰੋੜ ਵਿੱਚੋਂ। ਪਰ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਕੋਟਨਿ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਟਨਿ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਿਆਂ ਕਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 95 ਕਰੋੜ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੋ ਦਾਨ ਚਾਰ, ਪੰਜ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਿ ਪੰਜ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਚਲਦਾ ਰਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਸਾਜਿਆ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ -

ਸੰਤ ਹੇਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਾਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੪

ਸੰਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰੀ ਹੈ, ਕਰੀ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ ਪਰ -

ਕਬੀਰ ਧਰਤੀ ਸਾਧ ਕੀ ਤਸਕਰ ਬੈਸਹਿ ਗਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੯੬੫

ਚੋਰ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ ਇਹਦੇ ਉਤੇ। ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੰਤ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਫਲਾਣੇ ਥਾਉਂ ਜਾਓ। ਇਹ ਵੀ ਓਹਦੀ ਖੇਡ ਹੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸਕਿੰਟ 'ਚ ਸਿੱਧੇ ਕਰ ਦਏ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਇਕ ਐਟਮ ਬੰਬ ਗਿਰਿਆ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਨਗੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। ਪਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਖੇਡ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭੇਜੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਜਾਹ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਤੂੰ ਲਈਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇ। ਜੇ ਬੁਰਮ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤੂੰ। ਜਦ ਉਹਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਦਰਸੈਨ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ, ਆਪ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਖਤਮ ਹੋਇਆ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥

**ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥
ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸੁਮਾ ॥
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥**

ਅੰਗ - ੨੭੮

ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਤਮ ਜੋਤ ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੇ ਪਰਿਪੂਰਨ ਹੈ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਗਈ। ਪੜਦਾ ਹੀ ਮੈਂ ਦਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਈ ਉਹਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗ ਗਈ, ਉਹਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਸਮਾਧੀ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਗਵਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਲੰਘ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਫੇਰ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਜਗਾਇਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਇੰਦਰਸੈਨ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਸੀ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਕਰਾ ਦਿੱਤੇ ਅਸੀਂ। ਆਹ ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਮੋੜਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਧੋਖਾ ਨਾ ਖਾਈਂ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਐਵੇਂ ਬਨਾਉਣੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਸਮਝ ਲਿਆ, ਤੇਰਾ ਉਹ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹੀ, ਮੁੜ ਕੇ ਜੀਵ ਨਾ ਬਣ ਜਾਈਂ। ਇਸ ਮੈਂ ਨੇ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਰੋਲਾ ਗੋਲਾ ਅਹੰ ਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਰਚੀ, ਇਹ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਆਮ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਆਮ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਉਹ ਮੂਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਸੀ ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਭਾਵ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਫੜਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ। ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਦਿਮਾਗ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਹੈ ਗੱਲਾਂ ਫੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਫਟਾਫਟਾ। ਹੈ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਇਹ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਦੇ 'ਚੋਂ ਚੇਤਨ ਜੋਤ ਨਿਕਲ ਜਾਏ, ਇਹਨੂੰ ਜਾਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਚਿਹਾ ਇਹ। ਹੁਣ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਫੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਸ਼ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਇਹਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ, ਇਹ ਅਨੇਕ ਕਣ ਨੇ, ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ, ਅਰਬਾਂ, ਖਰਬਾਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਗਿਣ ਲਓ, ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਉਹ ਹਰ ਕਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਸ਼ ਆਈ, ਹਰ ਕਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। I am, ਮੈਂ ਹਾਂ-ਮੈਂ ਹਾਂ-ਮੈਂ ਹਾਂ। 'ਮੈਂ ਹਾਂ' ਆਇਆ ਇਹਨੂੰ ਮਹਿ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਚਿੱਤ ਬਣ ਗਏ, ਚਿੱਤਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਈਆਂ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ ਗੰਦ। ਇਹਨੂੰ ਤਨ ਮਾਤਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਨ ਮਾਤਰਾ ਤੋਂ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ, ਪੰਜ ਸਥੂਲ ਭੂਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਸਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ ਸਾਰੀ, ਜਿਉਂ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਮਹਿਕਮਾ ਚੱਲਿਆ, ਗਿਆਰਾਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਦੱਸ ਉਹ ਤੇ ਮਨ ਸਮੇਤ। ਸੰਸਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ back to source ਜਾਈਏ, ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਫੁਟਕਾਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਫਸ ਗਏ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ, 'ਮੈਂ' ਦਰਅਸਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਕ ਭਾਵ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਇਹ ਭਾਵ ਹੀ ਛੱਡਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਛੱਡੋ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਹੜੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਧਾਰਨਾ, 'ਮੈਂ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ'। ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਹੁਣੇ ਸਮਝ ਜਾਏ, ਉਹਦਾ ਹੁਣੇ ਹੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਣ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ possible ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਗੱਲ। ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ -

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ

ਪਰਿ ਗਈ ਭੂਮਿ ਬਿਕਾਰ ॥

ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉ ਮਾਨਈ ਹੋਇ ਗਈ ਭਨ ਫਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਮਹਾਂ ਜੋਤੀ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਇਹਨੇ ਤੋੜ ਲਿਆ 'ਮੈਂ' ਦਾ ਚੱਕਰ ਦੇ ਕੇ। ਉਹ ਪ੍ਰਮ ਆਪੇ ਤੋਂ ਨਿਜ ਆਪਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇਅੰਤ ਸਿਆਣੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹ ਸੁਆਹ ਬਣ ਗਈ ਭੱਠ ਦੀ।

ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ ਲੀਨੀ ਭੂਮਿ ਮਿਲਾਇ ॥

ਅਨਿਕ ਸਿਆਨੇ ਪਚਿ ਗਏ ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਜਿੱਦਣ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਹਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਇਹਨੂੰ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਕੋਈ ਇੱਕ ਅੱਧਾ ਬਚਾ ਲਿਆ ਬਚਾ ਲਿਆ, ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਬਚਾ ਸਕੇ, ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੱਲੋ ਚੱਲੋ, ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਫੇਰ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਤੱਤ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਬਣਾ ਕੇ ਤਾਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਉਹਨੂੰ। ਤੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇ।

ਇਹਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਆਖਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ ਨਾ ਹੁਣ ਤੱਕ, ਜਿਹੜੀ ਪਹੁੰਚ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਚਖੰਡ ਗਏ। ਉਥੇ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲੇ। ਬਚਨ ਵੀ ਹੋਏ ਉਥੇ। ਇਹ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਤੂੰ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੇ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੬

ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ -

ਆਇ ਅੰਤਿ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ।

ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ। ਕਬਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ

ਕਈ ਮੂਰਖ ਆਦਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਰੇਨ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਿਆ ਉਹਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ। ਇਹੀ ਕਰਿਆ ਕਿ ਉਹਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਦੋਂ

ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਰਾਸ਼ਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਦੇ ਕੋਲ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਰਾਸ਼ਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੈ ਆਇਆ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਾ, ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਕਿਹੜਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸੀ, ਵੀਹ ਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਨਾਲ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਲਓ। ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਬਣਿਆ ਅੱਜ ਦਾ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਵੱਡੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਕਾ! ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾਹ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਤੁਸੀਂ ਖੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਹ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੰਤ ਜਨੋ! ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਐਨਾ ਜਲਾਲ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਹਿਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ ਮੈਂ ਉੱਚੇ ਥਾਉਂ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਗਿਲਾਨੀ ਆਉਣੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ sitiaution ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਹ। ਹੁਣ ਉਹ ਗੁਰੂ ਬਣ ਗਿਆ? ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਖੀ, ਸੰਤ ਰੋਨ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

**ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥
ਅੰਗ - ੫੯੯**

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲਿਆ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਲੜ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਹੈ? ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸਾਡਾ ਮੰਤਵ ਹੈ -

**ਮੈ ਨਾਹੀ ਪੁਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥
ਈਯੈ ਨਿਰਗੁਨ ਉਯੈ ਸਰਗੁਨ
ਕੋਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੭**

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੇ ਸਾਕਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰ ਲਏ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਗੇ ਚੱਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਜਿੱਥੇ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚੀਂ, ਜਿੱਥੇ ਤਮੋ ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਉਥੇ ਹੋ ਕੇ, ਜਦ ਅੱਗੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਜਦ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਇੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸਾਰਾ ਇੱਥੇ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਇੱਥੇ ਹੋਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਏ ਸਚਖੰਡ 'ਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ -

**ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥**

ਕਹਿੰਦੇ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਆਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੂੰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾ ਕੇ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਵਤਾ ਹਾਂ। ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਥੇਰਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੋ, ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਮੰਨੋ, ਪਰ

ਉਹ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਜੁਬਾਨੀ-ਜੁਬਾਨੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਖੁਦਾ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਜੇ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦੇ ਫੇਰ ਚਰਖੜੀਆਂ 'ਤੇ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹਦੇ, ਬੰਦ-ਬੰਦ ਨਾ ਕੱਟਦੇ, ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇੱਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨੇ ਸਰਕਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਨਾ ਕਰੋ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਹੋਰ ਵੀ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ। ਉਹਦੀਆਂ ਹੀ ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਝਗੜਿਆਂ 'ਚ ਨਾ ਪਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੋ, ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਮੰਨੋ, ਉਹ ਹੈ ੴ, ਜਦੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ, ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਆਕਾਰ ਆਪਣਾ ਅਲੱਗ ਬਣਾਇਆ, ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਪਿਆ ਏਕੰਕਾਰ -

**ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੋਇ ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਸਦਾਇਆ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੬/੩**

ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਿਹਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ, ਸਾਡਾ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਈਸ਼ਵਰ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਮਾਇਆ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਜਿਹੜਾ ਈਸ਼ਵਰ ਹੋਇਆ ਉਹਨੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਰਚ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ -

**ਏਕੰਕਾਰੁ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਓਅੰਕਾਰੁ ਅਕਾਰੁ ਬਣਾਇਆ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੬/੩**

ਹੁਣ ਏਕੰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਹੋਇਆ -

**ਓਅੰਕਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਤਪਤਿ ॥
ਓਅੰਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿਨਿ ਚਿਤਿ ॥
ਓਅੰਕਾਰਿ ਸੈਲ ਜੁਗ ਭਏ ॥
ਓਅੰਕਾਰਿ ਬੇਦ ਨਿਰਮਏ ॥**

ਅੰਗ - ੯੩੦

ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਇਹਨੂੰ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਧੁਨ ਹੈ ਇਸ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਜੋ ਵੀ ਹੈ ਉਹ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੋਏ ਨੇ।

ਨਾਮੈ ਹੀ ਤੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਆ

ਅੰਗ - ੭੫੩

ਸੋ ਉਹ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ

ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹੀ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਭਾਵ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਅਸੀਂ ਏਕੰਕਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਕਹਿ ਹੋ ਨਾਨਕ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਰਚ ਕੇ ਲਾ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਆਏ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ, ਨਿਰਾਕਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਸੀ ਸਾਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਸੀ ਇੱਥੇ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਤੂੰ ਸੀਗਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹੋਰ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਯੁੱਗ ਬਣਨ ਜਦੋਂ ਕਾਲ ਬਣਾਇਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਤੂੰ ਹੈਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਨਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਆਈ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਇਆ ਆਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਏ -

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥

ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੇ ਫਿਰ ਏਕ ॥ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਮੈਂ ਲਾਸ ਐਂਜਲਸ (ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ) ਗਿਆ, ਉਥੇ ਉਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ 'ਓ', ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ God is one. ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖੇ ਬੰਦੇ ਨੇ, ਨਵੇਂ ਥਾਉਂ ਆਏ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਬੜੇ ਖੱਟ ਗਿਆਨੀ ਵੀ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਗਲ ਪੈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪੈ ਜਾਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਕੰਧ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਅਨਰਥ ਨਾ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਪੁਦੇਸਾਂ 'ਚ ਆਏ ਹੋਏ ਓ। ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੱਸ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਆਣੇ ਜਿਹੜੇ ਬੈਠੇ ਓ ਕਿ ਇਥੇ ਦੇ ਕੌਣ ਨੇ? ਕੋਈ ਦੱਸ ਦਿਓ, ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ 'ਚੋਂ। ਬਈ ਜੀ ਫਲਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਮੱਝ ਲੈ ਲਓ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਦੂਜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਲੈ ਲਓ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਲੈ ਲਓ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਹੈ ਸਭ। ਰੱਬ ਵੀ ਇੱਕ ਹੈ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਦੇ ਨੇ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਹਾਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕੱਢ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਓ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਲੱਭ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਵਡਿਆ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਹੈ ਰੱਬ। ਗੱਲ ਸੁਣੋ ਧਿਆਨ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਹੈ ਨਾ ਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਵਿਸ਼ਾ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਾਗਜ਼ ਭੇਜਦੇ ਓ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਥੇ ਲਿਖਦੇ ਓ, ਵਿਸ਼ਾ। ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੌਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੌਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਅਰਥ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਓ ਬੇਅੰਤ, ਇਹ ਅਰਥ ਹੋਰ ਨੇ, ਇਹ ਅਰਥ ਜਿਹੜੇ

ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ, ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਖੇਡ ਚਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ, ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ - 'ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਮੀ, ਅਨਹਲ ਹੱਕ ਬਗੋ, ਮੈਂ ਹੀ ਖੁਦਾ ਹਾਂ। ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਫੇਰ ਦੇਖ ਲਓ ਸਜਾ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਜੋ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਾਮ੍ਰਣੇ, ਮੈਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਕੇ। ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟੀ, ਅਜੇ ਲੋ-ਏਸਟ ਦਰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਤਰੱਕੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ, ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਆਪਾਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੜੇ ਗਿਆਨੀ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਥਾਕਾਰ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸਾਨੂੰ, ਐਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਤੇਲੀ ਦਾ ਬਲਦ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈੜ 'ਚ ਘੁੰਮੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਖੋਪੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਇਹਦੇ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕਰਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ। 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇੱਥੇ, ਗੁਰੂ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ, ਨਹੀਂ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਜਿੰਨਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੁੱਖ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੁਰਦਾ ਹੈ -

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੩

ਜੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਅਜੇ। ਬੜੇ-ਬੜੇ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਕਿਤੇ ਲਾ ਲਓ ਮੈਂ ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਭ ਸੀਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਮਨ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਮੈਂ ਮੰਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੇਰੇ ਤਜਰਬੇ 'ਚ

ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਕਹਾਏ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ੧੭ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਅਗਾਹਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਜੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਤਾੜ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ, ਉਹ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ, ਸਾਡੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਉੱਠ ਕੇ ਆਏ, ਕਹਿੰਦੀ ਤੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹੈਂ ਤੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕਰ ਲਏ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਦੇ। ਉਹ ਫੇਰ ਆਈ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਤਾ! ਕੀ ਗੱਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉਠਦੀ ਹੈਂ, ਕਹਿੰਦੀ ਮੁੰਡਾ ਮੇਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਜੀ, ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਹ ਲਿਆ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ ਤਕੜੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਮੁਰੱਬਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਧੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਧੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੱਝ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ, ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਝਟਕਾ 'ਤੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ, ਇਕ ਖੱਡਾ ਜਿਹਾ ਸੀ ਦੀਵਾਰ 'ਚ, ਮੈਂ ਉਹਦੇ 'ਚ ਹੱਥ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਮਾਰਿਆ ਝਟਕਾ, ਮੈਂ ਖਿੱਚ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਕਹਿੰਦੀ, ਹਰਾਮੀ 'ਚ ਕਿੰਨਾਂ ਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਮਾਰਿਆ ਤਕੜੀ ਹੋ ਕੇ ਝਟਕਾ, ਕੱਢ ਲਿਆ ਉਹਨੇ। ਲੈ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦੇ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦੇਖਣਗੇ।

ਮੈਂ ਗਿਆ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਮੇਰੇ ਵਲ, ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਮੈਂ ਚੁੱਪ। ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਿੱਕਿਆ! ਤੂੰ ਜਵਾਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਮੈਂ ਫੇਰ ਚੁੱਪ। ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਪਏ। ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿ ਲੈ ਇਹਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਖਾਮੋਸ਼! ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ। ਇੱਕ ਦਮ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਰਸ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਜਲਾਲ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਲੰਘ ਗਏ।

ਹੁਣ ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਕੋਈ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਲੈ ਦੱਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ।

ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਕਾਕਾ! ਤੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਦਸਦਾ ਨਹੀਂ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੁੱਪ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਖਾਮੋਸ਼।

ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ?

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਹੱਸ ਪਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ ਆਉਂਦਾ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਹਾਂ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਮੇਰਾ ਬਚਪਨ 'ਚ ਨਾਉਂ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੈਨੂੰ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਨੂੰ। ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਸੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਮੇਰਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਪੰਜ-ਛੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਦੂਜਾ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਪੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਾਤ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਹਨੂਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਜੇ ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਾਉਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਹਾਂ। ਹਨੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਜੀ ਮੁੰਡਾ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਲੜਕਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਚਾਰੋਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਮੈਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਓਂ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਜਨਮ ਦਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਹੀ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਵੀ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ 'ਚ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਨਾਉਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕੀ ਸੀਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾ ਲਓ, ਭੋਣੀ ਨੂੰ ਪੁੱਠੀ ਘੁੰਮਾ ਲਓ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ ਆਉਂਦਾ, ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਬਣਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮੈਂ ਸਕੂਲ 'ਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਹਿ ਜਾ। ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ੪੫ ਮਿੰਟ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੀ ਨਾ। ਸੰਗਤ ਸਾਰੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਆਹ ਮੁੰਡਾ ਕੀ ਆ ਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਰਹਿ ਗਏ ਸਾਡੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਮੁੰਡੇ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹੱਸਦੇ ਸੀ, ਅੱਜ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਸੁਹਾਗਣ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰੰਡੀਆਂ ਹੀ ਮਿਲੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ ਹੁਣ ਤੱਕ। ਚਾਹੇ ਬੱਚਾ ਹੈ ਇਹ। ਇਹਨੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ। ਤੀਹ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਾਕਾ! ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਇਹਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਖਾਲਾ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅਗਾਹਾਂ ਦੇਖੇ, ਜਦ ਤੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਦ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਹੋਈ, ਇਕ ਘੋਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਮੈਂ ਦਾ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਜੀਵ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰ ਦੇ, ਆਤਮਾ ਹੈਂ ਤੂੰ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਵੀ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਘਰ ਆਇਆ, ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਮਸਤੂਆਣੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਥੋਂ ਜਿਉਂ ਤੁਰਿਆ ਅਗਾਹਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਨਾ ਮੁੜਿਆ ਜਾ ਕੇ ਜੰਗਲ ਜਿਹੇ 'ਚ ਬਹਿ ਗਿਆ ਮਾਨਸਾ ਵਲ। ਉਹ ਸਰੂਪ ਆ ਗਿਆ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਮਨੰਤ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਆਤਮਾ ਹੈ।

**ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥**

ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਪਿੰਡ ਆਏ, ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਭਲੇ ਦਿਨ ਸੀ ਕੋਈ ਟੋਲ੍ਹਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਸੀ ਸੌ ਮੀਲ 'ਤੇ। ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਜਵਾਰਕੇ ਪਿੰਡ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਤਿਕੋਣ ਜਿਹੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਸੂਆ ਇਧਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਬੜੇ ਟਿੱਬੇ ਸੀ ਉਡਾਰ ਦੇ, ਉਥੇ ਕਰੀਰ ਉੱਗੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰੀਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਬੈਠਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਟਾਈਮ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈਣੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਏ, ਮੈਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲੇ, ਮਿਲੇ ਕਿਵੇਂ, ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਸੁਰਤ ਦੇ ਨਾਲ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦਮ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ, ਸੁਰਤ ਇੱਕ ਦਮ ਥੱਲੇ ਆ ਗਈ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਂ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਫੇਰ ਸੁਰਤ ਚਾੜ੍ਹ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ, ਮੇਰੀ ਨਬਜ਼ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਧੱਕ-ਧੱਕ ਕਰਨ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ। ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵੱਜਣ 'ਚ ਕੁਛ ਮਿੰਟ ਸੀਗੇ, ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਕਛਹਿਰਾ ਹੁੰਦਾ, ਇੱਕ ਪਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਕੁਝਤਾ ਧੋ ਲਈਦਾ ਸੀ, ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤਾ ਪਸਾਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਨਾ ਇਹ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਸੀ ਕਛਹਿਰਾ ਵੀ ਪਰਨਾ ਵੀ। ਉਹ ਮੈਂ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਦੌੜਿਆ, ਉਥੋਂ ਦੋ ਵਾਈ ਮੀਲ ਹੋਣਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਥੋਂ ਦੌੜਿਆ ਹੀ ਆਇਆ। ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਵਾ ਹੀ ਰੁਪਿਆ ਸੀ, ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਲੈ ਮੈਨੂੰ ਗੱਡੀ 'ਚ ਬਿਠਾ ਲੈ। ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਭਲਾ ਲੋਕ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਬਾਕੀ ਪੈਸੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਟਿਕਟ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਕੁੱਪ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਉਤਰ ਗਿਆ, ਬੜੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਗਲ ਪਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿਚਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਪੈਦਲ ਚੱਲਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਸੀ, ਐਵੇਂ ਹੀ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਸਭ ਕਿ ਆਹ ਦਸ ਕੋਹ ਹੈ, ਆਹ ਪੰਦਰਾ ਕੋਹ ਹੈ। ਗਿਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ, ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਿਲਿਆ ਚੇਤ ਰਾਮ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਓ ਵਰਿਆਮ ਸਿਆਂ ਅੱਜ ਤੈਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਕਿੱਧਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਰਾੜੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦਾ, ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਮੈਂ ਘਰ ਤਾਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਬਹਿ ਜਾ, ਮੁਹਰੇ ਹੀ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਪਤੀ ਹੋਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਗੜਵਾ ਤੂੰ ਫੜ ਲੈ, ਅਰਦਲੀ

ਤੋਂ ਗੜਵਾ ਫੜ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜਾਏਗਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ। ਧਮੋਟ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹਿਰ ਲੰਘਦੀ ਹੈ, ਨਹਿਰ 'ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਗਾਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਰੇ ਗਏ ਸਾਈਫਨ ਤੋਂ, ਉਥੇ ਸੋਹਣਾ ਥਾਉਂ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਥਾਉਂ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਛਾਉਣ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਘਾਹ 'ਤੇ ਹੀ ਬਹਿ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਦਸ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ਤੂੰ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਮੈਂ ਮਸਤੂਆਣੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮਸਤੂਆਣੇ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਕੀ ਕਮਾਲ ਪੁਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਇੱਕ ਸੰਤ ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤਪੀਆ ਸੀ, ਉਹ ਡੇਢ ਵਜੇ ਉਠਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਕੱਪੜਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੱਪੜਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਸੌਂਦਾ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਾਲਾ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਨੀਂਦ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਭੋਰੇ 'ਚ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਿੜਵੇ ਦੇ ਟਿੱਬਿਆਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਖਾ ਜਾਇਆ ਕਰ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਤੀਹ-ਚਾਲੀ ਮੀਲ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਗਿਆ, ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਲੰਘ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਇੱਕ ਝਿੜੀ ਜਿਹੀ ਪਸੰਦ ਆਈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਬਹਿ ਗਿਆ, ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਹੱਸ ਪਏ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਖਿਚਿਆ ਸੀ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸੌ ਮੀਲ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਰੱਸਾ ਪਾ ਕੇ ਖਿੱਚੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸੀ ਹੈ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਕਿ ਉਸ ਉਮਰ 'ਚ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਪੂਰੇ ਸੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੀ, ਪੂਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਫੇਰ ਇਕੱਲੇ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪੂਰਨ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਸੀਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਲਓ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁਛ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ ਮੈਂ ਐਨਾ ਤਪ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦਮ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਰੱਸਾ ਪਾ ਕੇ ਖਿੱਚੀਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਤ ਹਰੇਕ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਧਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਫਲਾਣਾ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਫਲਾਣਾ ਸਿੰਘ। ਨਾ ਕਿਹਾ ਕਰੋ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਔਖਰ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਔਖਾ ਹੀ ਹੈ ਕਹਾਉਣਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਹੀ ਕਹਾਇਆ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਨਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਹ ਪਤਲੀ ਜਿਹੀ ਲਕੀਰ ਹੈ ਮੈਂ ਦੀ ਜੇ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਟੱਪ ਗਿਆ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਜੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਟੱਪਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜਨਮ ਅਗਲਾ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤੈਨੂੰ। ਹੁਣ ਐਨੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ -

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੭

ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੁਣ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਗਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਥਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਘੋਟੇ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੋਟ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਪ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੈਂ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ

ਹਾਂ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਖਤਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਕਦੇ। ਐਵੇਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਦਿਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੋ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਐਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਲੈਣਾ। ਉਹਦਾ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਕੌਣ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਆਰਾਧਣਾ ਜਿਹਵਾ ਜਪਿ ਗੁਰ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੫੧੭

ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਰਾਧਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਕਦੇ। ਜਿਹੜਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ-ਰਾਮ, ਅੱਲਾਹ-ਅੱਲਾਹ, ਹਰ ਵਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ ਕੌਣ ਨਹੀਂ, ਉਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੌਣ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ। ਜਿਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ। ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ purify ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਨੇੜੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਣਾ ਸੁਵਣੀ ਸੁਨਣਾ ਗੁਰ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੫੧੭

ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਔਖੀ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ -

ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਹੁਣ ਇਹਦਾ ਭੇਦ ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ -

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ

ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੨

ਜਿਧਰ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼, ਸਮੁੱਚਤਾ ਜਿਹਨੂੰ ਸਮਝਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਜਾਣੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਵਿਅਸਟ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਦਰਖਤ ਦਰਖਤ ਹੈ, ਮੱਝ ਮੱਝ ਹੈ, ਸੱਪ ਸੱਪ ਹੈ, ਆਦਮੀ-ਆਦਮੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਮੁੱਚਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ

ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੨

ਨਦਰਿ ਆ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ। ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ। ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੇ ਫਾਰਮ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਡਾਕੂਆਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੋਣਾ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਬੀਰਪੰਥੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸੰਤ ਜੀ! ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ,

ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਪਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਭਗਵਨ ਆਏ ਥੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾ ਰੂਪ ਔਰ ਥਾ, ਆਪ ਕਾ ਰੂਪ ਔਰ ਹੈ। ਜੋ ਦੂਧ ਵਗੈਰਾ ਲੇਤੇ ਹੈ ਉਨ ਕਾ ਰੂਪ ਔਰ ਹੈ, ਉਨ ਕਾ ਰੂਪ ਔਰ ਥਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਭਗਵਨ ਸੀ? ਉਹ ਤਾਂ ਡਾਕੂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸੇ ਮਤ ਬੋਲੋ, ਭਗਵਨ ਥੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ ਦੇ ਦੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਆਪ ਕਾ ਹੀ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ। ਮੈਂ ਤੋ ਕਹੀਂ ਤਾਲਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਤਾ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਨੇ, ਭਗਵਨ ਜੋ ਚਾਹੀਏ ਲੇ ਲੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਗਵਨ ਕੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਸੋਟੀ ਥੀ, ਵੇ ਮੁਝੇ ਮਾਰਨੇ ਲਗ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕੀਆ ਭਗਵਨ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਰਿਆ ਮੈਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕੀਆ ਮੁਝੇ। ਮੈਨੇ ਕਹਾ ਭਗਵਨ! ਆਹ ਆਪ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸੰਤ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਚੌਥੇ ਪਦ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਚੋਰ ਤੇ ਸਾਧ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਣ ਜਾਵੇ, ਸੱਪ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਣ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਵੜਨ ਲੱਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਦਰ ਭਗਵਨ ਪੜੇ ਹੈ ਉਨ ਕੇ ਖੇਚਲ ਨਾ ਹੋਏ। ਜਦ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਦੇਖਿਆ ਉਥੇ ਸੱਪ ਪਿਆ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਲੰਮਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਪੁਜ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸੰਤ ਜੀ! ਇਹ ਇੱਥੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਪੈਂਦੇ ਓ? ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਵੀ ਯਹੀਂ ਸੋ ਜਾਤਾ ਹੂੰ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਭਗਵਨ! ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਤੇ ਆਪ ਕੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ, ਕਭੀ ਛਾਤੀ ਪਰ ਆ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਕਬੀ ਮੇਰੇ ਸਾਥ ਸੋ ਜਾਤੇ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਉਠਦੇ ਓ ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਤਾ ਹੂੰ, ਭਗਵਨ! ਅਬ ਮੈਨੇ ਆਪ ਕਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਆਪ ਖੜ੍ਹਾ ਮੇਰੇ ਕੋ ਉਠਨੇ ਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਪੈਰ ਥੱਲੇ ਨਾ ਆ ਜਾਏ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਹਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਲਓ ਐਵੇਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਝੌਂਪੜੀ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਤਮਾ ਸਿਰੇ ਦਾ ਹੈ, ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ।

ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ-

ਗਲੀ ਹਉ ਸੋਹਗਣਿ ਭੈਣੇ ਕੰਤੁ ਨ ਕਬਹੂੰ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੩੩

ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਦੇ। ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਈਏ-

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੭

ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਵਸਥਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਮੈਂ ਕਰੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਗੱਲ। ਸੋ ਆਪ ਆਏ ਓ ਸਾਰੇ ਸਾਵਣ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਹ ਜਦ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗੀਏ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਗਿਆਨ ਕਿੰਨਾਂ ਹੀ ਕਰ ਲਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਬਗੈਰ। ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਭੇਦ ਨੇ, ਇੱਕ

ਅੰਤਰੰਗ ਹੈ ਇੱਕ ਬਹਿਰੰਗ ਹੈ, ਅੰਤਰੰਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਭੇਦ ਨੇ, ਸੰਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਕਰਕੇ ਲੰਘੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਟੀਚਰਾਂ ਵਾਂਗਣ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲ। ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਆਏਗੀ ਕਰਮ ਬਿਨਾਂ। ਕਰਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਕਦੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ। ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਗਿਆਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ, ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੋ ਨਾਮ।

**ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥**
ਅੰਗ - ੬੪੯

ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਮੰਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਦੀ ਪੇਰ ਅਸੀਂ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪੁੱਤਰ! ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਕੋਈ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਤਾਂ ਸੁਣਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਾਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਲਓਗੇ ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਡਾ ਹੈ -

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੯

ਐਉਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

**ਧਾਰਨਾ - ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂ।
ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾਤੁਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤੁਪਤਾਵੈ ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥**
ਅੰਗ - ੨੦੮

ਮਾਤਾ! ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਐਸਾ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੀ ਕਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ -

**ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥**
ਅੰਗ - ੨੫੩

ਉਹ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ ਮਾਤਾ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਾਂ ਨੇ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਹੇਲੀਆਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਦਰਾਣੀਆਂ-ਜਠਾਣੀਆਂ ਨਾਲ, ਕਹਿੰਦੀ ਦੇਖੋ, ਆਹ ਕਬੀਰੇ ਨੇ ਕੀ ਕੰਮ ਫੜਿਆ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਸਾਡਾ ਬੁਣਨਾ ਤਣਨਾ ਇਹਨੇ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਾਰਾ ਰੱਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਪਾ ਲਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਰਾਮ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ ਇਹ ਕੀ ਖਲਾਏਗਾ, ਬੱਚੇ ਨੇ ਘਰਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਬੀਰ! ਇਹਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੇ, ਪਾਲਣੇ ਨੇ, ਤੂੰ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਾਤਾਵੋ! ਰਾਮ ਮੇਰਾ

ਜੀਵਨ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਵੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ? ਕਹਿੰਦੇ -

**ਜਬ ਲਗੁ ਤਾਗਾ ਬਾਹਉ ਬੇਹੀ ॥
ਤਬ ਲਗੁ ਬਿਸਰੈ ਰਾਮੁ ਸਨੇਹੀ ॥** ਅੰਗ - ੫੨੪

ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ ਨਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਗਾ ਪਾ ਕੇ ਫੂਕ ਦੇ ਨਾਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹਾਂ, ਸੂਟਾ ਮਾਰ ਕੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਤਾਂ ਗਿਆ ਕਹਿਣਾ।

ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਇੱਥੇ ਸਾਡਾ ਕਿੱਡਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸੂਟਾ ਵੀ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂ, ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਰਾਮ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਰਕ ਹੈ ਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਤ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

**ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥** ਅੰਗ - ੩੧੯

ਸੰਤ ਦੀ ਪਦਵੀ ਰੱਬ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਸੰਤ-ਸੰਤ ਬਹੁਤ ਰੋਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਸੰਤ ਆਇਆ ਹੈ, ਫਲਾਣਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਭਾਈ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਐਡਰੇਸ ਦਿਓ ਮੈਂ ਕਿੰਨੇ ਵਜੇ ਆਵਾਂ। ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਬਿਨ ਬੁਲਾਏ। ਵਾਜਿਆ 'ਤੇ ਅੱਡ ਰੁਪਈਏ, ਘਰਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਅੱਡ, ਸਿਰਪਾਉ ਅਲੱਗ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪੈਸਾ?

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਸਫਲਾ ਹੈ ਜੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਆਉਣ। ਜੇ ਡੰਡੇ ਖੜਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆ ਜਾਣ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੋਂ। ਫੇਰ ਦੱਸੋ ਐਨਾ ਧਨ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਕੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਲਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹ ਲਓ, ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨਗੇ, ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਲਓ, ਬਿਮਾਰਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋਏਗਾ। ਇਹਦੇ 'ਚ mental ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹਉਮੈ ਇੱਥੇ ਹੀ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤੀ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਸਾਫਾ ਉਹ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਉਹ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਚ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਫਲਾ ਹੈ ਜੇ ਇੱਥੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਉਣ। ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ, ਕਲਾਸਾਂ ਲਾਉਣ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਦੀਆਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ, ਸੱਚੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ। ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਦੁਨੀਆਂ ਜੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਹੈ ਇਨਸਾਨ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਸੁਰੰਗਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਉਹ ਕਾਨਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਕੋਲਾਂ ਪੁੱਟ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਡੂੰਘੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ? ਦੇ ਮੀਲ ਹੈ ਜੀ। ਇੱਕ ਕਾਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆ ਦਾ ਪਾਣੀ ਫਟ ਗਿਆ ਸਾਰੀ ਹੀ ਭਰ ਗਈ। ਖਤਰਾ ਕਿੰਨਾ ਹੈ ਜ਼ਬਰਦਸਤ। ਅਸਮਾਨਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਯੁੱਧ ਕਰ ਲੈਣਗੇ, ਪਰ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਬੈਠ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਲੈਣ। ਨਹੀਂ ਜਪ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਸਾਧਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ -

**ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥
ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਰੈ ਕਬੀਰਾ ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥**

ਅੰਗ - ੩੪੨

ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੈਗੀ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਹਨੂੰ ਸੰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੰਤ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਝਗੜਾ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕਰੀਏ ਕੀ? ਕੋਈ ਸੰਤ ਪਦਵੀ ਦਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਮ ਜਪਾਵੇ। ਉਹਦੇ ਬਿਨਾਂ ਜਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਲਗਨ ਲਗਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲਗਨ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਡਾ ਮੁੰਡਾ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜੀ, ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜੀ, ਉਥੇ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗਈ ਜੀ, ਉਹ ਤਲਾਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੀ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਜੀ। ਇਕ ਆਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਮੱਝ ਦੇ ਬਣ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹੋ ਚੁੰ? ਕਹਿੰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਓ। ਖੁਲ੍ਹੋ ਤਾਂ ਗਏ ਵਿਚਾਰੇ ਦੇ। ਮੈਂ ਵੰਗ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾ ਲੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਹੋਣਗੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਬਚਨ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੱਚ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ॥ ਕਰੋਂ ਸੰਭਾਲਨਿ ਮੈਂ ਤਿਸ ਬੇਰੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੬੪੨

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਨੇ, ਚੰਗੇ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਛਾਂਟ ਲੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਂ ਤਰੀਕਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਉਣਗੇ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਈਂ, ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਸਮਝੀ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਸਿੰਘ ਆ ਗਿਆ, ਫਲਾਣਾ ਆ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਇਆ ਤੇਰੀ ਮੱਝ ਦੇ ਬਣ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹੇ।

ਮੈਨੂੰ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਜੀ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਆ ਗਏ, ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਧੁਆਉਂਦੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਧੰਦਾ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬਰਤਨ (ਟੱਬ) ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘ ਆਓ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਉਹ ਜਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾ ਦੇਈਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਨੇ? ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ ਸੰਤ ਅੱਠ ਮੱਝਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਸੀ, ਕੱਲ੍ਹ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਭਰ-ਭਰ ਦੁੱਧ ਦਿੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਅੱਜ ਦੁੱਧ ਦਾ ਇੱਕ ਕਤਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਨਜ਼ਰ ਲੱਗ ਗਈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਹਾਂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋੜ ਦੇਣਗੇ ਸਿੰਘ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੂਲੇ 'ਚ ਕਹਾ ਲਈਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਦੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਖੂਬ ਦੁੱਧ ਦੇਣ। ਕਹਾ ਲਿਆ ਉਸ ਨੇ, ਫੇਰ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਜੀ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬੜਾ ਦੁੱਧ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਹੁਣ।

ਹੁਣ ਦੇਖੋ, ਕੰਮ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਚਲਾਉਣੇ ਨੇ, ਇਹ ਵੀ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ। ਪਰ ਇਹ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਚਲਿਆ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ

ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਕਿ ਤੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰੀਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆ ਗਏ। ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮੰਨਿਆ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! attitude of mind ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੋ।

ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥

ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ

॥ਅੰਗ - ੩੪੨

ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧ ਲੈ, ਮਨ ਸਾਧ ਲਿਆ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿ। ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਜੀ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਾਇਆ ਪੈ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਜੁਗਤ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਅਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸਭ ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆਂ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਕੇ ਚੰਗੇ ਬੱਚੇ ਬਣਾ। ਇਹ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਗਿਣੂੰ, ਇਹ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਫਸਦਾ। ਕੰਮ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਹਸੰਦਿਆ ਖੋਲੀਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ

ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੨

ਕਹਿੰਦੇ ਜੁਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੋਲ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦਾ। ਸੰਤ ਹੋਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੋਈ। ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦੇ।

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੋਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੪

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਰੀਕਾ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਲਿਆਓ। ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝੋ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਏ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਹੈ।

ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਆਰਾਧਣਾ ਜਿਹਵਾ ਜਪਿ ਗੁਰੁ ਨਾਉ ॥

ਨੇਤ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਣਾ ਸੁਵਣੀ ਸੁਨਣਾ ਗੁਰੁ ਨਾਉ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਠਾਉ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨੇ ਏਹ ਵਬੁ ਦੇਇ ॥

ਜਗ ਮਹਿ ਉਤਮ ਕਾਢੀਅਹਿ ਵਿਰਲੇ ਕੋਈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੧੭

ਜਿਹਦਾ ਪਿਆਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ, ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਥਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਝੂਠੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਭਾਈ ਜੀ! ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਰਦਾਸ ਕਿ ਜੀ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਦਿਓ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਇਹਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਐਤਕੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਜੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕਸਰ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਮਾ ਦੇ ਦੇ। ਆਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਡਾਹੜਾ ਹੈ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਮਰ ਗਈ ਉਹੀ ਮੇਰੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਵੜ ਜਾਈਏ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਫੁੱਲ ਲੈ ਗਿਆ ਕਿਸੇ ਦੇ, ਉਹ ਸਿੰਘ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਫੁੱਲ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੀ ਉਹ ਫੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੀ ਸਿੱਖੀ 'ਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰੋ। ਉਹ ਇੱਕ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਦੇ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਬਾਬੀ ਚਾਹੇ ਐਬ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ। ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸਿੱਖ ਸੀਗਾ, ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਸੰਗਤ 'ਚ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁੱਲ ਫੜੇ, ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਏ, ਔਹ ਮਾਰੇ ਵਗਾਹ ਕੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੁਸ਼ਟਾ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਝਾੜ ਪੁਆ ਦਿੱਤੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚੋਂ। ਸੱਚ ਦੱਸ ਕੌਣ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਹੜੇ ਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸੀ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ ਦਿਵਾ ਦਿਓ। ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਥਾਉਂ ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਖਤ 'ਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਬਿਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਤਖਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੰਭਾਲੋ।

ਹੁਣ ਸਾਵਣ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੜਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਬਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ -

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ

ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਪਿਆਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪

ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇਹਦੇ ਅਰਥ ਅੰਦਰਲੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਨੇ, ਉਪਰਲੇ ਹੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਕੇ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਹਦਾ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਹ ਖਿੜਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਮੁਰਝਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰਹੇਗਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

ਸੁਣਿਐ ਦੂਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੇੜਾ ਹੀ ਖੇੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਾਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖੇੜਾ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਦਾ ਪਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਬਿਰਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਉਹ ਅੰਦਰ ਖੇੜਾ ਕਿਵੇਂ ਆਏਗਾ। ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਵੀ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਇਹ ਅੰਦਰ ਖੋਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਲੰਮੀਆਂ-ਚੌੜੀਆਂ, ਬਈ ਅੰਦਰ ਕੂੜ-ਕਬਾੜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ-ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਹ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ

ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਲਾ ਦਿੱਤੇ -

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥

ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜਤਿ ਜਾਣੈ

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਬਦ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹਦਾ ਪਿਆਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਖਿੜਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਸਚ ਰੰਗਿ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪

ਹੁਣ ਸੱਚ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰ ਕਰੇਗਾ, ਰੱਤਿਆ ਗਿਆ ਉਹਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਆਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਕੇਵਲ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਆਧਾਰ -

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਬੀ ਜਾਇ ॥

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਐਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਰਾਮ ਖਾ ਰਹੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੋ ਔਖਾ ਹੈ ਨਾਮ। ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੂੜ੍ਹ ਅਵਸਥਾ। ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚਲਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਓ ਤੁਸੀਂ ਵੀ। ਸਾਰੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚਲਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੂੜ੍ਹ ਅਵਸਥਾ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਨੇ, ਨੀਚ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੂੜ੍ਹ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਹਾਂ ਨੀਚ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਵੀ ਓਹੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੯੫

ਇਹ ਮੂੜ੍ਹ ਅਵਸਥਾ ਬਹੁਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੋ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮਝ ਲਓ ਔਸੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮੂੜ੍ਹ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਤਮੋ ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ। ਸਤੋ ਤੇ ਰਜੋ ਗੁਣ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਸ਼ਿਵਦ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਤਾਂ ਸਤੋ ਉਪਰ ਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਤਮੋ ਗੁਣ ਨੇ ਫੇਰ ਦੱਬ ਲਿਆ। ਕਦੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਧਰਮ ਕਮਾਈਏ, ਕਦੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਛੱਡ ਪਰ੍ਹੇ, ਐਵੇਂ ਹੀ ਵਕਤ ਖਰਾਬ ਕਰਾਂਗੇ। ਕਦੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਕਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਪੈਸੇ ਖਰਾਬ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਚਿੱਤ ਹੈ ਉਹਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਵਿਖਸ਼ਿਪਤ, ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤੋ ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਜੋ ਗੁਣ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਐਨਾ ਨਹੀਂ ਦਬਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਏ, ਫਲਾਣਾ ਕਰੀਏ, ਉਹਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਥੱਲੇ। ਆਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਨੂੰ ਥੱਲੇ ਦੱਬ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਆਏਗਾ। ਬਾਣੀ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇਗਾ, ਨਾਮ ਵੀ ਜਪੇਗਾ, ਬੈਠੇਗਾ ਵੀ। ਪਰ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕੋ ਅਵਸਥਾ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਚੌਥੀ ਇਕਾਗਰ ਅਵਸਥਾ, ਚਿੱਤ ਦੀ। ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਅਸੀਂ। ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਭੁੱਲ ਗਏ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਕੋਈ ਨਾ ਆਈ। ਇੱਥੇ ਸਤੋ ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਉਹਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚਿੱਤ 'ਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਿਰੁੱਧ ਅਵਸਥਾ, ਨਿਰੁੱਧ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਓ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੋਏਗਾ, ਆਪ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਇਹ ਪੰਜ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੂੜ੍ਹ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਹੋਈਏ, ਸ਼ਿਵਦ 'ਚ ਹੋਈਏ, ਵਸਿਪਤ 'ਚ ਹੋਈਏ। ਇਹ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਨੇ ਬਿਰਤੀਆਂ, ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਬਹਾਅ ਜਿਵੇਂ ਦਰਿਆ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਚਿੱਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਉਂ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਵਕਤ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੇ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਆ ਗਈ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਆ ਗਈ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਣ ਦਿੰਦੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ, ਇਹ ਮੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਨੇ ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਪੁੱਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਵਾਸ਼ਨਾ; ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਦਰਿਆ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਿਆ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹਦੀਆਂ ਪੰਜ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮਾੜੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਿਪਰਜੇ, ਇਹ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਝੂਠਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਉਹਨੂੰ ਵਿਪਰਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰੇ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ। ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਓ, ਜਿੰਨਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਤੀਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਵਿਕਲਪ, ਉਹ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਚੇਤਨ, ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਸਰੀਰ ਫੇਰ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦਾ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਭਰਮ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਈ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਹੈ ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ, ਸੱਪ ਦਾ ਭਰਮ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਈ ਸਿੱਧ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਭਰਮ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਸਮਝਣਾ ਇਹ ਵਿਕਲਪ ਬਿਰਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਚੇਤਨ ਹੈਗਾ ਹੀ ਇਹਨੂੰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ

ਮਿਥਿਆ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਿੰਦਰਾ ਬਿਰਤੀ। ਨਿੰਦਰਾ ਬਿਰਤੀ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖੀਂ, ਸਰੀਰ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿੱਲਾ ਛੱਡ ਦੇਈਂ। ਬੈਠੀਂ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਿ ਐਵੇਂ ਨਾ ਗੋਡੇ, ਪੈਰ ਹਿਲਾਈਂ ਜਾਈਂ। ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਇਹਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ 'ਚ ਇਕਾਗਰਤਾ ਆ ਗਈ, ਪਰ ਹੁੰਦੀ ਨੀਂਦ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਤੁੰਦਰਾ ਨੀਂਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੀ। ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਆਇਆ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਅਨੰਦ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਹੈਗੀ ਨੀਂਦ ਇਹਨੂੰ ਨਿੰਦਰਾ ਬਿਰਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਬਿਰਤੀ। ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕੱਲ੍ਹ ਚੀਜ਼ ਲੰਘ ਗਈ ਉਹ ਅੱਜ ਯਾਦ ਆਉਣੀ ਹੈ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ, ਭਜਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਥੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਫਲਾਣਾ ਮਿਲਿਆ ਉਹਨੇ ਮੇਰਾ ਆਹ ਨਾ ਕਰਿਆ ਇਹ ਨਾ ਕਰਿਆ, ਕਰਦਾ ਭਜਨ ਹੈ ਫਿਰਦਾ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਵਿਚ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜੋ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੇ ਨਿਰੁੱਧ ਦੇ ਨੇ ਠੀਕ, ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਲਾਹੁੰਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ, ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪ ਸਕਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਈਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਤਿੱਕਾ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੰਤ ਦਸਦੇ ਨੇ ਤਰੀਕਾ ਕਿ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਲਿਆ ਚੱਲ, ਆਹਿਸਤਾ-ਆਹਿਸਤਾ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਏਗਾ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਦਾ ਪਿਆਰ ਗਿਆ, ਆਧਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਨਾਮ ਦਾ -

ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਸਚ ਰੰਗਿ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪

ਸਾਨੂੰ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਤਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਹੀ ਆਦਮੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਬਿਖਿਆ ਰੰਗ ਕੂੜਾਵਿਆ ਦਿਸਨਿ ਸਭੇ ਫਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪

ਜਿਹੜੇ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਿਆਰਾਂ 'ਚ, ਇਹ ਸਭ ਕੂੜ ਨੇ, ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ। ਕਿਲਾ ਬਣਾ ਲੈ, ਜੋ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਬਣਾ ਲੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੂਛ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕਰ, ਕਮਾਈ ਕਰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ। ਡੁੱਬ ਨਾ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ। ਨਾਮ ਦੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ। ਜਿਹਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣੀ।

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪

ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਆਏਗੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ -

**ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ
ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥**

ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ ਭ੍ਰਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੪

ਜਿਵੇਂ ਮਿਰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਮੇਰੇ ਨੇਫੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਸਤੂਰੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਮੁ ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩
ਇਹ ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪੀ ਲੈ -

ਵਣੁ ਤਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਸੀਗਿ ਮਉਲਿਆ ਸੰਮੁਥ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੪

ਜਿੰਨਾਂ ਖੇੜਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਇਹ ਚੇਤਨ ਜੋਤ ਦੇ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਖੇੜਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਇੱਥੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਮਿਲਣੈ ਨੈ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੪

ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਨੇ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਬਣ ਜਾਣਗੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਉਪਾਸ਼ਨਾ 'ਚ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨ 'ਚ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਆਖਰੀ ਅਵਸਥਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੇ ਨਾਲ ਟੁੱਟਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇਂਗਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ -

ਜਿਨੀ ਸਖੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਹੰਉ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੪

ਅਸੀਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਹ ਬਿਖਿਆ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ।

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀ ਮਇਆ ਕਰਿ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੪

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਇਹ ਤੱਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਇਹ ਸੰਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ। ਇਹ ਸਵਾਰਣਹਾਰ ਹੈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤਰ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਵਧੀਆ ਕੀਹਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਹਾਵਾ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸੁਹਾਵਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਦੇ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੋਹਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਦੇ,
ਪਿਆਰਾ ਸਾਵਣ ਲਗਦਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ -

ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਚਿ ਹਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੪

ਜਿਹਨੇ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਗਲ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਪਾ ਲਿਆ,

ਹਰ ਵਕਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਵਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਦਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸਾਵਣ ਸਮਝ ਲਓ -

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ, ਕੁਛ ਬਹੁਤ ਔਖੀਆਂ ਸੀ। ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ, ਸਮਝ ਕੇ ਚੱਲੀਏ ਉਸ 'ਤੇ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਆਏ ਨੂੰ, 1978 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਕਰੀਬਨ 1980 ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਸੰਗਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ ਉਠਾਓ, ਤੱਤ ਦੀ ਗੱਲ ਆਪਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਰੱਕੀ ਕਰੋ, ਜਿਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਚੌਥੀ 'ਚ, ਦਸਵੀਂ 'ਚ, ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ 'ਚ, ਮੈਂ ਬੀ.ਏ ਕਰ ਲਈ, ਐਮ.ਏ ਕਰ ਲਈ, ਮੈਂ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਕਰ ਲਈ, ਹੁਣ ਡੀ.ਲਿਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਚਾਟਸਾਲ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਕਲਾਸਾਂ ਨੇ ਇਹ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲਾਸਾਂ 'ਚ ਟੀਚਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਟੀਚਰ ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਦੂਸਰੀ ਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੱਠਵੀਂ ਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਸਵੀਂ ਦਾ, ਕੋਈ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਸਾਰਿਆ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੋਫੈਸਰ ਬੈਠੇ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਕਲਾਸ ਲੈਂਦੇ ਓ? ਕਹਿੰਦੇ, ਐਮ.ਏ ਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬੀ.ਏ ਦੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਸਾਡਾ ਰੁਤਬਾ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਐਮ.ਏ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ। ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਐਮ.ਏ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ? ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ। ਸਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੀ ਗੱਲ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਤੱਕ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਖੀਰਲੀ ਤੱਕ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਬਚਨ ਸੁਣੋ, ਚੌਥੇ ਪਦ ਦੇ ਬਚਨ ਹੋਣਗੇ, ਸਾਖੀ ਗਨਕਾ ਦੀ ਸੁਣਾਉਣਗੇ। ਗਨਕਾ ਦੀ ਸਾਖੀ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ, ਉਤਲੇ ਬਚਨ ਉਹ advance students ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਆਪਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨ ਕਰੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਲੈ ਲਓ, ਟੇਪਾਂ ਲੈ ਲਓ, ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਾਂਭ ਕਰ ਰੱਖੋ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਕਿਉਂ ਚਲਾਇਆ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਹੁਣ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿਓ। ਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਓ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨ, ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਲੈ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈ। ਤੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਨਾ ਪੜ੍ਹ, ਲੈ ਕੇ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 62 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਥਾ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ।
ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ
ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ,
ਕੋਈ ਆਣ ਕੇ ਮਿਲਾਵੇ।

ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪਿਆਰਾ
ਹਉ ਤਿਸੁ ਪਹਿ ਆਪੁ ਵੇਚਾਈ ॥ ੧ ॥
ਦਰਸਨੁ ਹਰਿ ਦੇਖਣ ਕੈ ਤਾਈ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਹਿ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ
ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ ॥ ੨ ॥
ਜੇ ਭੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ
ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਸੁਖ ਮਨਾਈ ॥ ੩ ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਸਭੁ ਅਰਪੀ
ਵਿਚਿ ਅਗਨੀ ਆਪੁ ਜਲਾਈ ॥ ੪ ॥
ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਪਾਣੀ ਢੇਵਾ
ਜੇ ਦੇਵਹਿ ਸੋ ਖਾਈ ॥ ੫ ॥
ਨਾਨਕੁ ਗਰੀਬੁ ਢਹਿ ਪਇਆ ਦੁਆਰੈ
ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਲੈਹੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੭

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓ,
ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ, any body, ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਮਿਲਣਾ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ,
ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮੈਂ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ
ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਚਾ ਹੈ - 'ਦਰਸਨੁ ਹਰਿ ਦੇਖਣ ਕੈ
ਤਾਈ'। ਉਸੇ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਹੈ - 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਤਾ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ'। ਤੇ ਮੈਂ
ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਾਵਾਂ, ਜੇ ਸੁੱਖ ਵੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ
ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ। ਬੇਅੰਤ ਸੁੱਖ ਹੈ ਕਾਰਾਂ ਨੇ, ਕੋਠੀਆਂ ਨੇ, ਬਿਜ਼ਨਸਾਂ
ਬੜੀਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ-ਜਾਇਦਾਦਾਂ, ਬੜੇ ਅਹੁਦੇ ਨੇ
ਤਾਂ ਵੀ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਕਰਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਧਿਆਵਾਂ।
ਜੇ ਭਲਾ ਦੁੱਖ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਕਰਾਂ, ਤੈਨੂੰ ਹੀ
ਧਿਆਵਾਂ ਓਨਾਂ ਹੀ ਧਿਆਰ ਕਰਾਂ -

ਜੇ ਸੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ
॥

ਜੇ ਭੁਖੁ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਸੁਖ ਮਨਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੨੫੭

ਸੁੱਖ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਸਮਾਨ ਅਵਸਥਾ, ਦੋਹਾਂ ਅਵਸਥਾ 'ਚ
ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ ਕਰਾਂ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ,
ਕੱਪੜਾ ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਮਕਾਨ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ
ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਯਾਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ, ਮੈਨੂੰ
ਰੋਟੀ ਵੀ ਦੇਹ, ਮੈਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਦੇਹ, ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ
ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇ। ਮੈਂ ਰੱਜਿਆ ਹੀ ਰਗਾਂ, ਐਵੇਂ
ਹੀ, ਬਗੈਰ ਭੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚੇ ਹੀ ਤੇ ਜੇ ਦੁੱਖ ਹੈ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਸੁੱਖ
ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲਵਾਂ। ਤਨ ਮਨ ਕੱਟ-ਕੱਟ ਕੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਵਾਂ,
ਇਹਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ। ਪੱਖਾਂ ਫੇਰਾਂ, ਪਾਣੀ ਢੇਵਾਂ ਤੇ ਮੈਂ
ਹੋਰ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਆ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦੁਆਰੇ
'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਬਖਸ਼ ਲੈ ਇਹ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ,
ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ ਹੈਂ, ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਸੋ ਬੜੀ
ਲੋਚਾ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਦੇ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ
ਸੰਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਨੇ ਜਾਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ

ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਲੇ
ਕੋਈ ਹਰਿਆ ਬੂਟੁ ਰਹਿਓ ਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੪

ਕੋਈ ਹਰਾ ਬੂਟਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਨ
ਮਾਇਆ ਨੇ ਜਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ
ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ
ਹਾਂ ਅਸੀਂ -

ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੬

ਬਲਿਹਾਰ ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿੱਚ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲੋਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ
ਪੁੱਛਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ
ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਓ ਸੁਹਾਗਣ ਸਈਓ
ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਰਾਵਿਆ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ।

ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ
ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਗਿਆਸੂ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ!
ਮੈਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਓ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ। ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ
ਉਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਓ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ
ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਹੜਾ ਨੁਕਸ ਹੈ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ? ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ
ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਆਹ ਨੁਕਸ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨੁਕਸ ਦੂਰ ਕਰਾਂ।

ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਮਨ ਵੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਤਨ ਵੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਧਨ ਵੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਪਰ ਕੋਈ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ, ਕੋਈ। ਕੋਈ ਜਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੌਦਾ ਬੜਾ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ, ਪੂਰੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਖੋ ਕੋਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈਗਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਮਿਲਾ ਦਿਓ। ਬਾਕੀ ਚਾਹੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੀ ਰੱਖ ਦੇਣ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ। ਇਹ ਦੀਵਾਰ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਇੱਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਜਿਹੜੀ ਤੋੜਨੀ ਹੀ ਔਖੀ ਹੈ। ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਿਆਸਾ ਪਿਆ ਹੈ ਆਦਮੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਦਿਓ, ਕੋਈ ਵੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਜਾਤ ਬੜੀ ਛੋਟੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਪਿਆਰਿਆ! ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ। ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿੰਤੂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਕਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ? ਕਹਿੰਦਾ, ਐਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਿੰਤੂ ਕਰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਮਿਲਾ ਦਿਓ, ਜਿਹਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੧

ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਤਨ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂ, ਧਨ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂ, ਮਨ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਾਂ। ਪਰ ਮਿਲਾ ਦੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾ ਦੇ, ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਬੁਝਾ ਦਿਓ। ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਘੇਰਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ, 'ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ ॥' ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਮ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਜਦ ਬੰਦਾ ਲਕੀਰਾਂ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਲਾਂ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੱਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਹੋਈ, ਪਿਆਸਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਦਿਓ। ਚਾਹੇ ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ ਬਚਾਉਣ ਚਾਹੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਬਚਾਉਣ, ਚਾਹੇ ਸਧਨਾ ਬਚਾਵੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਦਿਓ, ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਜਿਹਨੂੰ ਪੱਕੀ ਜਗਿਆਸਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਿਹਦੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚੋਂ ਨੀਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿਓ ਕੋਈ ਵੀ ਰਹਿਮ ਕਰਕੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੂੰ।

ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਵਾਹੈ ਕਿਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੨

ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਨੁਕਸ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ-

**ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਚੋਲਾ ਨਾ ਕੰਤ ਨੂੰ ਭਾਵੇ,
ਮਾਇਆ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ।**

ਸੁਹਾਗਣ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੇਰਾ ਜਿਹੜਾ

ਕੱਪੜਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਂਬਦਥੂਦਾਰ ਹੈ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਇਸ ਦੀ ਬਦਥੂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਭਾਵੇਗਾ ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਵੱਛ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਕੌੜਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਸਦਾ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ ਹੈ - 'ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ।' ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਇਹ ਚੋਲਾ ਪਾ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇਂਗਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਚੋਲਾ ਤੇਰਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਤੇਰੀ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ ਹੈ। ਨਿੰਦਿਆ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ, ਵੈਰ ਦਾ, ਵਿਰੋਧ ਦਾ, ਈਰਖਾ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਪੰਜ ਬਦਥੂਦਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਮਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਆਸਾ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਨੇ ਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਐਨਾ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਬਦਥੂ ਹੀ ਐਨੀ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਚੋਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਬਦਲਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਇਆ ਕਰਦਾ। ਮਾਇਆ ignorance ਨੂੰ, ਭੁੱਲ ਨੂੰ, ਅਵਿਦਿਆ ਨੂੰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਲਓ, ਇੱਕ ਹੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਭਾਵ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਤੂੰ ਅਲੱਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ। ਇਹ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲ ਹੁੰਦਾ-

**ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਨੇ। ਤੂੰ ਸੋਹਣਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਖਿੱਚ ਖਾ ਜਾਵੇ। ਐਸਾ ਤੇਰਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਸਿੰਘਾਸ਼ਨ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਪਵੇ। ਉਹ ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ ਪਿਆਰ ਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ, ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੰਚਵਟੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਥੇ ਰਾਵਣ ਆਇਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਬਹੁਤ ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲਾਵੇ ਕਰੇ ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਨਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਹਰਨ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਕੇ ਆਓ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਕਿਹਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਇਆਵੀ ਹਰਨ ਹੈ, ਕਦੇ ਹਰਨ ਵੀ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਕਸ਼ਸ਼ ਨੇ ਮਾਇਆ ਫੈਲਾਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਗਾਓ, ਤ੍ਰਿਅ ਗਾਓ, ਬਾਲ ਗਾਓ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗਾਓ ਤਿੰਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹੱਟਿਆ ਕਰਦੇ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲੱਛਮਣ! ਜਿਹੜੇ ਇੱਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਸੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਬੜਾ ਜੋਰ ਹੈ, ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਨ ਤੇ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀ ਰਾਖੀ ਕਰੀਂ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੀ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਹਰਨ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਹਰਨ

ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਉਸ ਰਾਕਸ਼ਸ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੇ ਲੱਛਮਣ ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਛੇਤੀ ਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਗੂੰਜਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ? ਤੁਸੀਂ ਛੇਤੀ ਜਾਓ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਰਾ ਮਦਦ ਮੰਗਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਵੋਂ ਨਾ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਛਲ ਹੈ, ਕਪਟ ਹੈ, ਕੌਣ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਫੇਰ ਸਰਾਪ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੱਛਮਣ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਕਾਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ।

**ਤਾਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਣਾਈ ॥
ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਕਾਰ ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ ॥**

ਅੰਗ - ੮੧੯

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਤੀਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੇਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇੱਲ-ਬਲਾ ਨਹੀਂ ਵੜੇਗੀ, ਕੋਈ ਰਾਕਸ਼ਸ ਨਹੀਂ ਵੜੇਗਾ, ਤੇਰੀ ਰਾਖੀ ਇਸ ਰਾਮਕਾਰ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਤੱਤੀ ਵਾ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਲੱਗਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਚੌਗਿਰਦ ਤੇਰੇ ਰਾਮ ਕਾਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅੱਗੇ ਰਾਮ ਜੀ ਮੁੜੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਛਲ ਸੀਗਾ। ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਆ ਗਿਆ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸੀਤਾ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੜੀ ਗਲਤੀ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਾਰ ਕੱਢ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਛਲ ਕਪਟ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈਣਗੇ ਉਹਨੂੰ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਰਾਵਣ ਆਇਆ, ਭੀਖ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਸਾਧੂ ਦਾ ਵੇਸ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ 'ਕਾਰ' ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਦੇਹ। ਅਖੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੀਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਇੱਕ ਕਦਮ ਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰਾਵਣ ਨੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਏ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਉਹਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਬੜੀ ਦੁਰ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤੇ ਲੱਛਮਣ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਸੀਤਾ ਜੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਅਖੀਰ ਕੁਛ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਸੋ ਪਈ ਕਿ ਲੰਕਾ ਦਾ ਜੋ ਰਾਜਾ ਹੈ ਉਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ 'ਚ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਸੀਤਾ ਦੀ ਖਬਰ ਲੈ ਕੇ ਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਿਣਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ -

**ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾਤਿਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤਿਪਤਾਵੈ ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਆਧਾਵੈ ॥**

ਅੰਗ - ੨੦੮

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹਨੂੰਮਾਨ! ਐਸਾ ਕਰ ਤੂੰ ਲੰਕਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਹ, ਉਥੇ ਦੇਖ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ ਹੈ? ਕਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਆਈ? ਹਨੂੰਮਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੰਕਾ 'ਚ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸਨੇ। ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਪਸ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਇਹਦਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਧਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਦੋਂ ਹਨੂੰਮਾਨ ਆਏਗਾ, ਕਦੋਂ ਕੋਈ ਖਬਰ ਲਿਆਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁੱਛਿਆ -

"ਔਹ ਹਨੂੰਮਾਨ! ਕਹਿਓ ਰਘੁਬੀਰ! ਕੁਛ ਸੁਧ ਹੈ ਸੀਅ ਕੀ ਛਿਤ ਮਾਹਿ?"

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੁਛ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

"ਹੈ ਪ੍ਰਭ, ਲੰਕ ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ ਬਸਹਿ ਰਾਵਣ ਬਾਗ ਕੇ ਮਾਹੀ।"

ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ! ਕਲੰਕ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਰਾਵਣ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਦਰਖਤਾਂ ਥੱਲੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

"ਜੀਵਤ ਹੈ?"

"ਕਹਿਬੇ ਹੀ ਕੇ ਨਾਥ।"

ਐਨਾ ਕੁ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੀਉਂਦੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੈ।

"ਸੋ ਮਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਈ ਹਮਰੇ ਬਿਛਰਾਹੀ।"

ਉਹ ਮਰੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੇਰੇ ਵਿਛੜਨ 'ਤੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦੀ ਹੀ ਤਾਂ ਸੀ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

"ਪ੍ਰਾਨ ਬਸੈ ਪਗ ਪੰਕਜ ਮਹਿ,

ਜਮ ਆਵਤ ਹੈ ਪਰ ਪਾਵਤ ਨਾਹੀ।"

ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਨੇ।

ਜਮ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰ ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ।

ਸੋ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

**ਸਾਚ ਕਹੁੰ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ
ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।**

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾ ਮਾਇਆ, ਭੁੱਲ ਦਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਤੁਠੀ ਰੂਹ ਅਪਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਸੱਚੀ ਰੂਹ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਤੋਰਾ ਧਿਆਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ ਤੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਪਛਾਣ

ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗੰਧਾਂ ਹੀ ਦੁਰਗੰਧਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ - ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਲੋਭ, ਯੋਗ। ਈਰਖਾ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਛਲ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ, ਕਪਟ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਧੋਖੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਨੇ -

ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਾਇਆ ਪਾਹਿਆ ਪਿਆਰੇ ਲੀਤੜਾ ਲਬਿ ਰੰਗਾਏ
॥

ਮੇਰੈ ਕੰਤ ਨ ਭਾਵੈ ਚੋਲੜਾ ਪਿਆਰੇ ਕਿਉ ਧਨ ਸੇਜੈ ਜਾਏ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਲਬੁ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਚੋਲਾ ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ। ਭਾਵੇ ਕਿਵੇਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਤੂੰ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰ ਲੈ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਦਬ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਭੈ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾ ਲੈ,
ਮਿਲਣਾ ਜੇ ਤੂੰ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭੈ ਦਾ ਜਿਹਨੂੰ ਅਦਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹਦਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾ ਲੈ।

ਇਆਨਤੀਏ ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ ॥
ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਹਰਿ ਰੰਗੇ ਕੀ ਨ ਮਾਣੇਹਿ ॥
ਸਹੁ ਨੇੜੈ ਧਨ ਕੰਮਲੀਏ ਬਾਹਰੁ ਕਿਆ ਢੁਢੇਹਿ ॥
ਭੈ ਕੀਆ ਦੇਹਿ ਸਲਾਈਆ ਨੈਣੀ ਭਾਵ ਕਾ ਕਰਿ ਸੀਗਾਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਜਦੋਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅਦਬ ਦੀਆਂ ਸਿਲਾਈਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ -

ਤਾ ਸੋਹਗਣਿ ਜਾਣੀਐ ਲਾਗੀ ਜਾ ਸਹੁ ਧਰੇ ਪਿਆਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਜਿਹੜਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਉਹਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਆਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਪਿਆਰ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦਾ ਵੀ। ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਵੇ ਇੱਕ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਪੜਦਾ ਪਾਵੇ, ਉਹ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਹੈ ਸਾਡੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੀ ਹਉਮੈ ਹੈ ਉਥੇ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਅਸੂਲ ਹੈ-

ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਗਣੀ ਵਾਹੈ ਕਿਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦਾ ਜਵਾਬ ਲੈਣਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੋ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ
ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮੁ ਚੁਕਾਈਐ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਚਾਹੇ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਲਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲਓ। ਜੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਲਾਂਭੇ ਦੇਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਸੁੱਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮੰਨ ਲਈਆਂ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਬਣਿਆ ਕਰਦੀ-

ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਪੀਵਾ ਧਰਤੀ ਹਾਕ ਚਲਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨

ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੋ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ
ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮੁ ਚੁਕਾਈਐ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਜਿਹੜੀ ਆਹ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਅਕਲ, ਇਹਨੂੰ ਤੂੰ ਚੁੱਕ ਦੇ -

ਜਾ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਤਉ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਉਹਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੋ।

ਸਹੁ ਕਰੈ ਸੋ ਕੀਜੈ ਤਨੁ ਮਨੋ ਦੀਜੈ ਐਸਾ ਪਰਮਲੁ ਲਾਈਐ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਜੇ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਛ ਕਰੇ। ਐਸਾ ਸਿੰਗਾਰ ਲਾਓ, ਐਸੀ spray ਕਰੋ ਕਿ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਉਹਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਰੋ -

ਏਵ ਕਹਹਿ ਸੋਹਗਣੀ ਭੈਣੇ ਇਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਆਹ ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਆਪ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ ਤਾ ਸਹੁ ਪਾਈਐ
ਅਉਰੁ ਕੈਸੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੨੨੨

ਇਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਡੇ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਾਡੇ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿੱਚ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਸੀਗੇ, ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਨੇੜੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੁਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥
ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਇ ਓਦਯਿ
ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ ॥
ਅੰਗ - ੬੫੨

ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ -

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥
ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੨੫

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਾ ਗਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਗੁਆ ਹੁੰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਹੱਦ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਪਿਆਰ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ, ਕੋਈ wish ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕੋਈ desire ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਪਿਆਰ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਸਿਰਫ।

ਮਨਸੂਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸੂਫੀ ਪੀਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖੇ ਨੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ, ਇਹਨੂੰ ਕੱਟੜਾਂ

ਨੇ ਫੜ ਕੇ ਸੁਲੀ 'ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਅਨਹਲ-ਹੱਕ-ਬਗੋ (ਅਹੰ ਬੁਹਮਅਸਮੀ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇੱਥੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਜਾਤ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਸਮਝ 'ਚ ਨਾ ਆਈ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੁੱਲੜ ਬੰਦੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੱਬ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਬੁਹਮ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਬੁਹਮ ਬਿਰਤੀ 'ਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਦੇ ਸੀ, ਜੀਵ ਭਾਵ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਅਸੀਂ। ਜੀਵ ਭਾਵ ਦੇ ਬੰਦੇ ਬੁਹਮ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਕੱਟੜ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਮਝਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਸੁਲੀ 'ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਵੱਟੇ ਮਾਰੇ, ਸੰਗ ਸਾਰ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਨੇ ਵੱਟੇ ਮਾਰੇ ਕੋਈ ਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਛੱਡਿਆ ਜਿਹੜਾ ਵੱਟਾ ਨਾ ਮਾਰੇ ਉਹਦੇ। ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਹੋਏ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੁਲੀ 'ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਦ ਤੱਕ ਤੇਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦੇ। ਮੈਂ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੜਦਾ ਰਹਾਂ। ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ! ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਹਿਸ਼ਤ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਆਵਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ, ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਮੇਰੀ ਵਾਸਨਾ ਕਦੇ ਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰੀਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵਧੀਆ ਰਹੇ, ਸੁਖੀ ਰਹੇ। ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇ, ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਸੁਖੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਹਟੇ ਨਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਜਾਤ ਹੈ, ਤੂੰ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈ -

ਜੜ੍ਹ ਤੜ੍ਹ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ॥ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਕਾਮਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਹ ਜੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਾਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਮੰਗਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਦੇਣਾ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਸਰੀਰ ਨੇ ਸਾਰੇ -

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨

ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹਦੀ ਤਾਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਰੋਜ਼ ਪਤ ਲਹਿ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਜੇ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਤਾਂ ਹੈ ਜੀਉਂਦਾ। ਪਿਆਰ ਤੋਂ

ਹੀਣਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਕਦੇ ਪਿਆਰ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ -

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੯

ਉਹ ਤਾਂ ਮਸਾਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦਾ ਜੀਵਨ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਏ ਨਾਨਕਾ,

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਏ ਨਾਨਕਾ।

ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੩

ਪੰਜ ਸਿਫਤਾਂ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਆਖਰੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੀਆਂ। ਜੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋ ਨਹੀਂ ਰੁਮਕਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਨਿਰਾ ਪਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਦੇਦਾ ਦੇ ਲੈਏ ਥਕਿ ਪਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਇਹ ਵੀ ਹਰ ਵਕਤ ਕਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਦੇ ਦੇ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਹਦੀ ਦੇ ਦੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਆਖਹਿ ਮੰਗਹਿ ਦੇਹਿ ਦੇਹਿ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਦਾਤਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨

ਉਹ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਭੁੱਖ ਦਸਦੇ ਨੇ-

ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਦਾ ਭੁਖਾ।

ਪਿਆਰ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ। ਆਪ ਡਰੌਲੀ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖ ਰਹੇ ਨੇ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਿਵਾਰ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜੋ ਹੈ ਭਾਈ ਆਕੂਲ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਲੜਕੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਜਾਂ ਨਾਈ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਸੀ ਇਹ, ਗੱਲਬਾਤ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਘਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਜਜ਼ਮਾਨਾਂ ਦਾ ਘਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੇਰ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਰਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸੋ ਭਾਈ ਆਕੂਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਬੁਲਾ ਕੇ ਰੁਪਈਆ ਦਿੱਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਜਾਓ, ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਜੋ ਹੈ ਵਰ ਯੋਗ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਜਲਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਘਰ ਦੇਖੋ ਜਿੱਥੇ ਲੜਕੀ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚੰਗਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਭੁੱਖੀ ਨਾ ਮਰੇ ਤੇ ਚੰਗਾ ਇਜ਼ਤਦਾਰ ਘਰ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਟੋਲਦੇ-ਟੋਲਦੇ ਇੱਕ

ਪਿੰਡ ਤੁਗਲਾਣੀ ਹੈ, ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ। ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਘਰ ਬੜਾ ਚਲਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਬੰਦੇ ਬੜੇ ਸ਼ਰੀਫ਼। ਪਸੰਦ ਆ ਗਿਆ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਰੁਪਈਆ ਦੇ ਆਏ ਓਥੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਜ਼ਮਾਨ ਵਧਾਈਆਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਘਰ ਲੱਭਿਆ ਹੈ। ਲੜਕਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰੱਬ ਨੇ ਵਿਹਲਾ ਬੈਠ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਮਜਿਓਰਟੀ ਸੀ ਉਹ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਸਰਵਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ। ਪੀਰ ਅਹਿਮਦ ਸੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਸਰਵਰੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਕਰਾਮਾਤੀ ਪੀਰ ਸੀ। ਉਥੇ ਸੰਗ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਸਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਵੀ ਜਾਣਾ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਥੇ ਕਬਰ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕ ਕੇ ਆਉਣਾ, ਰਿਵਾਜ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦੇਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਭੋਗ ਲਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਰੋਟ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਸਵਾ ਮਣ ਦਾ, ਸਵਾ ਮਣ ਆਟਾ ਲੈ ਕੇ ਪਾਥੀਆਂ ਜਾਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਉਹ ਧਰਤੀ ਗਰਮ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਅੱਗ ਜਾਲੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਕਈ ਉਂਗਲ ਮੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਡਬਲਰੋਟੀ ਵਾਂਗਣ। ਜਦ ਉਹ ਪੱਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪੀਰ ਦੀ ਕਿ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਭੋਗ ਲਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਕਿਰਪਾਨ ਫੇਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਜੋ ਏਂਟ ਸੀ ਭਰਾਈ ਢੋਲੂ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਚੱਕ ਵੱਢਦੇ ਸੀ ਮੂੰਹ ਨਾਲ। ਉਹ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕੱਟ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਉਂ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਕਿ ਪੀਰ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਇਹ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦੀ ਰੀਤ ਸੀ। ਬਗੈਰ ਬਣਾਏ ਅੱਧੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਇਹ ਲੋਕ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ। ਸਿੱਖੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ, ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ, ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਹੇ, ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਹੇ, ਚੌਥੇ ਰਹੇ, ਦੂਸਰੇ ਰਹੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਰਹੇ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੱਕ, ਤਰਨ-ਤਾਰਨ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹੁ-ਰੀਤ ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੇ। ਸੋ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਪੁਛਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਕੜ ਦੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਕਾਮ ਜਿਹਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਸਰਵਰੀਆਂ ਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਜ਼ਮਾਨ ਇਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਚਲਦਾ ਪੁਰਜਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਘਰ। ਰੋਟੀ ਬਹੁਤ ਮਿਲੇਗੀ ਤੇਰੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ, ਬੰਦੇ ਬੜੇ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟਿਕਾਉਣੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਮੁੜ ਕੇ ਤੌੜ ਦੇਣਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਹੀ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਿਆ,

ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ 'ਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਅਖੀਰ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਡੋਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਇੱਕ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੌਰੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਮਿਲਾਪ ਮੇਰਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦੀ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ, ਬਖਸ਼ ਦੇ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਨੇ ਤਾਂ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇ। ਡੋਲੀ ਸਾਝਰੇ ਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਦਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਦੂਰ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਹੁੰਦੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਹੀ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਉੱਚੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗਾਉਂ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਥੋਂ ਡੋਲੀ ਤੁਗਲਾਣੀ ਨੂੰ ਤੁਰੀ, ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਬਰਾਤ ਚੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿੰਡੇ ਕਹਾਰ ਡੋਲੀ ਨੂੰ ਲਈਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਡੋਲੀ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜ਼ ਪਈ, ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਆਵਾਜ਼। ਪਛਾਣ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਡੋਲੀ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ। ਪਹੁ-ਫੁਟਾਲਾ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਲੋਚਾ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ। ਆਪਣੇ ਕੰਗਣ ਲਾਹੇ। ਲਾਹ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਕਹਾਰ ਲਈਂ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਵੀਰੋ! ਆਹ ਡੋਲੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਰੋਕੋ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੋਲੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਜਿਹੜੀ ਬਰਾਤ ਸੀ ਉਹ ਅੱਗੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਲੰਘ ਗਈ। ਇਹ ਬੀਬੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਗਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੈਰਾਗ ਕਰਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਜਗਤ ਉਤੇ ਕੋਈ,
ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਦੁੱਖ ਕੱਟ ਦੇ।**

**ਕਿਸ ਹੀ ਕੋਈ ਕੋਇ ਮੰਵ ਨਿਮਾਣੀ ਇਕੁ ਤੂ ॥
ਕਿਉ ਨ ਮਰੀਜੈ ਰੋਇ ਜਾ ਲਗੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਹੀ ॥**

ਅੰਗ - ੭੯੨

ਪਾਤਸ਼ਾਹ -

ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ਜਿਸੁ ਆਗੈ ਪਿਆਰੇ ਜਾਇ ਕਹਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੬੦

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਬੱਚੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਇਹਦੇ ਫੇਰੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਆ ਗਈ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਰਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਭਾਂਪ ਲਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋ, ਤੂੰ ਭਾਈ ਆਕੂਲ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਵੀ ਲੜਕੀ ਹੈਂ। ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ ਹੈਂ ਤੂੰ। ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬਰਾਤ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਡੋਲੀ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਭੋਜਿਆ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਡੋਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਈਂ, ਪਤੀ ਸੀ ਉਹਦਾ, ਉਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਆਇਆ, ਪੁਛਿਆ! ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਈ ਹੈ, ਆਹ ਰਸਤੇ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸਰ ਹੋਇਆ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਜੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਈ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 20)

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ
ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਆਪ ਮੁਕਤ ਮੋਹੇ ਤਾਰੇ ਜੀ,
ਐਸੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲ ਬਲ ਜਾਈਐ।
ਨਾਰਾਇਨ ਨਰਪਤਿ ਨਮਸਕਾਰੈ ॥
ਐਸੇ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ
ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੋਹਿ ਤਾਰੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਵਨ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਕਛੁ ਪਾਰੈ ॥
ਲਾਖ ਲਾਖ ਲਾਖ ਕਈ ਕੋਰੈ ਕੇ ਹੈ ਐਸੇ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ੧ ॥
ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਹੀ ਭਈ ਹੈ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਰੰਗਾਰੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤਨ ਰਸੁ ਆਈ ਹੈ
ਜਿਉ ਚਾਖਿ ਗੁੰਗਾ ਮੁਸਕਾਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੦੨

ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓ। ਚਿਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਧਾਰੋ। ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੋ। ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਕਾਗਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ, ਆਪਣੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ, ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਓ। ਖਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬੈਠਾਗੇ ਤਾਂ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਰਸ ਆਏਗਾ।

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਉੱਥੇ ਕਥਾ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ, ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੌਦਾਂ ਗੁਣ ਬਕਤੇ ਵਿਚ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ, ਚੌਦਾਂ ਗੁਣ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ 28 ਤਾਰਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਫੇਰ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਕਤਾ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ, ਸਰੋਤਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਬਿਰਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਇਧਰ ਉਧਰ ਨੱਠੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਸਤਕਤਾ ਹੈ। ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਕੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ

ਕਰਦਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ ਤਾਂ ਵਰਸ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਬੋਤਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੱਲੇ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹਿੱਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥
ਅੰਗ - ੫੪੬

ਪਰ ਸਾਡੀ ਬਿਰਤੀ ਜੇ ਹੈ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ, ਇਧਰ-ਉਧਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ, ਫੁਰਨੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਹ ਫੇਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਹਿਲੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੰਖੇਪ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਖੁਹਾਇਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ, ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਦ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਖੋਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਅਜੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਕਸਰ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਐਸਾ ਕੋਤਕ ਰਚਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਲੜਕੀ ਜੁਆਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੜਕੀ ਜੁਆਨ ਹੋਵੇ, ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋਵੇ, ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਵੇ। ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ। ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਵੀ ਨੀਂਦ ਮਸਾਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕਲਪਨਾ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਦਾਨੀ ਸੁਭਾਅ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਵੰਡਦੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਓ, ਵੰਡਦੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਓ, ਲੈਂਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ। ਤੇਰਾਂ-ਤੇਰਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਧੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧੜੀਆਂ ਉਲਟਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਓ। ਤੇਰਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਚੌਦਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰੇ ਵੀ ਚਿੱਠੇ ਤਾਰ ਦਿਓ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਐਉਂ ਕਰ ਲਿਖ ਲੈ ਸਮਾਨ, ਲਿਸਟ ਬਣਾ ਲਈ। ਲਿਸਟ ਬਣਾ ਲਈ। ਲਾਹੌਰ ਚਲਿਆ ਜਾਹ, ਪਰ ਇੱਕ ਰਾਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗਿਆ, ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਉਥੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਵਪਾਰੀ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਲਿਸਟ ਲਿਖਾਈ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਚੂੜਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਹੁਣੇ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਤੋਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੁਵੇਲੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹੀ

ਦੇਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦਿਨ ਛਿਪ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਚੂੜਾ ਬਣਨ ਨੂੰ ਦੋ ਦਿਨ ਲੱਗਣੇ ਨੇ। ਉਸ ਲਈ ਦੋ ਰਾਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੇਠ ਜੀ! ਮੈਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਜੇ ਮੈਂ ਰਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਗੜ ਜਾਏਗਾ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਚੌਂਕ ਉਠਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੈਂ! ਜੇ ਕਿਸੇ ਹਾਕਮ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਵਿਗੜ ਜਾਏਗਾ। ਨੌਕਰੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਜਨਮ-ਮਰਨ, ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਦੇਵੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਲੋਕ ਵਿਗੜਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ 'ਚ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਨਵਾਬ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੈ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ। ਉਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੋ ਰਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੰਨ ਰਹਿ ਲੈਂਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ, ਕੋਈ ਹੈ ਐਸਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦੁਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋ ਆਪ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮੋਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਐਸਾ ਹੈ ਕੋਈ? ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਖੱਕ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਨੇ, ਰਹਿਣੀ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਪਾਖੰਡ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਲਾਲਚ ਹੈ, ਧੋਖਾ ਹੈ, ਫਰੇਬ ਹੈ, ਛਲ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਭੇਖ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਦੇਖ ਲਓਗੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕੋਈ ਹੈ ਐਸਾ ਜਿਹੜਾ ਸੱਚਾ ਹੋਵੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਸਾਰੇ ਕੂੜ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਵਰਤਾਰਾ,
ਸੱਚ ਵਾਲਾ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ।**

**ਸਚਿ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ ॥
ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ ॥
ਜੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ਤ ਉਗਵੈ ਰੁਤੀ ਹੂ ਰੁਤਿ ਹੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਹੈ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਖੁੰਬਿ ਚੜਾਈਐ ਸਰਮੁ ਪਾਹੁ ਤਨਿ ਹੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਜੇ ਰਪੈ ਕੂੜੈ ਸੋਇ ਨ ਕੋਇ ॥**

ਅੰਗ - ੪੬੮

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਲੂ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੂੜ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹ ਬੇਤਾਲ, ਭੂਤਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਬੰਦਾ। ਅਸੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਾਤ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਧਰਮ ਦੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਬੇਤਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਿਖਰ ਗਿਆ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ

ਟੇਕਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦਾਣਾ ਇੱਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਿਖਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਦਾਲ ਤਾਂ ਜੰਮਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਦਾਲ ਵਰਗਾ ਮਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੇਅੰਤ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਾ, ਬੇਅੰਤ ਕਬਰਾਂ ਮੜ੍ਹੀਆ ਮਸਾਣੀਆਂ, ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਿਆਂ ਕੁ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਏਗਾ ਐਨਿਆਂ 'ਚੋਂ। ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਏ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕੁ ਸਜਣੁ ਸਭਿ ਸਜਣਾ ਇਕੁ ਵੈਰੀ ਸਭਿ ਵਾਦਿ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੭

ਸੋ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੀ ਇਹੀ ਬਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਕਿਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ -

ਕਲਿ ਆਈ ਕੂਤੇ ਮੂੰਹੀਂ ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ ਗੁਸਾਈਂ।

ਕੁੱਤੇ ਮੂੰਹੀਂ ਆ ਗਈ ਤੇ ਮਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਬੇ ਹੱਕੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣ ਗਈ ਖਾਜ ਬਣ ਗਿਆ, ਤੇ ਕੀ ਚੋਲੇ, ਕੀ ਗੁਰੂ, ਕੀ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਕੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਿੱਲ ਗਏ ਨੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿੱਚ ਧੱਕੇ ਜਾ ਕੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ। ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਸ਼ਾਸਕ ਹੈ ਮੌਕੇ ਦਾ, ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਬ ਤੇ ਪਾਪ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨ ਲਿਆ। ਲਬ ਦੇ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹੀ ਪੱਲੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਗਰੀਬ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਗਹਿਣੇ ਧਰੇ, ਆਪ ਗਹਿਣੇ ਹੋਵੇ, ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਹਿਣੇ ਕਰੇ ਪਰ ਸਾਡੀ ਜੋ ਮੁਕਰੱਚ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਹੈ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ। ਚਾਹੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ। ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਨੰਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਨੌਕਰੀ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਗਰੀਬ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਵੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੇ ਪੈਸੇ ਦੇ-ਦੇ ਕੇ ਹੈ। ਕਾਕਾ! ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਮੰਗਦੇ ਨੇ। ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਗਿਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮੰਗਦੇ ਨੇ, ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਾਲੇ ਕਿ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਲਿਆ, ਡਾਕਟਰੀ 'ਚ ਰੱਖ ਲਵਾਂਗੇ। ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਲਿਆ, ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ 'ਚ ਰੱਖ ਲਵਾਂਗੇ। ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬਣੇਗਾ ਕੀ ਜਿੱਥੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅੱਧੋਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸੀ ਅਧੋਗਤੀ ਜਦ ਵਧ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਅਚੇਤਪੁਣਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਚੇਤਪੁਣਾ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਖੁਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਗੇ ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੧੭

ਚਰਿੱਤਰ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੌਮ ਦਾ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਸ਼ਾਸਕ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਭਾਈ ਲਬੁ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਿਆ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 37 'ਤੇ)

ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਜੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਚੇਅਰਪਰਸਨ

ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਜੀ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਵਨ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਨਮ 8 ਅਗਸਤ 1918 ਪਿੰਡ ਦਾਉਦਪੁਰ (ਨੇੜੇ ਖੰਨਾ) ਜਿਲਾ - ਲੁਧਿਆਣਾ (ਪੰਜਾਬ) ਪਿਤਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁਖ ਤੋਂ ਹੋਇਆ।

**ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪ ਹੀ ਆਪੇ ਸਭੁ ਆਪਨ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਖਾਧਾ ॥
ਪਾਇਓ ਨ ਜਾਈ ਕਹੀ ਭਾਂਤਿ ਰੇ ਪੁਭੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿ
ਲਾਧਾ ॥੪॥ ਅੰਗ - ੧੨੦੪**

। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਜਨਮ ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਗੰਮੀ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਧਮੋਟ ਇਸ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਬਖਸ਼ੀ ਰੂਹ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਦਾਉਦਪੁਰ ਬੱਚੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬਖਸ਼ੀ ਰੂਹ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਆਸ਼ਰਮ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਅਟੱਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ :-

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਟਰਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਬਖਸ਼ਿਸ਼

ਸੰਤ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਉਦਪੁਰੀਏ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਰੰਗਲੇ ਸੱਜਣ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮਹਾਨ ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਿਆਂ ਦੇ ਬਾਨੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਹਨ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਿਤੀ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। 13 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ

ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਸੋਹਰੇ ਘਰ ਧਮੋਟ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ 22-22 ਘੰਟੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ ਵੀ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸੇਧ ਦਿਤੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 9 ਮਹੀਨੇ ਲਗਾਤਾਰ under ground ਭੋਰੇ ਵਿੱਚ

**ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ
ਨਖਿਅਤੁ
ਬਿਨਾਸੀ ਰਵਿ
ਸਸੀਅਰ
ਬੋਨਾਧਾ ॥
ਗਿਰਿ ਬਸੁਧਾ
ਜਲ ਪਵਨ
ਜਾਇਗੋ ਇਕਿ
ਸਾਧ ਬਚਨ
ਅਟਲਾਧਾ ॥
ਅੰਡ ਬਿਨਾਸੀ
ਜੇਰ ਬਿਨਾਸੀ
ਉਤਭੁਜ ਸੇਤ
ਬਿਨਾਧਾ ॥
ਚਾਰਿ ਬਿਨਾਸੀ
ਖਟਹਿ
ਬਿਨਾਸੀ ਇਕਿ
ਸਾਧ ਬਚਨ
ਨਿਹਚਲਾਧਾ ॥
ਰਾਜ ਬਿਨਾਸੀ ਤਾਮ ਬਿਨਾਸੀ ਸਾਤਕੁ ਭੀ ਬੋਨਾਧਾ ॥
ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ ਹੈ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੀ ਇਕਿ ਸਾਧ ਬਚਨ ਆਗਾਧਾ ॥**

ਸਾਥੀ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਤਪ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸੇਧ ਦਿਤੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

"ਆਪਾਂ ਪੁਜਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਹਨ

ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਾਰਗ ਨੂੰ

ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਐਸੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ

ਅਪਣਾ ਕੇ ਦਾਤਾ ਪਦ ਵਿੱਚ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਮਨ ਕੇ ਆਪ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਸਿਵਲ ਵਿੱਚ ਸਰਵਿਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਫਾਰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦਾਤਾ ਪਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਧਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੀ ਨਿੱਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਲਈ ਹੈ ਫਾਰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਉਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਬੀਜੀ ਫਾਰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਨੌਕਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਆਪ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਬਿਠਾਉਂਦੇ ਸਨ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਜੀ ਨੇ ਕੋਹੜੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਕਿੰਨਿਆਂ ਹੀ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਦੁਧ ਪੁੱਤ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸ਼ਥਾਨ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪ

ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨ ਸ਼ੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕਾਰਜ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕੰਵਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੇ

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ 17 ਜੂਨ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਬੈਂਡ ਬਾਜੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ

ਅੱਲਗ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜਾਈ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੱਚਾ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆ ਕੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜੋ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਨਜਾਰਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਰੱਖਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਵਿੱਚ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੰਮ ਹੈ।

ਹੁਣ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਏ ਸਾਧੂ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਤੇ ਅਮੀਰ-ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਅੰਨ, ਬਸਤਰ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਕੇ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੰਤ ਮ ਹ ਾ ਰ ਾ ਜ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ 2001 ਵਿੱਚ "ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸਕੂਲ" ਐਫੀਲੀਏਟਡ (ਸੀ. ਬੀ. ਐੱਸ. ਈ. ਦਿੱਲੀ) ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਕੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਿਛੜੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਅਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾ ਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੰਗ ਲਿਆਈ। ਸਕੂਲ ਖੁਲ੍ਹੇ ਨੂੰ 10 ਸਾਲ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਪਛੜੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬੱਚੇ 95% ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਅੱਲਗ

ਵਿੱਚ ਮੌਲਸਰੀ, ਔਲਾ, ਬਹੋੜਾ, ਅੰਬ, ਆਂਵਲਾ, ਨਿੰਮ, ਪਿੱਪਲ, ਬਰੋਟੇ,

17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਜਾਮਣ, ਨਿੰਬੂ, ਜਮੋਆ, ਟਾਹਲੀ, ਅਰਜਨ, ਅਸ਼ੋਕਾ, ਅਮਰੂਦ, ਬੇਰ, ਕੇਲੇ, ਸਟੀਵੀਆ, ਹਲਦੀ, ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ, ਚਕਰਸੀਆ ਆਦਿ ਦਰਖਤ ਲਗਾ ਕੇ ਆਸ਼ਰਮ ਅੰਦਰ ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਪਵਿੱਤਰ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਮਾਰਬਲ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਪਾਰਕ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਝਰਨਾਹਟਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀਆਂ

17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਲੰਗਰ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸਿੱਪ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ

ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਭੂਮੀ ਦਾ ਕਣ ਕਣ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। 1986 ਵਿੱਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕੰਵਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਰਖਵਾਇਆ ਸੀ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਤਿ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਧਨ ਦੌਲਤ ਲੱਛਮੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਨਿੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਮੰਗਣ ਵੀਆਹੁ ॥

**ਭੰਡਹੁ ਹੋਵੈ ਦੋਸਤੀ ਭੰਡਹੁ ਚਲੈ ਰਾਹੁ ॥
ਭੰਡੁ ਮੁਆ ਭੰਡੁ ਭਾਲੀਐ ਭੰਡਿ ਹੋਵੈ ਬੰਧਨੁ ॥
ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥
ਭੰਡਹੁ ਹੀ ਭੰਡੁ ਊਪਜੈ ਭੰਡੈ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਭੰਡੈ ਬਾਹਰਾ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥
ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ਭਾਗਾ ਰਤੀ ਚਾਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਊਜਲੇ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥**

ਅੰਗ - ੪੭੩

ਉਜਾੜ ਜੰਗਲ ਬੀਆਵਾਨ ਨੂੰ ਅਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਜਗਿਆਸੂ ਭੋਰਿਆਂ

17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਬੀਬੀਆਂ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿੱਚ

ਵਾਂਗ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਜਿੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲ ਬੇਲੇ, ਸਰਕੜਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਆਪਣੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਟਰਾਲੀਆਂ ਰਾਂਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਪਾਇਆ। ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਦਿਨ ਦੁਗਣੀ ਰਾਤ ਦੁਣੀ ਚੌਗਣੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ

17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਤੱਤਪਰ

ਲੰਗਦੀ ਨਦੀ ਦਾ ਵਹਾਅ ਪੂਰੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਲੰਘਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ

protection ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦਰਖਤ ਜਮੋਏ ਲਗਵਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਆਸ਼ਰਮ ਵੱਲ ਨਾ ਆ ਸਕੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ 1988 ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੀਂਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਆ ਗਿਆ ਐਨੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵਾਰਸ ਪਈ ਕਿ ਨਦੀ ਆਪਣੇ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਢਾਹਉੱਚੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਸ਼ਰਮ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵੱਧਦੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਜੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਆ ਵੜੇਗਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਦੇਗ ਬਣਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਆਓ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਦੀ ਆਪਣੇ ਰੁੱਖ ਪਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਵੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮੁਤਬਿਕ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਦੇਗ ਬਣਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਰਾਤ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਦੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਪਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪੱਥਰ ਆਸ਼ਰਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲਗਾ ਗਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ

ਦਰੀਆਉ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਫੈ ਵੇਗਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਇੰਦੁ ਫਿਰੈ ਸਿਰ ਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਦੁਆਰੁ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੋਹ ਕਰੋਤੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਸਿਧ ਬੁਧ ਸੁਰ ਨਾਥ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਡਾਣੇ ਆਕਾਸ ॥

ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ ॥

ਸਗਲਿਆ ਭਉ ਲਿਖਿਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਏਕੁ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੪

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਘਟਨਾਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ - ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਿਸਦੇ ਕੰਢੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸੀ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੰਗਲ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭੱਟੋਂ ਵਿਖੇ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਕੀਰਤਨ

ਪਿੰਡ ਭੱਟੋਂ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦ

ਉਸ 'ਕਲਪਾਣੀ' ਨਾਮੀ ਨਾਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਿਆ। ਦਰਿਆ ਆਪਣੇ ਕਿਨਾਰੇ ਢਾਹ ਕੇ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਾ-ਹਾ ਕਾਰ ਮੱਚ ਗਈ ਡੇਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਲੰਗਰ ਦੇ ਬਰਤਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਰਨ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਂਗਰੀ ਨੇ ਦੌੜ ਕੇ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, "ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ! ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਜੋਰਦਾਰ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਡੇਰੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।" ਉਧਰ ਮਰਦਾਨ ਦੇ ਬਜਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਲ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ਾਈ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਰਨ ਦੇਵਤਾ ਗੁਰੂ ਘਰੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਲੈਣ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਾਓ ਕੁਝ ਕੁ ਨਕਦੀ ਮਾਇਆ ਬਾਦਮ ਪਤਾਸੇ ਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਰਿਆ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਉ। ਅਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਬਚਨ ਆਖਣਾ :

**ਕੰਧੀ ਵਹਣ ਨ ਢਾਹਿ ਤਉ ਭੀ ਲੇਖਾ ਦੇਵਣਾ॥
ਜਿਧਰਿ ਰਬ ਰਜਾਇ ਵਹਣੁ ਤਿਦਾਉ ਗੰਉ ਕਰੇ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਹਜੂਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣ ਕੇ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ 'ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ' ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਭੁੱਖੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂੰ ਸ਼ੁਕਦਾ ਦਰਿਆ ਇੱਕ ਦਮ ਥੱਲੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਕੇ ਚਲਣ ਲੱਗਾ।

ਆਪੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਰਾਖਤਾ ਭਗਤਨ ਕੀ ਆਨਿ॥

ਜੋ ਜੋ ਚਿਤਵਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਸੋ ਲੇਤਾ ਮਾਨਿ॥ ਅੰਗ-੮੧੭

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਇਹ ਸੰਪਰਦਾਇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੋਏ ਸਿਰਮੌਰ ਰਤਨ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਿਆ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪਹਿਲੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦੂਜੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਉਨਾ, ਤੀਸਰੇ ਰਤਨ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਰੀ, ਚੌਥੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ, ਪੰਜਵੇਂ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਛੇਵੇਂ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੱਤਵੇਂ ਰਤਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ, ਅੱਠਵੇਂ ਰਤਨ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ, ਨੌਵੇਂ ਰਤਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਇਕੱਠ

ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮੇਤ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਿੱਚ ਕਹਣੀ ਕਰਨੀ ਦੇ ਸੂਰੇ 'ਸੂਰ ਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ' ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੋਏ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਜਦੋਂ ਰੋਪੜ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਰੰਭਿਆ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਆਮ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ 108 ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਲਿਆਂ) ਪਾਸ 1973 ਵਿੱਚ

ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਈਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ latest scientific media ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਪਰ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਜੋ ਅੱਜ ਦੇ ਘਟੇ-ਘਟ 30 ਲੱਖ ਦੇ ਬਰੋਬਰ ਹੈ, ਲੈਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕ ਮੇਰੀ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਰਕਤ ਪਾ ਦੇਵੋ, ਮੈਂ ਬਹੁਤੀ ਫਸਲ ਉਗਾਵਾਂ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਧਨ ਬਚਾ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਮਾਵਾਂ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ, ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ 1986 ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ

13 ਸਾਲ ਲੰਘ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮ ਬਣੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ, ਚੰਗੀ ਦਿਖ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬੀਜੀ ਦਾ ਹੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਐਤਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਅਸਾਡੇ ਵੀਰ, ਬੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਅਧਿਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਲੱਗੇ। ਸ਼ਰਾਬਾਂ-ਕਬਾਬਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ

ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਵਿੱਧੀ ਪੂਰਵਕ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਧਾ ਸਪਸ਼ਟ ਬੀਬੀਆਂ ਪ੍ਰਥਾਇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵੱਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਐਤਨਾ ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ 1000x240 ਫੁੱਟ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪੰਡਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਲਾਉਣੇ ਪਏ। 300x180 ਫੁੱਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਡਾਲ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਲਾਉਣੇ ਪਏ ਜਿਥੇ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚੇ 17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਇਕ ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ 18000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰੇਮੀ ਲੰਗਰ ਛਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। (ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਚਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਵੀ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮਿਤੀ 28, 29, 30 ਅਤੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਾਨ ਤਪੋ ਭੂਮੀ ਉਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਰਸੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਈਮੇਲ ਟੈਲੀਫੋਨ, ਮੋਬਾਇਲ ਫੈਕਸ ਰਾਹੀਂ ਸਨੋਹੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਯੋਗ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੱਚੇ 17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਦੇ ਸਮਗਮ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ 3.00 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਰਾਤ 11.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ 3.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਟਰਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੀ ਜੁਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਸੇਟ ਲਗਾ ਕੇ ਸਵਾਸ ਰਾਹੀਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 4.00 ਤੋਂ 6.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ, 7.00 ਵਜੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਥਾ, ਉਪਰੰਤ 8.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸੰਤ ਸਮਾਗਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵੀ ਕੀਰਤਨ

ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਦਿਨ ਦੇ ਦਿਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ 5.00 ਵਜੇ ਰਹਿਰਾਸ, ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕਥਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਕੈਸੇਟ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਚਨ ਉਪਰੰਤ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਆਨ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਸੂਫੀ, ਢਾਡੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 11.00 ਵਜੇ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ 1000X240 ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਗਮ ਦੁਰਾਨ 24 ਘੰਟੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਵੰਦ ਪ੍ਰੰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈਨਸ, ਐਨਕਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਤੋਂ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਹਾਸਪਿਟਲ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਅਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਫਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਚੈਕਅਪ ਕਰਕੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਣਗੇ।) ਇਹ ਇਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜੇ 1986 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਮਾਕੂ ਬੀਜਦੇ ਸਨ, ਜਰਦੇ ਵਿਚ ਤਮਾਕੂ ਖਾਂਦੇ ਸਨ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੱਪਾਂ, ਭੂਤਾਂ-ਪ੍ਰੇਤਾਂ, ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਸਨ; ਤਾਂਤਰੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪਖੰਡਾਂ ਦੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਰੋਪੜ, ਬਨੂੰੜ, ਰਾਜਪੁਰਾ, ਅੰਬਾਲਾ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਚੱਜਾ ਤੇ

ਸਾਹਗੜ੍ਹ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੀਲੀਭੀਤ (ਯੂ.ਪੀ.), ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ

ਸਚਿਆਰ ਜੀਵਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੁੰਚਰੇ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ। ਨਸ਼ੇ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸਿਹਤ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਪ੍ਰਸਪਰ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨਾਲ ਇਕ ਬੜਾ ਨਿਰੋਇਆ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਨਸ਼ੇ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਪਲਟਾ ਖਾ ਗਈ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ Dairy farming ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਤਾਣ ਲਾਉਣ ਲਗੇ ਅਤੇ ਇਹੀ ਇਲਾਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ backward ਸਮਝ ਕੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ; ਅੱਜ ਇਹ ਅਗਾਂਹ-ਵਧੂ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ-ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ

ਹੀ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬੂਬ, ਸੰਪ੍ਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਰਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ, ਨਾ ਹੀ ਹਿੰਤ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਹਿਤ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਚਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਅਸੀਂ confrontation ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਏ। ਇਕੋ ਆਤਮਾ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਸਮਝ

ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲਾਉਣਾ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ। ਜਦੋਂ 1993 ਵਿਚ ਪਟਿਆਲਾ, ਰੋਪੜ, ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿੰਡ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਘਰ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ, ਵਸਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਵਰਦੀਆਂ, ਬੂਟ ਲੈ ਕੇ ਦਿਤੇ, ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ disinfect ਕਰਾ ਕੇ ਸਫੈਦੀ ਕਰਾਈ, ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਮਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਸਾਰਿਆ। ਇਸ ਮੱਤਵ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ 70 ਲੱਖ ਰੁਪਏ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਲਏ, ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਲੜਕੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਜ ਹੜ੍ਹ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਲਈ 30 ਸੂਟ, 31 ਭਾਂਡੇ, 4 ਬਿਸਤਰੇ, ਆਟਾ, ਖੰਡ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ। ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੇ ਗੁੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ 45 ਦੇ ਕਰੀਬ ਹਿੰਦੀ ਅੰਗਰੇਜੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਐਨੀ ਖਿਚ ਪਈ ਕਿ 13000 ਹਜਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ 1996 ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ। ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਚੁਕੀ ਹੈ ਚਾਹਵਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਵਿਸ਼ਾਖੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਕਰ ਕੰਵਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜੀਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਜੋ ਦਵੈਤ ਰਹਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਹੈ, ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੇਅੰਤ ਪੱਤਰ ਸਭਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵਿੱਚ ਅਸਾਨੂੰ ਪੁੱਜ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੁਭਵੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਤਿ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਜਨਿਤਕ ਉਲਝਣਾਂ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਵਖਰਵਿਆਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲੇਖ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਵਹਿਮ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਰਾਗ-ਦਵੈਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਜਬਾ ਜਾਗਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਲੇਖ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਾਡਾ ਜੋ ਪੁਸ਼ਟ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਕਸ਼ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਧ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆਪਣੇ ਸਤਾਰਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਰਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ, ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਲੇਖ ਅਸਾਨੂੰ ਭੇਜਣ, ਜੋ ਅਸਾਡੇ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫਿੱਟ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ। ਅਦਾਰਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅੰਤਮ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਲਿਖੇ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਪ੍ਰਦਾਇਕ ਵਖੇਵੇਂ ਰਾਜਸੀ ਉਲਝਣਾਂ, ਖੰਡਨ-ਮੰਡਨ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਠ ਕੇ ਅਸਾਡਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ -

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭੁ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥ ਜਬ ਤੋ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ਨਾ ਕੇ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਤਾਈਂ ਹੈ।

ਲੰਗਰ ਚਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਹੋਰ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਖਟੀਐ ॥

ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੈਂਬਰ ਆਤਮ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੁਣਾ ਕੇ ਅਦਾਰਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਰਾਹੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਤ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ

ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਦੇਣ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ।

ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਵੱਧ ਰਹੇ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਵਾਸਤੇ ਸਰਬਤੋਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੁਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ

ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ ਵੱਲੋਂ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਜੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਇਸ ਸਾਲ ਜਨਵਰੀ 2009 ਤੋਂ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਪੈਰਾਮ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਯੁਰਵੈਦ ਦੇ ਸੁ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵੈਦ ਸੋਧ ਨਾਥ ਜੀ ਫੁੱਫੜੇ ਭਾਈ ਕੇ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਯੁਰਵੈਦਿਕ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਗਾਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਖੀਰ ਛਕਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਚਕਿਤਸਾ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਿਰਧ ਮਾਈਆਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਚਲ ਕੇ ਆਉਣ ਲਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਦਮੋਂ ਦੇ, ਸ਼ੁਗਰ ਦੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਦੱਸੇ ਪ੍ਰੋਯੋਗ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰੋਗ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਬੀਜੀ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੁਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵੀ ਇਕ ਸੰਤ, ਮੰਗਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਵੀ ਸੰਤ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦਊਦਪੁਰੀਏ (ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਧਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ "ਰੰਗਲੇ ਸੱਜਣ" ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਤ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ

ਪ੍ਰੇਮਪੂਰੀ ਅਫਜਲ ਗੜ੍ਹ (ਯੂ.ਪੀ.) ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਸੀ ਸਬੰਧੀ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਅੰਗ - ੯੯੭

ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।) ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਜੀ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੰਗਤਾਂ ਪਤੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 8 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੀਰ ਮਾਲ ਪੁੱਤਿਆਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤੋਗਾ। ਆਪ ਆਓ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਓ ਜੀ।

(-----)

ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਪਾਪ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਲਬੁ ਵਾਲਾ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਨੇ, ਨੈਬ ਨੇ, ਮਤੈਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਰਦਾਰ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਝੂਠ ਸਰਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ, ਆਫੀਸਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਇਕ ਆਮ ਬਣ ਗਏ, ਰਈਅਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋ ਗਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਡਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਕੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਕੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਚੋਰ ਹੋ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਲਬੁ ਪਾਪ ਦਾ ਰਾਜ ਜਗ ਹੋ ਗਿਆ,
ਕੂੜ ਸਿਕਦਾਰੁ ਬਣਿਆ।**

**ਲਬੁ ਪਾਪ ਦੁਇ ਰਾਜਾ ਮਹਤਾ ਕੂੜੁ ਹੋਆ ਸਿਕਦਾਰੁ ॥
ਕਾਮੁ ਨੇਬੁ ਸਦਿ ਪੁਛੀਐ ਬਹਿ ਬਹਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਅਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੁਣੀ ਭਾਹਿ ਭਰੇ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਗਿਆਨੀ ਨਚਹਿ ਵਾਜੇ ਵਾਵਹਿ ਰੁਪ ਕਰਹਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥
ਉਚੇ ਕੂਕਹਿ ਵਾਦਾ ਗਾਵਹਿ ਜੋਧਾ ਕਾ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਜਤਿ ਸੰਜੈ ਕਰਹਿ ਪਿਆਰੁ ॥
ਧਰਮੀ ਧਰਮੁ ਕਰਹਿ ਗਾਵਾਵਹਿ ਮੰਗਹਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥
ਜਤੀ ਸਦਾਵਹਿ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣਹਿ ਛਡਿ ਬਹਹਿ ਘਰ ਬਾਰੁ ॥
ਸਭੁ ਕੋ ਪੂਰਾ ਆਪੇ ਹੋਵੈ ਘਟਿ ਨ ਕੋਈ ਆਖੈ ॥
ਪਤਿ ਪਰਵਾਣਾ ਪਿਛੈ ਪਾਈਐ ਤਾ ਨਾਨਕ ਤੋਲਿਆ ਜਾਪੈ ॥**

ਅੰਗ - ੪੬੮

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ! ਠੀਕ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਾਈ! ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚੱਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਰਾਜਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾ ਪਰਜਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਟੁੱਟ ਗਏ ਨੇ। ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮਿਲਾਵਟ ਆ ਗਈ, ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਹਿੱਲ ਗਿਆ, ਪਰਜਾ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਹਿੱਲ ਗਈ। ਤੀਰਥ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਪ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ, ਕੋਈ ਉਹਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਜੋ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੇ ਉਹਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨਰਥ ਕਰਕੇ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲਬੁ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈ ਉਹ ਪਾਪ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਝੂਠ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨ ਲਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ, ਨੈਬ ਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਹੜੀ ਰਈਅਤ ਹੈ ਉਹ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਨਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ। ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਹੜੇ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ, ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਗਿਆਨੀ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਨੱਚਣ

ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਨਾਟਕ ਕਰਦੇ, ਰੁਪਧਾਰੀਏ ਬਣਦੇ ਨੇ, ਰਾਜਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਕੂਕ-ਕੂਕ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਤਮ ਰਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦੇ। ਜੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਲੜਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀਆਂ, ਅਫਸਾਦਾਂ ਦੀਆਂ; ਆਹ ਗਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਦੱਸੋ ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆ ਜਾਵੇ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰੇ ਨੇ, ਉਹ ਹੁੱਜਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਹਿਕਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਗਰਕ ਹੋਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾਮ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੂਹਾਨੀ ਰਾਹ ਦਸਦੇ ਹਾਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ, ਅੰਤਰਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ -

**ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ॥ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ ॥
ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ ॥ ਤੇਤੋ ਲਵਿਆ ॥
ਬਹੁ ਭੇਖ ਕੀਆ ਦੇਹੀ ਦੁਖੁ ਦੀਆ ॥**

ਅੰਗ - ੪੬੯

ਭੇਖ ਕਰੀਂ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ। ਆਮ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਗਰਮੀਆਂ 'ਚ ਤੈਨੂੰ ਧੁੱਪ ਲੱਗੇਗੀ, ਲੋਅ ਲੱਗੇਗੀ। ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੈਨੂੰ ਪਾਲਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਠੰਢ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਤੇਰੇ ਪੈਰ ਠਰਨਗੇ, ਕੰਡੇ ਲੱਗਣਗੇ, ਕੰਕਰ, ਪੱਥਰ ਲੱਗਣਗੇ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਰੂਹਾਨੀ ਮੂਹਾਨੀਅਤ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਤਾਂ ਜਦ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਦ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਭੇਖ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਦੇਹੀ ਦੁੱਖ ਦੇਵੋ ਓ,
ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਭੇਖ ਗਾਫਲਾ - ੨, ੨.**

ਭੇਖ ਕਰਕੇ ਨਿਹਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਇਸ ਭੇਖ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਭੇਖ ਨੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਕ ਮਹੰਤ ਗਣੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਜਿੰਨੇ ਮੈਂ ਗਿਣੇ ਨੇ, ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ 39 ਹਜ਼ਾਰ 200 ਭੇਖ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਾਡਾ ਆਹ ਭੇਖ ਧਾਰ ਲਓ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕੰਨ ਪੜਵਾ ਲਓ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਵਾ ਲਓ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੱਠੀ ਪਾ ਲਓ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਐਸ ਰੰਗ ਦੇ ਪੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲਓ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲਓ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲਓ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਣੀ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੈਣਾ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਛਾਉਣਾ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਘਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਘਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਹੈ,

ਇੱਕ ਭੇਖ ਹੈ ਇੱਥੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਅੰਤ ਨੇ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਫਲਾਣੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਵਡੱਤਣ ਕਾਹਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣ ਅੰਨ੍ਹ ਵਿੱਚ ਨੇ, ਹੋਰ ਕੁਛ ਖਾਂਦਾ ਹੋਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਭੇਖ ਹੈ ਇਹ। ਫਲਾਣੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਭੁੰਝੇ ਹੀ ਸੌਂਦੇ ਨੇ। ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੌਂਦੇ, ਬਾਹਰ ਹੀ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਜੀ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਕੱਪੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਧੋਂਦੇ। ਨਾਹੁੰਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਦਸ-ਦਸ ਦਿਨ। ਆਹ ਅਸੀਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੱਢ ਲਈਆਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

**ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪਤਿਆ ॥ ਤੇਤਾ ਕਤਿਆ ॥
ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ ॥ ਤੇਤੋ ਲਵਿਆ ॥
ਬਹੁ ਭੇਖ ਕੀਆ ਦੇਹੀ ਦੁਖੁ ਦੀਆ ॥
ਸਹੁ ਵੇ ਜੀਆ ਅਪਣਾ ਕੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੭**

ਆਪਣੀ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਕੱਪੜੇ ਤੇਰੇ ਲਾਹੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੇ। ਜੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਜਾ ਕੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਗਰਮ ਕੋਟ ਪਾਈਂ ਫਿਰੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਪੁਆਈ। ਜੇ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਮਲੇ ਜਾ ਕੇ ਮਲਮਲ ਦਾ ਪਾਈਂ ਫਿਰੇ ਚੋਲਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁਆਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

**ਅੰਨ੍ਹ ਨ ਖਾਇਆ ਸਾਦੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਬਹੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਦੂਜਾ ਭਾਇਆ ॥
ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਪਹਿਰੈ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਹਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮**

ਨਹੀਂ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਿਰ ਮੌਸਮ ਦਾ ਸਹਾਰ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ। ਜੁਬਾਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਮੇਨ ਤਾਂ ਜਦ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਦ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।

**ਮੋਨਿ ਵਿਗੁਤਾ ॥ ਕਿਉ ਜਾਗੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੂਤਾ ॥
ਪਗ ਉਪੇਤਾਣਾ ॥ ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਕਮਾਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੯**

ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਜੀ ਪਾਉਣੀ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਰਿਆ। ਕੰਡੇ ਲਗਦੇ ਨੇ ਕੱਢੀ ਜਾਹ।

**ਅਲੁ ਮਲੁ ਖਾਈ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥
ਮੂਰਖਿ ਅੰਧੈ ਪਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੦**

ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੂਰਖਾ! You are blind and fool. ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪਣੀ ਪੱਤ ਗਵਾ ਲਈ ਤੂੰ। ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ -

ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕਿਛੁ ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੧

ਨਾਮ ਦਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ, ਥਾਉਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀਆਂ।

**ਰਹੈ ਬੇਬਾਣੀ ਮਤੀ ਮਸਾਣੀ ॥
ਅੰਧੁ ਨ ਜਾਣੈ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੨**

ਮਨਸੁਖ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਭੇਖ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਵੀ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਐਂ ਨਾ ਕਹਿ ਕਿ ਸੱਚ ਦਾ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੱਚ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਾਲ ਪਿਆ, ਸੱਚ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੁੱਖ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਉਹੋ ਸੁੱਖ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੩**

ਕਿਉਂ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ।

**ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥
ਨਾਨਕੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਏ ॥
ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥**

ਅੰਗ - ੪੭੪

ਆਸ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਜੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ ਰੱਬ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਚ -

**ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ
॥ ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ
ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੫**

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਰੱਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਮੁਹਰੇ ਬਜ਼ਰ ਕਪਾਟ ਨੇ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਹਕੇਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਚਾ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਉਮੈ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਲ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਇੱਕ ਨੁਕਤਾ ਹੈ। ਬਹੁਤਾ ਵੱਡਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਬੀਜ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬੋਹੜ ਦਾ ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਸਖਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਰ ਕਿੰਨਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬੀਜ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਨੁਕਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਹਿਰਮ ਸੀਗਾ, ਉਰਦੂ ਦਾ ਅੱਖਰ ਹੈ ਮਹਿਰਮ, ਜੇ ਹੇਠਾਂ ਨੁਕਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੁਜ਼ਰਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਨੁਕਤੇ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਸਾਰਾ ਹੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਸ ਹਉਮੈ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਦੁਖੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਜੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਵਿਚੇ ਹੀ ਘੁਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ -

**ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ ॥
ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੂਲਾ ਜਿਨਿ ਸਗਲੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥
ਅੰਗ - ੪੭੬**

ਇੱਕ ਨੁਕਤੇ ਨੇ ਹੀ ਇਹਨੂੰ ਮੁਜ਼ਰਮ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਨੁਕਤਾ ਉਡ ਗਿਆ ਫੇਰ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਉਮੈ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਜਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦਾ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ, ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ -

**ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੩**

ਫੇਰ ਮੁੱਲ ਕੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੀ ਇਹਦਾ। ਪੈਸੇ ਟਕੇ, ਘਰ ਬਾਹਰ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੇ ਦੇ ਇਹਦੇ ਬਦਲੇ। ਜਿਹੜਾ I and my ਹੈ ਨਾ, ਇਹਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕਰ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਭੈੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਐਨੀ ਗੰਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਰੱਬ ਬਣ ਜਾਵੇ ਜੇ ਇਹ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵੇ। ਫਿਰ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ -

**ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥
ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ
ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੫**

ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਸੀਗਾ, ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਕੋਲ ਰੱਖੀਂ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਫੇਰ ਬਾਕੀ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਮਰ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, 'ਮੈਂ ਮੂਆ ਖੁਦਾ ਹੁਆ।' ਫੇਰ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ -

**ਆਦਿ ਪੂਰਨ ਮਧਿ ਪੂਰਨ ਅੰਤਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥
ਅੰਗ - ੨੦੫**

ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਓਹੀ ਸੀਗਾ ਤੇ ਆਹ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਆਹ ਮੈਂ ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਬਣ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਉਮੈ ਨੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ -

**ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੯**

ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਗਿਆਨ ਸੀ ਇਸਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਗਿਆਨ ਸੀ ਇਸਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

**ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੇ ਠਾਉ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੪**

ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾ ਕੇ ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾ, ਪਰ ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਹੁਣ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੀ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤੂੰ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਐਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਐਨਿਆਂ ਨੂੰ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਐਨਾ ਸਸਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਨਾਮ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਦਗੀ 'ਚ ਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪੂਰੀ ਤਾਂ ਨਾਮ

ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਇਹਨੂੰ ਚਾਹੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਹਿ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਨਾਮ ਕਹਿ ਲਓ ਗੱਲ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹੀ 'ਨਾਮ' ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ -

**ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥
ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥
ਸਗਲ ਸਮਿਗ੍ਰੀ ਏਕਸੁ ਘਟ ਮਾਹਿ ॥
ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਨਾਨਾ ਦ੍ਰਿਸਟਾਹਿ ॥
ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩**

ਆਹ ਦੇਹੀ 'ਚ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਤਾਂ।
**ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩**

ਐਨਾ ਅਨੰਦ ਹੈ, ਐਨੀ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੱਸੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ -

**ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩**

ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਉਹਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੋ ਗਈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ। ਸੋ ਇਹ ਨਾਮ ਜਿਹਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਖੋਜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਖੋਜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਓ ਮਿਲਦਾ,
ਖੋਜ ਹਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ।
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੯**

ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਓ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਲੇਕਿਨ ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਦੀ ਵੀ condition ਹੈ, ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

**ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੯**

ਪੂਰੇ ਭਾਗ ਬਣਨ -
**ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ
ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਅੰਗ - ੪੦**

**ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੈ ਲਗਿਆ ਕਢਿ ਰਤਨੁ ਦੇਵੈ ਪਰਗਾਸਿ ॥
ਅੰਗ - ੪੦**

ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰਤਨ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕੱਢ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਤਿ ਦਇਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ -

**ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਨਾਵੈ ਨੋ ਸਭਿ ਖੋਜਦੇ ਬਕਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੬੦**

ਬਗੈਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੩

ਮੁੱਲ ਕੀ ਦੇਣਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮੋਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੩

'ਅਭਿਮਾਨ' ਕਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਨੂੰ, ਆਹ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਛੱਡ ਦੇ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਹਦਾ-

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਇਹ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨੇ, ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦਾ। ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਜੀਉਂਦੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਫੇਰ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਜਿੰਦਗੀ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਫੇਰ ਪਰਮ ਜੀਵਨ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਨੇ ਤੂੰ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਨਾ ਰਹੀ ਫੇਰ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਹਰਾਮ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮਸ਼ੀਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਚੱਕੀ 'ਚ ਦਾਣੇ ਪਾਈ ਜਾਓ, ਆਟਾ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੇ 'ਚ ਪਦਾਰਥ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੀਮਤੀ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਵਿਸ਼ਟਾ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਚੰਗੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੋਬਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਗਊ ਦਾ ਚਉਂਕੇ ਲਿਪਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ, ਰੋਟੀ ਬੈਠ ਕੇ ਉਥੇ ਖਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਗਿਣਿਆ ਹੈ, ਕੁਛ ਚੰਗਾ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਹੀ ਲਿਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਖਾਧੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੇਖਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮੂੰਹ ਖੁੱਕਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਆਪ ਹੀ ਨੱਕ ਵੱਟ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਇਹ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਸ਼ੀਨ ਹੈ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਤੁਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ। ਇਹ ਜਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਮੁਰਦਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਚੇਤਨ ਕਲਾ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ, ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਹਰਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇੱਕ ਮੁਰਦਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਨਾਮ ਕਰੰਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੈਟਰੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਪਈ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬੈਟਰੀ ਦੇਈਂ ਭਾਈ। ਮੈਂ ਸਟਾਰਟ ਕਰ ਲਵਾ ਕਾਰ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਭਾਈ, ਮੇਰੀ ਬੈਟਰੀ ਤਾਂ dead ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਦੁਕਾਨ 'ਚੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਾਹਰ ਗਈ। ਫੇਰ dead ਕਿਉਂ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ

ਕਰੰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਸੋ ਸਰੀਰ ਚਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਨਾਲ। ਜੇ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੁਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਮੁਰਦਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸਨੂੰ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਛੱਡ ਦੇ। ਫੇਰ ਭਾਈ ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੨

ਜਿੱਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮੀਆਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਈ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ -

ਲਾਇ ਖੇਪ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਚਾਲੁ ॥

ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੩

ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਜੰਜਾਲਾਂ 'ਚ ਤੂੰ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਵੇਗਾ, ਇੱਥੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੋਏਗੀ। ਜਦੋਂ ਇੱਥੋਂ ਜਾਏਗਾ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਥਾਈਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਏਗਾ, ਤੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ।

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੩

ਮੁੱਖ ਉਜਲਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਹੈ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਫਸੋਸ! ਬੈਠਣ, ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼, ਸਾਡੀ ਆਹ ਗੱਲ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਈਏ। ਸੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਤ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਂਦਿਆਂ-ਪੀਂਦਿਆਂ ਦਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਅਤਿ ਕੀਮਤੀ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਹਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕ ਹੀਰਾ,
ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਜਾਂਵਦਾ।**

ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਸੋਇ ਕੈ ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ ॥

ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੫੬

ਐਨਾ ਕੀਮਤੀ ਸਰੀਰ, ਬਗੈਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਉਡੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹੁ ਵਾਪਾਰੁ ਵਿਚਲਾ ਵਾਪਾਰੈ ॥

ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੩

ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੰਨਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਨ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਤਦ ਤੱਕ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਨਾਵੈ ਨੋ ਸਭਿ

ਖੋਜਦੇ ਥਕਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੫੦

ਸਿੱਧ ਵੀ, ਸਾਧਿਕ ਵੀ, ਦੇਵਤੇ ਵੀ, ਮੁਨੀ ਵੀ, ਨਾਮ ਨੂੰ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ।

**ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੫੦**

ਜੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਵੀ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਮੋਟਾ ਨਹੀਂ -

**ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ
ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧**

ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਘਰ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਮੰਤਰ ਤੋਂ ਫਿਰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨੁਕਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪਿ ਹਉਮੈ ਖੋਈ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੩/੨**

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮਿਲ ਗਿਆ ਉਹਨੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਮੰਤ੍ਰੁ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ -

**ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਹੀਣਸੁ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪ੍ਰਿਠੰਤ ਜਨਮ ਭ੍ਰਸਟਣਹ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੫੬**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਧਿਰਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿਆ ਹੋਇਆ ਜਨਮ ਹੈ। ਸੌ ਵਾਰੀ ਫਿੱਟੇਮੂੰਹ -

**ਕੁਕਰਹ ਸੁਕਰਹ ਗਰਭਭਰ
ਕਾਕਹ ਸਰਪਨਹ ਤੁਲਿ ਖਲਹ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫੬**

ਕੁੱਤੇ, ਬਿੱਲੇ, ਗਧੇ, ਸੱਪ, ਕਾਉਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਉਹਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਹੈ ਚਾਹੇ, ਕਿਉਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਹਨੂੰ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਵੀ ਬਣਦਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਧਾਰ ਲਓ, ਨਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਵੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਓਦੋਂ ਆਉਣੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਏਗੀ ਤੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਚਾਬੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਸੌਂਪੀ ਹੋਈ ਹੈ -

**ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥
ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਣਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੨੦੫**

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਚਾਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੁੰਜੀ ਪਿਆਰਿਆ! ਮਿਲਦੀ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ।

**ਧਾਰਨਾ - ਅੰਤ ਵਾਸਾ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ,
ਭੇਖ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਗਾਫਲਾ।
ਭੇਖ ਦਿਖਾਇਓ ਜਗਤ ਕੋ ਲੋਗਨ ਕੋ ਬਸ ਕੀਨ।**

ਭੇਖ ਕਰਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ। ਭੇਖ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਧੋਖਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਧੋਖਾ ਦੇ ਲਏਂਗਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਲਿਆ ਲੇਕਿਨ -

ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਾਤੀ ਕਟਿਓ ਬਾਸੁ ਨਰਕ ਮੋ ਲੀਨ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ! ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਾਫ-ਸਾਫ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਵੰਡ ਛਕੋ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪੋ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਓ। ਉਹ ਤਾਂ ਜਿਹਨੇ ਪਹਿਨੇ ਨੇ -

**ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੯੧**

ਉਹ ਤਾਂ ਟੋਕਦੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਨਾ ਕਰੋ ਇਹ ਗੱਲਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ! ਠੀਕ ਹੈ। ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੱਗਦੀਆਂ ਨੇ, ਖਿੱਚ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਦੱਸ ਕਰਾਂ ਕੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਧੋਖੇ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਯੋਗੀ ਮਿਲਿਆ, ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਦੇਖ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਬੜੀ ਅੱਛੀ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਲੋਕ ਮਗਰ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਐਨਾ ਚੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਤਾਕਤਾਂ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੱਠ ਯੋਗ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਹੱਠ ਯੋਗ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ? ਕਹਿੰਦੇ ਛੇ ਚੱਕਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ 'ਚ। ਇਹਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੋ ਨਾੜੀਆਂ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਇੜਾ ਤੇ ਪਿੰਗਲਾ। ਵਿਚਾਲੇ ਇੱਕ ਨਾੜ ਹੈ ਆਠੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਛੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬੰਦ ਹੈ, ਉਥੇ ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਭੁਚੰਗਾ ਨਾੜੀ ਹੈ ਉਥੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਹੈ, ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ। ਜੇ ਉਹ ਹਿੱਲ ਪਵੇ, ਜਾਗ ਪਵੇ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਭ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਰਮ ਕਰਾਏ ਧੋਤੀ, ਨੇਤੀ, ਬਸਤੀ, ਤ੍ਰਾਟਕ, ਕਪਾਲੀ, ਭਾਠੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਧੋਤੀ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਦੀ ਲੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੰਦਰਾਂ ਹੱਥ ਲੰਮੀ, ਸਾਢੇ ਬਾਈ ਫੁੱਟ; ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਪਾਣੀ 'ਚ ਭਿਉਂ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਹਦੇ 'ਚ ਲੈ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਖਿੱਚ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਮਿਹਦਾ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਿਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨੇਤੀ - ਇੱਕ ਗਿੱਠ ਦਾ ਸੂਤ ਦਾ ਡੋਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਨੱਕ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਸਤੀ -

ਪਾਣੀ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਲਮੂਤਰ ਮੁਆਫ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਤ੍ਰਾਟਕ ਇਹ ਇਕ ਕ੍ਰਿਆ; ਇੱਕ ਨੁਕਤਾ ਲਾ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਓਨੀ ਦੇਰ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਝਮਕਣੀ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਪਾਣੀ ਆ ਕੇ ਦਿੱਸਣਾ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਤ੍ਰਾਟਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੌਥੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਪਾਲੀ; ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਪੌਂਕਣੀ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਐਉਂ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਚਲਾਈ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨੂੰ। ਸਾਡੇ ਵੀ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿਣ ਵੇਲੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੱਬਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਹਿਜ ਨਾਲ -

ਮਨ ਮੇਰੇ ਸੁਖ ਸਹਜ ਸੇਤੀ ਜਪਿ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੪੪

ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਜਪੋ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਕੈਨੀਕਲ ਚੀਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਕੈਨੀਕਲੀ ਨਹੀਂ ਵਸ ਆਉਂਦਾ, ਉਹਦੇ ਵਸ ਆਉਣ ਦੇ ਤਾਂ ਭੇਤ ਹੀ ਹੋਰ ਨੇ। ਛੇਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਠੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਜੀਭ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਕਰਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ! ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼। ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਹੀ ਤੂੰ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਰੋਕਦੇ ਹਾਂ। 42 ਵਾਰੀ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਤਰ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ, 84 ਵਾਰੀ ਰੋਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ 42 ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਮਿੰਟ ਸਾਹ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਸਨੂੰ ਵਧਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਵਧਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਰੋਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਮਿੰਟ ਸਾਹ ਰੁਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਉਹਦਾ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਜਿੱਥੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਥਾਂ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਰਮ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਸੁਰਾਖ ਹੈ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੁਚੰਗਾ ਨਾੜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਵੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਉਥੋਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪਰੈਸ਼ਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋੜਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਨੂੰ ਮੂਲਧਾਰ ਚੱਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦਿਸਦਾ ਵੀ ਹੈ ਕੁਛ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਇਹ। ਅਨੁਮਾਨ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚਾਰ ਪੰਖੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪੀਲਾ, ਪੁੱਠਾ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੁੱਲ ਦਾ, ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਪਰ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚੱਕਰ ਤੋੜ ਲਿਆ ਫੇਰ ਦੂਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ। ਉਹ ਛੇ ਪੰਖੜੀਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਮੂਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਫੇਰ ਨਾਭੀ ਦਾ ਚੱਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਮਣੀਪੂਰਕ ਚੱਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਦਸ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਪੱਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਦਿਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਕੋਲ ਜਿੱਥੇ ਕਉਡੀ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਉਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚੱਕਰ। ਜਿੱਥੇ ਛਾਤੀ ਜੁੜਦੀ ਹੈ ਆਪਸ ਵਿੱਚ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਪੰਖੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਰੰਗ ਸੋਨੇ ਰੰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੁੱਲ। ਫੁੱਲ ਇੱਥੇ ਵੀ ਮੂਧਾ ਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਆ ਕੇ ਫੇਰ ਇਹਨੂੰ ਤੋੜਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪੱਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਰੰਗ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੁੱਠਾ ਇਹਦਾ ਵੀ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦੇ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪੱਤੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇੱਥੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਥੇ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜੇ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ, ਕਹਿੰਦੇ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਤਾਲੂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਖੜੀ ਦਾ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੈ ਤੇ ਇੱਥੇ ਸੁੰਨ ਹੈ, ਫੁਰਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਅੱਖ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਤੀਸਰਾ ਤਿਲ, ਬਿਅੰਨ ਅੱਖੜੀਆਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਬੜੇ ਨਾਉਂ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ। ਇੱਥੇ ਲਾਈਟ ਹੀ ਲਾਈਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ -

੯੪੭

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਆਪ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੋਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮੂਲਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ ਸਵਾਸ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਜੇ ਸੁਆਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਤਾਂ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਜੋਗੀ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਂਦੇ ਨੇ, ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ 'ਚ ਮਸਤ ਨੇ, ਇਹ ਹਉਮੈ 'ਚ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਰਮਪਦ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਗੇ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਸਕਦੇ।

ਬੁਧੈ ਬੁਧ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ -

ਬੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ ॥ਅੰਗ - ੧

ਈਰਖਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਾੜਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਸਵਾਸ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਮਨਸੁਖ। ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਹੈ ਨਹੀਂ ਥਾਉਂ। ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦਾ ਵੀ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਤਿਕੁਟੀ ਛੁਟੈ ਦਸਵਾ ਦਰੁ ਖੁਲੈ॥ ਅੰਗ - ੧੧੨੩

ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਦਾ ਮਾਰਗ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਿਸ ਪੁਆਇੰਟ ਤੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਰਸਤਾ ਦਸਦੇ ਨੇ - 'ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥' ਇਹ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜਿਹੜੇ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੇ ਜੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇਹ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸੁਰਤ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮੁਕਾਮ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਨਾ ਨੇਤੀ ਕਰਨੀ, ਨਾ ਧੋਤੀ, ਨਾ ਕਪਾਲੀ, ਨਾ ਤ੍ਰਾਟਕ ਕਰਨਾ, ਨਾ ਭਾਠੀ ਕਰਨੀ, ਨਾ ਬਸਤੀ ਕਰਨੀ, ਐਨਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਹਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਥਾਂ ਹੋਵੇ ਕਿਤੇ ਨਿਵੇਕਲਾ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਖੁਰਾਕ ਹੋਵੇ ਪੂਰੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਆਦਮੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਆਪ ਸਭ ਦੇ ਭੇਤੀ ਨੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਰਸਤਿਆਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰੇ ਨੇ। ਸੁਖਾਲੇ ਤੋਂ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ

'ਅਨਹਦ

ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥' ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਵਜਦਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ। ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਵੱਜਦਾ, ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਜਾਣੇ ਨੇ ਦਰਵਾਜੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁਣ ਲਿਆ ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦੇ - **'ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥'** ਫੇਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਉਥੇ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਮਹਾਂਸੂਖਸ਼ਮ ਤੱਤ ਹੈ -

ਸੂਛਮ ਤੇ ਸੂਛਮ ਕਰ ਚੀਨੇ

ਬ੍ਰਿਧਨ ਬ੍ਰਿਧ ਬਤਾਏ॥

ਭੂਮ ਅਕਾਸ ਪਤਾਲ ਸਭੈ ਸਜਿ

ਏਕ ਅਨੇਕ ਸਦਾਏ।

ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਛੋਟਾ ਹੈ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਚੇਤਨ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਕੋਈ ਇਸਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਹਾਤਮਾ ਬੈਠੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿਹੜੇ ਸੀ, ਭਾਰਤ

ਵਰਸ਼ ਦੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪੂਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ, ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ, ਵਿਸ਼ਵਾਮਿੱਤਰ ਵਗੈਰਾ ਤੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆ ਗਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੀ ਕਰਦੇ ਓ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ ਆ ਗਏ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਦੱਸੋ?"

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਕੀ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਖਸ਼ਮ ਕਿੰਨਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲੱਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ? ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ, ਸਾਰੇ ਅਨੁਭਵ ਵਾਲੇ ਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਜੋ ਗੱਲ ਹੈ ਨਾ ਉਹ authority ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਮਿੱਟੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਦੱਸ ਗੁਣਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ ਪਾਣੀ। ਦਸ ਮਣ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਮਣ ਮਿੱਟੀ ਉਹਦੇ 'ਚ ਘੁਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈਗੀ ਅੱਗ। ਅੱਗ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹਵਾ ਹੈ, ਅੱਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਹਵਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗਰਦ ਰਲ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਜਾਣ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੌ ਮੀਲ 'ਤੇ ਹਵਾ ਚੱਲੀ ਸੀ ਉਹਨੇ ਦਰਖਤ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਜ਼ਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। Force ਹੈਗੀ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ, ਲੇਕਿਨ ਦੱਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋ ਗਈ। ਮਿੱਟੀ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਲਾਖ ਗੁਣਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਵਾ ਤੋਂ ਕਰੋੜ ਗੁਣਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਆਕਾਸ਼ ਹੈ, ਹਵਾ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਵੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਆਕਾਸ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹਨੂੰ space ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਫੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਤਾਣਾ ਸਾਰਾ ਉਹਨੇ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਵਾ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹੇ ਮੀਲ ਜਾ ਕੇ, ਕੁਛ ਮੀਲ ਉਪਰ ਜਾਓ, ਵੀਹ ਕੁ ਮੀਲ ਹਵਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਜਾਓ ਆਕਸੀਜਨ ਗੈਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦਮ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਆਕਾਸ਼ ਸਾਰੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਐਉਂ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਈ ਮੰਨ ਲਓ, ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਸਿੱਕਾ ਬਣਾ ਲਓ ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਕਿ ਰਾਈ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ, ਉਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਡੂੰਘਾ, ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਚੌੜਾ, ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਉਚਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਨਿਸਬਤ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਾਈ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦੀ ਤੇ ਉਸਦੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ਅਨੁਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਾਂ ਚੇਤਨ ਦੀ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਵੀ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਖਸ਼ਮ ਤੋਂ ਵੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ। ਸੋ ਜਿਹੜਾ ਅਤਿ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ, ਉਹ ਦਿਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੪

ਜਦੋਂ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ ਅੰਦਰਲਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, realization ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਫੇਰ ਕੀ ਦਿਸੇਗਾ -

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਓਹੀ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਮੈਂ' ਦਾ ਹੀ ਰੋਲਾ ਹੈ, 'ਮੈਂ' ਦਾ ਮੁਜ਼ਰਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ 'ਮਹਿਰਮ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾਕਫਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ -

ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੯

ਅਬ ਮਨੁ ਉਲਟਿ ਸਨਾਤਨੁ ਹੁਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੭

ਮਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਧੁਰ ਖੋਜ ਲਈ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਹਨੂੰ ਰੱਬ-ਰੱਬ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਕਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਗੱਲ। ਆਹ ਤਾਂ ਇਹ ਰੱਬ ਹੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਦੁੰਡਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਇਹਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਰ ਨਿਕਲੀ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਫੇਰ ਦਿਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੭

ਮਨਸੁਖ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ denial (ਇਨਕਾਰ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨੇ, ਪਰ ਇਹ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ। ਐਨਾ ਕੌਣ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਰਮੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਉਹ ਗਰਮੀ ਹੁਣ ਦਾ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਸਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਓ, ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਕਹਿਨਾ ਤਾਂ ਵੀ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦਾ ਦਿਮਾਗ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਖਾਧਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਆ ਇਹਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਇਹਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਚਾਰ ਇਹਦਾ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ, ਵਿਹਾਰ ਇਹਦਾ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ, ਪੁਸ਼ਾਕ ਇਹਦੀ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ, ਖਿਆਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੰਦੇ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ। ਖੁਰਾਕ ਸਾਰੀ ਗੰਦੀ ਹੋਈ ਪਈ। ਜੀਵ ਤਾਂ ਇੱਕ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਐਵੇਂ ਫਰਜ਼ ਕਰਕੇ, ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਹ ਸੱਤ ਘੁਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਇਹਨੂੰ। ਇਹ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਪ ਲਏਗਾ, ਨਾ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕੇ, ਨਾ ਬੈਠ ਸਕੇ ਨਿਚਲਾ ਹੋ ਕੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਸਕੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਨਹੀਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨਸੁਖ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ! ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾ ਮਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜ ਜੋਗ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਰਾਜ ਜੋਗ। ਰਾਜ ਜੋਗ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਦਸ ਯਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਦਸ ਨੇਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਚਰਿੱਤਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪

ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ, ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ, ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਵਰਤ ਰੱਖਣੇ, ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਦਿਨ-ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨੇ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਫਰ ਹੈ, ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਜੋ ਤਰੀਕਾ ਪੰਜ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ, ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਣੇ,

ਜ਼ਕਾਤ ਦੇਣੀ; ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਔਲਾਹ ਤਾਲਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਇਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੇਅੰਤ ਧਰਮ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ 'ਚ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਡਾ ਰਸਤਾ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ -

ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੭੨੮

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੪

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸੇ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਚੰਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਫੇਰ ਕਿਹੜਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰੇਸਟ ਧਰਮੁ ॥

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੬

ਕਰਮ ਨਿਰਮਲ ਹੋਣ ਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੋਵੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ! ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਤੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੇ ਕਰਮ ਮਾੜੇ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰਨਾ। ਕਰਮ ਵੀ ਤੂੰ ਨਾਲ ਬਣਾ, ਜੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਈਰਖਾ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੂੰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਕੀ ਕਰ ਲਿਆ ਤੂੰ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਆਇਆ -

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੫

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਕੀ ਕਰੇਗਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਘੋਰ ਨਰਕਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਭ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਧਾਰਨ ਕਰੇ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਹਿੰਸਾ, ਸਤਿ, ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਆ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਧੀਰਜ, ਖਿਆ, ਦਇਆ ਤੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਰੱਖਣਾ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ, ਅਲਪ ਆਹਾਰ ਕਰਨਾ, ਸੁੱਚ ਰੱਖਣੀ, ਪਵਿੱਤਰ ਰਹਿਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਯਮ ਨੇ। ਤਪ, ਦਾਨ, ਸੰਤੋਖ, ਆਸਤਕ ਬੁੱਧੀ, ਪੂਜਾ, ਨਿਸ਼ਕਾਮਤਾ, ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਵਰਤ ਰੱਖਣਾ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦਾ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ, ਨੱਕ ਦਾ, ਕੰਨ ਦਾ; ਦੂਜਾ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ ਤਾਂ ਸੈਡੀਕਲ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ over loaded ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਮ ਦਿਵਾ ਲਓ। ਖੁਰਾਕ ਇੱਕੋ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਓ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਫਲ ਕਾ ਲਓ, ਤਾਂਕਿ change over ਹੋ ਜਾਏ। ਵਰਤ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਰੂਹਾਨੀ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਨਾ ਇਹ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਵਸਥ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਅੰਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਇਆ ਸਾਦੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੭

'ਚਲਦਾ.....!'

ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ?

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੂਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 41)

ਬਹੁਤੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬਚਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜੀ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਉ ਕਿ ਪਰ੍ਹੇ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਜੇ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਸੀ? ਹੁਣ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ। ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਆਹਾ.....ਹਾ.....ਐਨੇ ਸੋਹਣੇ, ਐਨੇ ਸੁਨੱਖੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਜਾ ਮੁਜ਼ਸਮਾ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ - ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਖਿੱਚ ਪੈ ਗਈ, ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਝਲਕਾਰਾ - ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਨਾਲ ਅਭਿਮਾਨ ਆ ਗਿਆ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ। ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਵੀ ਪੀਰ ਹਾਂ; ਜੇ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਮੇਰੇ ਮੁਰੀਦ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਪੀਰ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ, ਸਿਜਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਏਗੀ ਤੇ ਬੜਾ ਇਹ ਤਾਂ ਅਨਰਥ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਡੋਬ ਦਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਸਿਖ ਸਾਖਾ ਬਹੁਤੇ ਕੀਏ ਕੇਸੋ ਕੀਓ ਨ ਮੀਤੁ॥
ਚਾਲੇ ਥੇ ਹਰਿ ਮਿਲਨ ਕਉ ਬੀਚੈ ਅਟਕਿਓ ਚੀਤੁ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੬੯

ਬਹੁਤੇ ਚੇਲੇ ਬਣਾ ਲਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ - ਕੱਪੜੇ ਲੀੜੇ ਦਾ। ਮਿਲਣਾ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਸੀ, ਇਕੱਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੋਰ ਹੀ ਕੁਝ ਬਣ ਗਿਆ।

ਸੋ ਉਹਨੇ ਹੋਰ ਹੀ ਕੁਝ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਕੱਲਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਜਦੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਰੱਬ। ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਣਾ, ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਬੈਠੋ ਪੀਰ ਜੀ, ਕਿਵੇਂ ਆਏ?" ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਗੁਰੂ ਜੀ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਦਾ ਇਕ ਸਵਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹਦਾ ਹੱਲ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਦਿਉ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਓ ਸੁਹਾਗਣ ਸਹੀਓ,
ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਰਾਵਿਆ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ - ੨, ੨.**

"ਮਹਾਰਾਜ, ਮੈਂ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ -

**ਮੇਰੇ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਹੁ ਮਿਲੈ ਕਿਤੁ ਗਲੀ॥
ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਬਤਾਵਹੁ ਮਾਰਗੁ ਹਮ ਪੀਛੈ ਲਾਗਿ ਚਲੀ॥**

ਅੰਗ - ੫੨੭

ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਉ ਤੁਸੀਂ -

**ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸਰੋ ਕਹੀਅਉ ਪ੍ਰਿਅ ਕਹੀਅਉ॥
ਬਿਸਮੁ ਭਈ ਮੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੁਨਤੇ**

ਕਹਹੁ ਸੁਹਾਗਨਿ ਸਹੀਅਉ॥

ਅੰਗ - ੨੦੦

ਸੁਣਦਾ ਤਾਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾ ਬਾਰੇ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਸੰਦੇਸਰਾ ਦੇ ਦਿਉ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਕੋ ਕਹਤੇ ਸਭ ਬਾਹਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕੋ ਕਹਤੇ ਸਭ ਮਹੀਅਉ॥

ਅੰਗ - ੨੦੦

ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਹੀ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ; ਸੱਤਵੇਂ ਆਸਮਾਨ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ; ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

**ਬਰਨੁ ਨ ਦੀਸੈ ਚਿਹਨੁ ਨ ਲਖੀਐ
ਸੁਹਾਗਨਿ ਸਾਤਿ ਬੁਝਹੀਅਉ॥**

ਅੰਗ - ੨੦੦

"ਮੈਨੂੰ ਸਹੀ ਗੱਲ ਦੱਸੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾ ਦਾ ਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?"

"ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ! ਅੱਲਾ ਤਾਲਾ ਦਾ ਮੇਲ! ਜਿਵੇਂ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਤਾਂ ਕਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਦ ਦਿਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ; ਇਹਦਾ ਮੇਲ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਮੇਲ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਦੋਇ ਰਹਿਣ - ਰਾਤ ਵੀ ਰਹੇ ਤੇ ਦਿਨ ਵੀ ਰਹੇ। ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

"ਕਿਵੇਂ ਹੈ?"

"ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਿਵੇਂ ਮੇਲ ਹੋਵੇ?" ਅੰਦਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਤ ਤੇ ਦਿਨ ਦਾ ਮੇਲ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

"ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ, ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੀ।"

ਫੇਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਹੁਣ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਚੇਲੇ ਨਾਲ ਨੇ। ਮੈਂ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ। ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ -

"ਮਹਾਰਾਜ, ਰਾਤ ਜਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਜਦ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?"

"ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਜਦ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੇ ਮੁੱਕ ਜਾਣਾ ਹੈ।"

ਅਜੇ ਵੀ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਮਹਾਰਾਜ, ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾ ਦਿਉ।"

"ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਰਾਤ; ਜਦ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਮੈਂ' ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਹ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

"ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ, ਅਸੀਂ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਹਾਂ?"

"ਰੂਹ ਤਾਂ ਹੈਗੇ ਪਰ ਤੂੰ ਝੂਠੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਰੂਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ਝੂਠ ਨੂੰ ਫੜੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਤੇ ਸੱਚੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ। ਰੱਬ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਝੂਠੀ ਰੂਹ ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੀ ਬਣ ਗਈ, ਜਿਹੜੀ ਝੂਠੀ 'ਮੈਂ' ਬਣਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਬਣ ਗਈ ਹਉਮੈ ਨਾ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਅਮਰ ਵੇਲ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਬੇਰੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜਾਂ ਦਰਖਤ ਦੇ ਆਸਰੇ ਵਧਦੀ ਫੁੱਲਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਆਸਰੇ 'ਮੈਂ' ਵਧਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹਨੇ ਕੁਝ ਦਾ ਕੁਝ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਅੰਤਸਕਰਨ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਮਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਚਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਹੰ-ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਵਸਿਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤੂੰ ਸਾਖੀ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਦਿਖਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ।

"ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ।"

"ਦੇਖ ਭਾਈ, ਤੈਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਾਂ - ਮੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਨਾਲ, ਪਰ ਇਕ ਕੰਧ ਬਣਾ ਲਈ ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ। ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਝੂਠ ਦੀ ਕੰਧ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।" ਸਿੱਧਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ -

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ॥ ਅੰਗ - ੧

ਹੇ ਨਾਨਕ! ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਝੂਠ ਦੀ ਕੰਧ, ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਬਣ ਗਈ; ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਟੁੱਟੇ? ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਝੂਠ ਦੀ ਵੀ ਕੰਧ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਚੀਜ਼ ਹੋਵੇ ਨਾ, ਤੇ ਹੋਵੇ ਵੀ। ਰੋਜ਼ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ - ਸੜਕ ਦੇ ਉਤੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾਓ, ਮੀਂਹ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੋਵੇ; ਦੂਰੋਂ ਇਵੇਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਾਰਿਸ਼ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਸੜਕ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰੜੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖੋ। ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ, ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਧ ਕੁ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ, ਅੱਧੇ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੇ ਅਗਾਹਾਂ ਔਹ ਦੇਖੇ ਦਰਿਆ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦਿਸਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਹੈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਜਿਹੜੀ 'ਮੈਂ', ਹੈ, ਬੱਸ ਇਹ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੀਜ਼ ਅਸਲੀ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਛੱਡਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਕੇ, ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਦਿਸਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਰੱਬ ਤੇਰੇ ਓ, ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ - ੨, ੨.

ਕੰਧ ਹਉਮੈ ਦੀ ਦਿਸਣ ਨਾ ਦੇਵੇ - ੨, ੨

"ਪੀਰ ਜੀ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਰੱਬ ਤਾਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ " -

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ.....॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੫

"ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ, ਦਿਸਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?"

"ਇਹ ਝੂਠੀ 'ਮੈਂ' ਬਣਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਇਹ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ, ਇਹ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗੀ।"

.....ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

"ਕਰਾਰੀ ਹੈ, ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਉ।"

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

"ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ 'ਮੈਂ' ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੀਰ ਜੀ! ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਬਿਮਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ 'ਮੇਰੀ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ; ਇਕ 'ਮੈਂ' ਬਣ ਗਈ, ਇਕ 'ਮੇਰੀ' ਬਣ ਗਈ -

ਜਬ ਲਗੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰੈ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਕਾਜੁ ਏਕੁ ਨਹੀ ਸਰੈ॥

ਅੰਗ - ੧੧੬੦

ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਜਦ ਤਾਂ 'ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ' ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ - ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਜੇ ਉਹ ਮਦਦ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਫੇਰ ਗੁੱਸਾ, ਕਰੋਧ ਵਧਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਭਲਾ ਕੀਤਾ, ਉਹਨੇ ਇਕ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹਨੂੰ ਸਜਾ ਮਿਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ, ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੇ,

ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ - ੨, ੨.

ਤਬ ਲਗੁ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ - ੨, ੨.

ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗ ਗਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ - ਇਕ 'ਮੈਂ' ਦੀ, ਇਕ 'ਮੇਰੀ' ਦੀ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ 'ਮੈਂ' ਹੈ, ਇਹ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ - 'ਮੈਂ' ਕਰਿਆ, ਮੈਂ ਕਰਿਆ, ਮੈਂ ਕਰਿਆ, ਇਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕ੍ਰੋਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹਦਾ ਬਦਲਾ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਹਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨੇਕੀ ਕਰੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - 'ਨੇਕੀ ਕਰ ਦਰਿਆ ਮੈਂ ਡਾਲਾ' ਸੇਵਾ ਜੇ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ ਕਰ। ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਜੇ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਫੇਰ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਫਿਰੋਂਗਾ। ਸੇਵਾ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰ। ਜਦ 'ਮੈਂ' ਸਮਝ ਕੇ ਕਰੋਂਗਾ, 'ਮੇਰੀ' ਸਮਝ ਕੇ ਕਰੋਂਗਾ, ਫੇਰ ਫਸ ਜਾਏਂਗਾ -

ਜਬ ਲਗੁ ਜਾਨੈ ਮੁਝ ਤੇ ਕਛੁ ਹੋਇ ॥

ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੮

ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਮਿਲਦਾ। ਇਹ 'ਮੈਂ' ਅਤੇ 'ਮੇਰੀ' ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ, 'ਮੈਂ-ਮੈਂ-ਮੈਂ-ਮੈਂ' ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਹ ਰੱਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਝੂਠ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹਦਾ। ਝੂਠ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚਿੱਤ-ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਤੈਨੂੰ ਵਿਸਰਿਆ ਕਰਤਾਰ,
ਕੂੜੇ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਕੇ - ੨, ੨.**

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਝੂਠ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ, ਪੀਰ ਜੀ, ਰੱਬ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। 'ਮੈਂ' ਵੀ ਤੇਰੀ ਝੂਠੀ, 'ਮੇਰੀ' ਵੀ ਝੂਠੀ।"

"ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਪਰਜਾ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ; ਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ; ਸੋਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੜ ਲੜ ਦੁਨੀਆਂ ਮਰਦੀ ਹੈ, ਰੁਪਿਆ ਪੈਸਾ ਹੈ, ਬੈਂਕ ਬੈਲੈਂਸ ਨੇ, ਬੇਈਮਾਨੀ ਠੱਗੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਬਸਤਰ ਪਹਿਨਦੇ ਨੇ; ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੂੜ ਹੀ ਹੈ?"

"ਹਾਂ, ਬੁੱਧੁਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਸਭ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਹ। ਏਥੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਝੂਠ ਨੇ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਤੇ ਕੂੜ ਸੰਸਾਰ ਹੈ,
ਕੂੜ ਏਥੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆਂ - ੨, ੨.**

**ਕੂੜ ਰਾਜਾ ਕੂੜ ਪਰਜਾ ਕੂੜ ਸਭ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਮੰਡਪ ਕੂੜ ਮਾੜੀ ਕੂੜ ਬੈਸਣਹਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਸੁਇਨਾ ਕੂੜ ਰੁਪਾ ਕੂੜ ਪੈਨਣਹਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਕਾਇਆ ਕੂੜ ਕਪੜ ਕੂੜ ਰੂਪੁ ਆਪਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਮੀਆ ਕੂੜ ਬੀਬੀ ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਾਰੁ ॥
ਕੂੜਿ ਕੂੜੈ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਵਿਸਰਿਆ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮**

"ਬੁੱਧੁਸ਼ਾਹ! ਇਹੀ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਝੂਠ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ - 'ਕੂੜਿ ਕੂੜੈ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਵਿਸਰਿਆ ਕਰਤਾਰੁ॥' ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। "ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਸਭ ਕੂਛ। ਹੱਥ ਲਾਈਏ, ਕੋਠੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਗਦਾ ਹੈ; ਦੁੱਖ ਹੋਵੇ, ਦੁੱਖ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ; ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਧੀ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ; ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ; ਇਹ ਕੀ ਮੁਆਮਲਾ ਹੈ ਫੇਰ?"

"ਇਹ ਕੂੜ ਦਾ ਅਡੰਬਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਝੂਠ ਹੀ ਝੂਠ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਤ ਲਿਖੀ ਹੈ - ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਮਦਾਰੀ ਆ ਗਿਆ, ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜੈ ਬੁਲਾਈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਜਾਦੂਗਰ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਾਦੂ

ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੇਲੂ ਦਿਖਾਵਾਂ। ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਜਾਦੂਗਰ! ਖੇਲੂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਪਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਜਾਦੂ ਦਿਖਾਈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਦਿਲ ਵੀ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸਿਖਿਆ ਵੀ ਆਵੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਅੱਛਾ ਮਹਾਰਾਜ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਇਸਤਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਡਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਹ ਇਕੱਲੀ ਰਹੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਭੈੜੇ ਖਿਆਲ ਆਉਣ। ਇਹਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਕੋਈ ਬਚਨ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਐਸਾ ਖੇਲੂ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਵਰਗ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਯੁੱਧ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਦੇਵਤੇ ਮੈਂ ਮਾਰਾਂਗਾ, ਉਹ ਮੈਂ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟਦਾ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਿਉ।

ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਜਾਦੂਗਰ! ਦੇਖ, ਅਸੀਂ ਬਚਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੀ ਧਰਮ ਦੀ ਧੀ ਹੋਈ, ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ।" ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਬਚਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਭ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਕਲਮੰਦ ਨੇ, ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੁੰਦਾ। ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਕਤ ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਰਸਾ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਪਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਲਟ-ਪੁਲਟ ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਬਚਨ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿੰਘੇ! ਜੇ ਰਾਜਾ ਐਨੀਆਂ ਸੌਹਾਂ ਸੁਗੰਧਾਂ ਖਾਵੇ ਕਿ ਲਾਲੂ ਹੋਵੇ ਗੁੜ ਦਾ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਲਵੇੜ ਲਵੇ, ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਵੇ; ਜਿੰਨੇ ਤਿਲ ਲਗ ਜਾਣ, ਜੇ ਏਨੀਆਂ ਸੌਹਾਂ ਵੀ ਖਾਵੇ ਰਾਜਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਦੇਖਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਬਚਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਰਾਜਪੁਤ ਰਾਜੇ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਬਚਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸੀ; ਹਰੇਕ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਐਸਾ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਿਤ ਪਿਆਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਾ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਦੇ ਮਗਰ ਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਿਤ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਬਚਨ-ਬਗੈਰਾ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਹਿਦਨਾਮੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ; ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕਰੇ, ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਤਕੜਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਮਾੜਿਆਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਕ ਧਿਰ ਮਾੜੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਬਹਾਨੇ ਲਾ ਕੇ ਔਹ ਮਾਰੂ ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਤੋੜ ਕੇ। ਜਦ ਦੋਇ ਧਿਰਾਂ ਤਕੜੀਆਂ ਹੋਣ, ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ ਸਾਡਾ ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਟੇ ਦੀ ਗਊ ਬਣਾ ਕੇ, ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਭੇਜੇ ਤੇ ਨਾਲ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਲਾ ਛੱਡ ਜਾਉ; ਰੋਲਾ ਐਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਵੱਧ ਰੋਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੌਜ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ, ਸਤਿ ਦਾ

ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ ਤੇ ਕਿਲਾ ਛੱਡ ਦਿਉ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਸੀਗੇ, ਦੁਖ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀਗੇ; ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਸੀ, ਦਰਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਛਿੱਲਾਂ ਲਾਹ ਕੇ ਪੀਹ ਪੀਹ ਕੇ ਖਾ ਗਏ ਸੀ, ਪੱਤੇ ਸਭ ਉਬਾਲ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੀ ਗਏ ਸੀ; ਖਾਣ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਸੋ ਇਹ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ, ਭੇਦ - ਇਹ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾ ਪਿਆਰੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੁੱਟ ਪਾ ਦਿਉ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਉ; ਟਿਕਾਅ ਲਉ, ਟਿਕਾਅ ਕੇ ਪਾੜ ਦਿਉ। ਫੇਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੰਡ; ਜੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਫੇਰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਉ। ਇਹ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਹਥਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇਹ ਚਾਰ ਹਥਿਆਰ ਨੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਭੇਦ ਵਾਲਾ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਫੁੱਟ ਪਾ ਦੇਈਏ। ਅਖੀਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਿਖਾ ਵੀ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਨ ਲੁਟਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ suspend ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਕੜ ਲਏ ਨੇ ਤੇ ਹੁਣ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੂਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਕਿਲਾ ਛੱਡ ਦਿਉ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਦੂਜਾ ਧੋਖਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸਿੰਘ ਆ ਗਏ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ। ਅਖੀਰ ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਗੱਲ ਆ ਗਈ, ਐਨੀ ਗੱਲ ਵਧ ਗਈ ਕਿ ਫੁੱਟ ਪੈ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿਲਾ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਭਲਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਚੰਗਾ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਛੁੱਟੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਗਜ਼ ਪਿਆ ਗੇਟ ਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰੀ ਜਾਉ। ਉਤੇ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ - 'ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ।'

ਦਸਖਤ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਉਹਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਹੁਣ ਮੌਕਾ ਹੈ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੰਘ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲੰਘਣ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਜਦ ਆਪਾਂ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਗਰ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਚਾਲ ਵਿਚ ਆਉ। ਸੱਤ ਦਿਨ ਹੋਰ ਠਹਿਰੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਇਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਸੀਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀ ਕਾਹਲੇ ਪੈ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ, ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਣਾ ਇਵੇਂ ਹੀ ਵਰਤੇਗਾ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਕਿਲਾ ਛੱਡਿਆ; ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਪੈ ਗਏ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨੌਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਈਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ; ਜਦੋਂ ਇਕ ਰੁਪਈਏ ਦੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਣ ਪੱਕੇ ਛੋਲੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ; ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਸੀ - ਸਤਲੁਜ ਵਿਚ; ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਜਾਲ ਦਿਤੀਆਂ ਸੀ। ਉਹ ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਪੈ ਗਏ ਤੇ

ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ - ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਰਸਤਾ ਰੋਕਿਆ - 500 ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਤੇ ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਰਸਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਕੱਪੜੇ ਭਿੱਜ ਗਏ। ਸਰਦਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੱਕ ਮੀਲਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਕੰਢੇ ਤੇ ਰੁਕਣਾ ਪੈ ਗਿਆ - ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਈਂ।

ਓਧਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 102 ਲਿਖਾਰੀ ਲਾ ਕੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਾਏ ਸੀ - ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਗ੍ਰੰਥ, ਇਕ-ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਦੋ ਲੱਖ ਪੌਂਡ ਦਿਤੇ ਸੀ - ਮੋਹਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਨੂੰ ਜਦ ਛੱਡਣ ਗਏ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਰਾਏਪੁਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਡਰ ਗਈ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਚੜ੍ਹਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਚਿੱਟਾ ਝੰਡਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਵੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਐਨਾ ਇਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸੌ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੇ ਨੇ ਮੇਰੇ। ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਸੱਤ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤਾਂਈਂ ਅਮੀਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਐਨਾ-ਐਨਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਧਨ ਖਰਚਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ - ਰਾਮਾਇਣ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁਰਾਣ ਤੇ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਸੀ ਅਰਬੀ, ਫਾਰਸੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਭ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ, ਤੇ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਸੀ 'ਵਿਦਿਆਧਰ ਗ੍ਰੰਥ' ਉਹ ਨੌਂ ਮਣ ਦਾ ਸੀ - ਇਕੱਲਾ ਹੀ, ਐਨਾ ਭਾਰ ਸੀ ਉਹਦੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਗੋਡਿਆਂ ਉਤੇ ਲੱਦੀਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਚਲੇ ਜੇ ਧਨ ਗਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੇ, ਰੁਪਈਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀਆਂ। ਉਹ ਉਸ ਜੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਈਆਂ। ਕੁਛ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇ ਡੁੱਬ ਗਏ, ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾੜ ਦਿਤੇ, ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਾਲ ਦਿਤੇ। ਮੁਰਖ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਦੇਖਿਆ ਸਿੰਘੋ! ਤੁਸੀਂ ਆ ਗਏ ਨਾ ਧੋਖੇ ਵਿਚ। ਰਾਜਾ ਜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਸਮਾਂ ਵੀ ਖਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਿਤ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਕਤ ਪਿਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਆਪਣਾ ਹਿਤ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮਦਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ - ਜਾਦੂਗਰ, ਰਾਜਨ! ਰਾਜੇ ਦੇ ਬਚਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਹਣੀ-ਸੁਨੱਖੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਲਵੋ, ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੋ ਮੇੜ ਕੇ। ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਰਜਾ ਵੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜੋ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਬਚਨ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਪੂਰਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਜਾਦੂਗਰ, ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਖੇਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਮੈਂ ਇਤਬਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਗੋਂਦ ਕੱਢੀ, ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਗੋਲਾ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਉਹ

ਉਪਰ ਨੂੰ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਉਹਨੇ ਝਟਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵਜ਼ਨ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਤੇ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਹੁਣ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਠੱਕ-ਠੱਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ, ਸ਼ਾ ਸ਼ਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦ ਸਿਰ ਗਿਰਿਆ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ। ਮੁਕਟ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੀਸ ਤੇ, ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੋ ਕਿੱਡਾ ਬਹਾਦਰ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਹਨੂੰ 'ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ; ਕਿੰਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਾਦੂਗਰ ਨੇ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਅਸ਼-ਅਸ਼ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜਾਦੂਗਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਰਨੈਲ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ। ਐਨਾ ਬਹਾਦਰ! ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਠੱਕ ਠੱਕ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, 'ਮਾਰ ਲਓ-ਮਾਰ ਲਓ' ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹਦਾ ਸੀਸ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸੱਤ ਦੇਵਤੇ ਉਹਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ। ਸਾਰੇ ਉੱਗਲੀਆਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਲਈ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਕੁਛ ਡਰ ਗਏ, ਕੁਛ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰ ਹੈ, ਕਮਾਲ ਹੈ ਇਹਦੀ ਬਹਾਦਰੀ। ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ। ਉਹਨੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਿਆ ਸੀ, ਉਪਰਲੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਸੀ - ਮੰਗਲ ਤੇ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੀ ਆਬਾਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਤੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅੱਜ।

ਉਸ ਤੇ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਇੰਦਰ ਆਪਣੇ ਅਸਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਲੜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਦਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਕੱਟੀ ਗਈ। ਬਾਂਹ ਥੱਲੇ ਗਿਰ ਗਈ ਆ ਕੇ, ਲੱਤ ਗਿਰ ਗਈ, ਧੜ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਸਿਰ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਅਫਸੋਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਕਿੱਡਾ ਸੂਰਮਾ। ਤੇ ਐਡਾ ਸੂਰਮਾ ਮਰ ਗਿਆ ਅਖੀਰ ਨੂੰ। ਕਾਹਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਦਿਖਾਉਣਾ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਜੋ ਵਿਚੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਰੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਤੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਚਿਖਾ ਚਿਣ ਦਿਤੀ ਗਈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਏ ਤੇ ਆਪ ਚਿਖਾ ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ, ਉਹ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਿਵਾ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਨੇ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਜਾਦੂਗਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜਨ! ਜੈ ਹੋ ਆਪ ਕੀ, ਜੈ ਹੋ ਆਪ ਕੀ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਆ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਊ? ਇਹਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਤਾਂ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਉਸ ਵੱਲੇ ਕਿਹਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ?" ਚੁੱਪ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, "ਬੋਲਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ, ਜਵਾਬ ਦਿਓ। ਕਿੱਥੇ ਗਈ? ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।" ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਨਹੀਂ ਜਾਦੂਗਰ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਗਈ।" ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਨਹੀਂ, ਅੰਦਰ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਸਾਰਾ, ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਹਦੇ ਤਾਈਂ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਹਾਲ-ਪਾਹਰਿਆ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਹੀ?" ਕਹਿੰਦਾ, "ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਤੂੰ?" ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੱਤ ਤਾਲੇ ਲਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅੰਦਰ।" ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਆਹ ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ ਹੈ? ਤਾਲੇ ਖੋਲ੍ਹੋ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਨਿਕਲ ਆਈ। ਕਹਿੰਦਾ, "ਰਾਜਨ! ਐਨਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ? ਕਿੰਨਾ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਕਿਹਨੂੰ ਸਤੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਥੇ?" ਸਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਦਿਮਾਗ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ਜਾਦੂਗਰ! ਸਾਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਰਾਜਨ, ਮੇਰਾ ਇਨਾਮ! ਖੋਲ੍ਹ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ?" ਕਹਿੰਦੇ, "ਜਾਦੂਗਰ! ਖੋਲ੍ਹ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਦਾ ਲੱਗਿਆ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ।" ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਮਹਾਰਾਜ, ਸਿੱਖਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ, ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਮੈਂ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਿਆ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਲਿਆ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਹਾਂ; ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤੀ ਗੱਲ ਸਾਰੀ। ਜਿਹੜਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਇਕ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਆਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਪੈਦਾ ਕਰਿਆ ਸੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੀ ਖਿਆਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।" ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਮੈਂ ਇਕ ਅਲਪੰਗ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਖੋਲ੍ਹ ਹੈ, ਇਹਦੀ ਹਸਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ -

**ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥
ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥**

ਅੰਗ - ੨੩੬

ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵੀ ਇੱਕ ਹੈ -

ਆਦਿ ਪੂਰਨ ਮਧਿ ਪੂਰਨ ਅੰਤਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰਹ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

**ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥**

ਅੰਗ - ੫੩੭

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਝੂਠ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ - "ਕੂੜ ਰਾਜਾ ਕੂੜ ਪਰਜਾ ਕੂੜ ਸਭ ਸੰਸਾਰ॥ ਕੂੜ ਮੰਡਲ ਕੂੜ ਮਾੜੀ ਕੂੜ ਬੈਸਣਹਾਰਾ॥ ਕੂੜ ਸੁਇਨਾ ਕੂੜ ਰੂਪਾ ਕੂੜ ਪੈਨਣਹਾਰਾ॥ ਕੂੜ ਕਾਇਆ ਕੂੜ ਕਪੜ ਕੂੜ ਰੂਪ ਅਪਾਰ॥ ਕੂੜ ਮੀਆ ਕੂੜ ਬੀਬੀ ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਾਰ॥" ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਖਪ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। 'ਕੂੜਿ ਕੂੜੇ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਵਿਸਰਿਆ ਕਰਤਾਰ॥' ਫੇਰ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਓ, ਕਰਾਂ ਦੋਸਤੀ ੨, ੨.

ਪਿਆਰੇ ਸਭ ਜੱਗ ਚਲਣਹਾਰ - ੨.

**ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ
ਸਮੂਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈ॥
ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈ॥
ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ
ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈ॥ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਥਿਤ (ਅਕਾਲ
ਉਸਤਤਿ)**

ਕਹਿੰਦੇ, ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ, ਸੁਪਨਾ ਬਣ ਗਏ। 16 ਕਰੋੜ ਖਰਬ ਸਾਲ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ, 16 ਲੱਖ ਖਰਬ ਸਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ। ਏਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕੂੜ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ ਦੀ ਮੂਲੀ ਹਾਂ ਭਾਈ -

ਕਿਸੁ ਨਾਲਿ ਕੀਚੈ ਦੋਸਤੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਚਲਣਹਾਰ॥

ਅੰਗ - ੪੯੮

ਇਹ ਕੂੜ ਮਿੱਠਾ ਲਗ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ, ਜਦ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਓਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਡੁੱਬਦੇ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ; ਤਰਦਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਝੂਠੀ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਮੈਂ' ਛੱਡ ਦੇਵਾਂ, ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ? ਮੈਂ ਟੱਬਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ! ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਟੱਬਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਤੈਨੂੰ ਰੱਬ ਬਣਾ ਦਿਆਂਗੇ, ਰੱਬ -

ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੯

ਤੂੰ ਰੱਬ ਬਣ ਜਾਏਂਗਾ -

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦੇ। 'ਮੈਂ' ਤੇ 'ਮੇਰੀ' ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਹੀ। ਇਹ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਤੂੰ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਲਏਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਐਵੇਂ ਮੈਂ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ; ਫੇਰ

ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

"ਇਹ ਹੋ ਕਿਉਂ ਗਿਆ?"

"ਇਹ ਮਾਇਆ ਪੈ ਗਈ ਤੇਰੇ ਉਤੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮਾਇਆ ਪੈ ਗਈ। ਉਹਨੇ 'ਹਉਮੈ' ਪਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਸੀਗਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਸੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ,

ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ - ੨, ੨.

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧

ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜੇ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਜਾਵੇ, ਐਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਵੋ, ਸਾਡਾ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਕਰ ਲਉ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ; ਸਤਿਸੰਗ ਚਾਹੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੁਣੀ ਜਾਉ। ਸਾਡਾ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ - ਚਾਚਾ ਸਾਡਾ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਡਰਾਮਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਾਮਾਇਣ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੱਸੋ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ - "ਚਾਚਾ! ਤੂੰ ਰਾਮਾਇਣ ਸੁਣ ਲਈ?"

"ਹਾਂ, ਸੁਣ ਤਾਂ ਲਈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੀਤਾ ਕੌਣ ਸੀ।" "ਰੌਲਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੀਤਾ ਦਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ।"

"ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸੀ?"

"ਫੇਰ ਸੁਣਿਆ ਕੀ ਹੈ ਤੂੰ?"

"ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਗਵਾਂਢੀ ਹੈ ਨਾ ਸੀਤਾ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹੈ। ਇਸ ਸੀਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜਾਂ ਔਰਤ?"

ਸੋ ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਚ ਡੂੰਘਾ ਨਾ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਕੀ? ਜੇ ਅਸੀਂ ਐਨਾ ਹੀ ਸਮਝ ਲਈਏ, ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਸਾਡਾ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਪਛਾਣ ਲੈ; ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਝੂਠ ਹੈ। ਝੂਠ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਝੂਠ ਨੇ, ਮਕਾਨ ਝੂਠ ਨੇ; ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਘਟਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈ! ਬੱਚੇ ਝੂਠ ਨੇ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਲੈ ਲੈ - **ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ, ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈ॥ ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈ॥ ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈ॥ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ**

ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ) ਦੱਸ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਉਹ ਕਿੱਧਰ ਗਏ? ਜੇ ਉਹ ਸੱਚੇ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ?

**ਫਰੀਦਾ ਕਿਥੇ ਤੈਥੇ ਮਾਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹੀ ਤੂ ਜਣਿਓਹਿ ॥
ਤੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਇ ਗਏ ਤੂੰ ਅਜੈ ਨ ਪਤੀਓਹਿ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਦੇਖ! ਪੜਦਾਦਾ ਹੈਗਾ ਤੇਰਾ? ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ? ਉਹ ਜੇ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦਾ! ਸੱਚ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਕਦੇ ਝੂਠ ਨਾ ਬਣੇ, ਛਿਪੇ ਨਾ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਬਦਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਝੂਠ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਤਾਂਈਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਓ ਨਹੀਂ ਲੋਕੋ! ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ; ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਹੈ ਕੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਥੱਲੇ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਦੇ; This is all manifestation of energy. ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਬੁਲਬੁਲੇ ਆ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ, ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ। ਇਹ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਪਹੁੰਚ ਤਾਂ ਗਏ ਕਾਫੀ ਉਚੇ, ਪਰ ਅਜੇ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਐਨਰਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਪੇ ਹੀ ਬਣਾ ਲਵੇ - ਸ਼ਕਲਾਂ, ਅੰਨ੍ਹੀਂ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ - 'ਓਅੰਕਾਰ'; ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸੀ, ਫੇਰ ਓਅੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਓਅੰਕਾਰ, ਚੇਤਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਚੇਤਨ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਫੁਰਨਾ ਚਲ ਪਿਆ ਤੇ ਸਭ ਕੁਛ ਆਪੇ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ; ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਹੈ। ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹੀ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਝੂਠ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਕੁਝ ਜਾਗਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਪੁਰਖ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗ ਗਿਆ; ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਸੁਪਨਾ। ਜਿਹੜਾ ਸੁਪਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ, ਉਹ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਹੈ; ਉਹ ਸੁਪਨਾ ਘੜੀ ਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਪਨਾ 50-60 ਸਾਲ ਦਾ; ਹਨ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸੁਪਨੇ, ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਪਾਰਨਾ - ਲਾ ਲਿਆ ਮੁਰਖਾ, ਚਿਤ ਨਾਲ ਸੁਪਨੇ ਦੇ - ੨,
੨.**

ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੁਰਖਿ ਲਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੭

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਹੈ - ਸੰਸਾਰ, ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਤੈ ਸਾਚਾ ਮਾਨਿਆ ਕਿਹ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੭

ਸਾਨੂੰ ਦੱਸ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਕਿਹੜੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਤੇਰੇ ਕੋਲ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ? ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮੁਰਖ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾ ਲਿਆ। ਸੁਪਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਦਣ ਚਾਰ ਭਾਈਆਂ ਨੇ

ਕਿਹਾ '.....ਕਾਢਹੁ ਕਾਢਹੁ ਹੋਈ ॥' (ਅੰਗ - ੪੭੮) ਚਲੇ ਚਲੇ, ਚੱਕੇ ਚੱਕੇ; ਫੇਰ ਸੁਪਨਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਕਦੇ ਵਾਪਸ ਆਈ ਹੈ?

ਜਦ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੀ - ਇਕ ਕੋਈ ਮਿਰਾਸੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਬੱਕਰੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਘਰ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਬੱਕਰੀ ਵੇਚ ਦੇਈਏ, ਵੇਚ ਦੇਈਏ ਪਰ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਚਣ ਦਿੰਦੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਵੇਚਣੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਏ - ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ, ਉਹਦਾ ਸੁਪਨਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਗਾਹਕ ਆ ਗਿਆ। ਗਾਹਕ ਕਹਿੰਦਾ -

"ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ! ਬੱਕਰੀ ਵੇਚਣੀ ਹੈ?"

"ਹਾਂ।"

"ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਲੈਣੇ ਨੇ?"

"ਪੂਰੇ ਪੰਜ।" ਜਦ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਪੰਜ ਮਣ ਕਣਕ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਜਦ।

"ਇਕ ਰੁਪਈਆ ਲੈ ਲੈ। ਨਾਲ ਮੈਂ ਰੱਸਾ ਵੀ ਲੈਣਾ ਹੈ।"

"ਮੈਂ ਰੱਸਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪੰਜ ਲੈ ਕੇ ਵੀ।"

"ਮੈਂ ਰੱਸੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਉਂ?"

"ਹੋਰ ਦੇ ਦੇ ਫੇਰ ਪੈਸੇ।"

"ਮੈਂ ਪੰਜ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ। ਆਹ ਫੜ ਇੱਕ।"

ਉਹਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਐਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਓਧਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਓਧਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਉਹਨੇ ਧੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, "ਛੱਡ ਛੱਡ, ਇਹ ਫੜ ਰੁਪਈਆਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।" ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪਈਏ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਜਦ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਹਦੀ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਚੀ ਉਚੀ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, "ਓ ਪ੍ਰਭਾ, ਓ ਪ੍ਰਭਾ, ਇਕੋ ਰੁਪਈਆ ਦੇ ਜਾ, ਲੈ ਜਾ ਇਹ ਬੱਕਰੀ, ਰੁਪਈਆ ਦੇ ਜਾ।" ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, "ਤੂੰ ਕੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਰੁਪਈਏ ਨੂੰ ਬੱਕਰੀ ਵੇਚਦਾ ਹੈਂ? ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ਗਾਹਕ ਆਏ ਸੀ, ਤੂੰ ਨਠਾ ਦਿੱਤੇ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

**ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੁਰਖਿ ਲਾਇਆ ॥
ਬਿਸਰੇ ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ ਜਾਗਤ ਭਖਲਾਇਆ ॥**

ਅੰਗ - ੨੦੭

ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ, ਤੇ ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਾਗ ਆ ਗਈ। ਰਾਜ, ਭੋਗ ਸਭ ਵਿਸਰ ਗਏ। ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ?

ਇਕ ਭੜਭੁੰਜਾ ਸੀ - ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਰਾਜਾ ਆਵੇ, ਮੈਂ ਦੇਖਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਬੈਠਦੇ ਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਸੌਂਦੇ ਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਖੇਲਦੇ ਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਦੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਖਬਰ ਆ ਗਈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦਾ ਉਥੋਂ ਜਲੂਸ ਲੰਘਣਾ ਹੈ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ। ਕੈਂਪ ਲਗ ਗਏ ਤੇ ਇਹਨੇ ਵੀ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ ਇਕ ਦਰਖਤ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਰਖਤ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮੈਂ ਦੇਖੁੰਗਾ। ਦਰਖਤ ਤੇ ਦੂਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਨਿਗੂ ਤੇਜ਼ ਸੀ; ਉਹ ਕੈਂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ, ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਨੂੰ, ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ, ਸਭ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਸਕਾਰ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੱਕਾ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਰਾਂ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਕਾਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੱਕ ਜਾਵੇ - ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਧਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ 'ਮੈਂ' ਬਣ ਗਏ ਆਪਾਂ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਵਰਿਆਮ ਸਿਉਂ, ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਸਿਉਂ, ਮੈਂ ਧਿਮਕਾ ਸਿਉਂ, ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ, ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ, ਮੈਂ ਇਕ ਰਾਜਾ, ਸਾਡਾ ਦੇਸ - ਇਹ ਪੱਕ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ। ਇਹਨੂੰ ਅਧਿਆਸ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਗੱਲ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਗਾਹਕ ਆ ਗਿਆ, ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਭੜਭੁੰਜਾ ਇਕ ਸੰਦੂਕੜੀ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ - ਸੰਦੂਕੜੀ ਦੇ ਉਤੇ। ਗਾਹਕ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ਓ ਭੜਭੁੰਜੇ, ਇਕ ਪੈਸੇ ਦੇ ਚਨੇ ਦੇਹ।

ਏਧਰ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਆਹ ਲਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਵਜ਼ੀਰ ਆ ਗਏ, ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਮਾਲਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਹੀਰੋ ਜਵਾਹਰਾਤ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ - ਰੇਸ਼ਮੀ, ਚੌਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੁੱਠੀ-ਚਾਪੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਰਾਣੀਆਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਖੂਬ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਦੀ ਗੱਦੀ ਵਿਚ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਬੈਠਾ ਖੇਲਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਛੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਉਹ ਸੁਣਦਾ ਤਾਂ ਸੀ ਪਰ ਸੁਪਨਾ ਐਨਾ ਪੱਕਾ ਸੀ, ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭੜਭੁੰਜੇ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਉਠ ਕੇ ਆ ਗਈ, ਉਹ ਸੀ ਬਹੁਤ ਕੌੜੀ। ਇਹਨੇ ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਉਹਦੇ, ਕਹਿੰਦੀ, ਉਠਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਉਠਿਆ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਮੇਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ - ਉਚੀ-ਉਚੀ; ਮੇਰਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ? ਮੂਰਛਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਗਾਹਕ ਸੀ, ਉਹ ਸਿਆਣਾ ਸੀ; ਕਹਿੰਦਾ, ਬੀਬੀ! ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਪਨਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿਤਾ; ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀ। ਇਹਨੇ ਜਗਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ, ਹੋਣਾ ਹੈ ਰਾਜਾ। ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਾ ਦਿਤਾ; ਕਹਿੰਦੀ, ਉਠਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਮਲਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੇਰੀ ਰਾਣੀ ਕਿੱਥੇ ਗਈ? ਕਹਿੰਦੀ, ਕਿਹੜੀ ਰਾਣੀ ਤੇਰੀ, ਕਿਹੜਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਤੇਰਾ? ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ; ਕਹਿੰਦੀ, ਹਾਲੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਹਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਵੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਵੀ, ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜੀ, ਆਪਣੇ

ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਰੁਲ ਗਏ - 'ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤ੍ਰ ਮੂਰਖਿ ਲਾਇਆ। ਬਿਸਰੇ ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ ਜਾਗਤ ਭਖਲਾਇਆ।' ਰਾਜ ਦੇ ਰਸ, ਭੋਗ ਵਿਸਰ ਗਏ। ਹੁਣ ਜਾਗ ਕੇ ਰੌਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਸੀ।

ਆਰਜਾ ਗਈ ਵਿਹਾਇ ਧੰਧੈ ਧਾਇਆ॥

ਪੂਰਨ ਭਏ ਨ ਕਾਮ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ॥

ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਜੰਤੁ ਜਾ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ॥ ਅੰਗ - ੧੦੭

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਬੁੱਧੁਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਝੂਠੀ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ; ਇਸ 'ਮੈਂ' ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਡੋਬ ਦਿਤੀ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੁੜ ਮਿਠਾ ਲਗ ਕੇ,

ਡੁੱਬ ਕੇ ਗਏ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ - ੨, ੨.

ਕੁੜ ਮਿਠਾ ਕੁੜ ਮਾਖਿਉ ਕੁੜ ਡੋਬੇ ਪੂਰ॥

ਨਾਨਕ ਵਖਾਣੇ ਬੇਨਤੀ ਤੁਧੁ ਬਾਝੁ ਕੁੜੇ ਕੁੜ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

"ਬੁੱਧੁਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਝੂਠ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਡੁੱਬਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਝੂਠ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਬੱਸ, ਰੌਲਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਝੂਠ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਬਿਨ ਡੁਬਦੀ ਜਾਵੇ,

ਦੁਨੀਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨ ਡੁੱਬਦੀ ਜਾਵੇ - ੨, ੨.

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ॥

ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮

ਐਨਾ ਹਨੇਰਾ, ਐਨਾ ਬਿਖੜਾ ਸਾਗਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ - ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ। ਗੱਲ ਛੋਟੀ ਹੈ; ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਤੇ ਅਟਕੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਝੂਠੀ 'ਮੈਂ' ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਫਸਾ ਲਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹਾਂ -

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸ

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੇਰੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,**ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥**"

ਸੋ ਬੁੱਧੁਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਿਆ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ 'ਮੈਂ' ਛੱਡੀਏ ਕਿਵੇਂ?" ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਅਗਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਕਿਵੇਂ ਛੱਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਬੁੱਧੁਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਤਰਨ ਦਾ ਇਕ ਰਸਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੜਾ ਹੀ ਸੌਖਾ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਦੱਸਿਆ। ਸੋ ਇਹ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋ ਕਰਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ।

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ

ਅਰਥਾਤ

ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ 'ਬੀਰ'

ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ

ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਤੀਜੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਨ ਫੁਰਨਿਆਂ, ਖਿਆਲਾਂ, ਸੰਕਲਪਾਂ, ਵਿਕਲਪਾਂ, ਰਾਵਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਆਦਿ ਸਭ ਦੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਸਿਰੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਹੋ, ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਅਡੋਲ ਖਲੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਨ ਉਸ ਤਾਲਾਬ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਵਾ ਦੇ ਖਲੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਣੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਬੈਠਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਲੱਭਣਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਲੱਭੇਗਾ, ਮੇਰੀ ਬਾਹਰ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਵਿਣੁ ਕਾਇਆ ਜਿ ਹੋਰ ਥੈ ਧਨੁ ਖੋਜਦੇ ਸੇ ਮੂੜ ਬੇਤਾਲੇ ॥
ਅੰਗ - ੩੦੯

ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਅੰਤਰਿ ਤੇਰੈ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ
ਬਾਹਰਿ ਵਸਤੁ ਨ ਭਾਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੫੬੯

ਸਭ ਕਿਛੁ ਘਰ ਮਹਿ ਬਾਹਰਿ ਨਾਹੀ ॥
ਬਾਹਰਿ ਟੋਲੈ ਸੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੨

ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਭਟਕਣਾ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਮਨ, ਹੁਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹੁਣ ਸੱਚਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚੋਂ, ਰਸ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਲਟਬੋਰਾ ਹੋਇਆ ਅਭਿਆਸੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਉਸਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਕਦੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਠੀਕ ਰਸਤਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਨ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਭਾਲ ਖਤਮ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਭਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮਕ ਸਫਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਉ ਹੈ। ਮਨ ਆਪਣੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਜੋੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨੀ ਸਿਖਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸਮਝ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਖੁਸ਼ ਡਾਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਿਆਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬੜੀਆਂ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਨ ਮਗਰੋਂ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਚਸ਼ਮਾ ਲੱਭ ਪਵੇ, ਤਦ ਉਹ ਪਾਣੀ ਪੀ ਪੀ ਆਪਣੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਣ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਕਿ ਇਹ ਚਸ਼ਮਾ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਸੋਮਾ ਕਿੱਥੇ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਿਧਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਣੀ ਮਿਲਣ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਪਿਆਸ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਖੁਸ਼ਕ ਤੇ ਫੌਲੀਆਂ ਪੈਂਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਠੰਢੇ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੁੱਟ ਲੰਘਣ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀਆਂ, ਦਿਲ

ਟਹਿਕਦਾ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਰੌਣਕ ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਆਸੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਫੁੱਟ-ਫੁੱਟ ਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਰਸ ਤੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਚਾਂਗਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਮਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਵਾਦ-ਸਵਾਦ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਾਹਰੀ ਢੂੰਡ ਸਭ ਗਲਤ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਚਾਈ ਦਾ ਸੋਮਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ, ਜਦ ਜੀਉ ਕਰੋ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਇਸ ਠੰਡੇ ਚਸ਼ਮੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੁਝਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਆਸਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਸੱਲੀ ਤੇ ਹੌਸਲਾ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਿਆਨ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅਵਸਥਾ

ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਾ ਚੀਜ਼ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਮੰਨਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਗਲਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਸਿਰ, ਲੱਤਾਂ, ਸਭ ਮੇਰੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਸਿਰ, ਲੱਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਅਚੰਭਾ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਫੇਰ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਹਾਂ ਸੱਚ ਭਾਸਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਰੋਜ਼ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਜਦ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਇਹੋ ਇਕ ਸਾਰ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤਜਰਬਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਸੰਕੋਚਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਫੁਰਨੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਕ ਬੜੀ ਬਰੀਕ ਤੇ ਪਤਲੀ ਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਬਣ ਕੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਦੋ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਮੇਰੀ ਤਾਬਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਮਸ਼ੀਨ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਜੋ ਜੀਅ ਚਾਹੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਟਰਕਾਰ ਦਾ clutch ਦਬਾਇਆਂ ਇੰਜਣ ਦੇ ਪਹੀਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਰੂਪੀ ਕਲੱਚ ਨੂੰ ਜਦ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂ, ਮੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਤੁਅੱਲਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਅਲਹਿਦਾ ਅਲਹਿਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਅਭਿਆਸੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਜਦ ਹੋਰ ਅਭਿਆਸ ਪੱਕੇ, ਅਭਿਆਸੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ

ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਇਨਸਾਨ, ਹੈਵਾਨ, ਪਰਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ, ਸਭ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਾਂਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭੁਲੇਖਾ ਏਥੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਸਭ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਤਾਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੁਰਦੀਆਂ, ਫਿਰਦੀਆਂ, ਨੱਚਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕੁੱਲ ਜੀਵ ਜੰਤ ਹਰਕਤ ਕਰਦੇ, ਦੌੜਦੇ ਭੱਜਦੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਬੜਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਦੀ ਤੀਜੀ ਅਵਸਥਾ

ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਭਿਆਸੀ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇਕ ਸੂਖਮ ਸ਼ਕਤੀ ਰਵੀ ਹੋਈ, ਫੈਲੀ ਹੋਈ, ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤਾਕਤ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਜਾਂ ਲਹਿਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਅਭਿਆਸ ਹੋਰ ਪੱਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਇੰਜ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਜਾਨਦਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਵੀ ਹੋਈ ਬਲਕਿ ਬੇ-ਜਾਨ ਚੀਜ਼ਾਂ; ਦਰਖਤਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਮਕਾਨਾਂ ਆਦਿ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਹਾਲਤਾਂ ਹਨ। ਜਦ ਮੇਰੇ ਤੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਆਈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਕਰਦਾਂ, ਉਹ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਣ ਖਲੋਂਦੀ ਸੀ। ਡਬਲ ਇੰਟਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਲੰਘ ਜਿੱਡਾ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਖਲੋਣ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਫ ਦਿਸੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਭ ਜ਼ੋਰੇ ਹਵਾ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹੀ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਇੰਟ ਦੇ ਜ਼ੋਰੇ-ਜ਼ੋਰੇ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਜ਼ੋਰਾ ਅਨੇਕਾਂ ਹਵਾ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਜ਼ੋਰਿਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤਿਆਂ ਪਹਾੜੀ ਲਤੀਫ ਤੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨ ਜਿੱਡੀ ਉਚੀ ਬਣ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੋਂ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹੋ ਸ਼ਕਤੀ ਰਵੀ ਹੋਈ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਡਰ ਦਾ ਮਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਜਦ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਆਖਿਆ - ਥੋੜ੍ਹੀ ਜੇਹੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਏ! ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਾਹਦੇ ਵਿਚ? ਆਖਣ ਲੱਗਾ - ਤੇਰੇ ਪਾਗਲ ਹੋਣ ਵਿਚ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਆ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 'ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲ ਪੂਰਿਆ ਰਵਿਆ ਵਿਚ ਵਣਾ। ਗੁਰਵਾਕ ਪੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਆਖਦਾ ਬੇ-ਖੁਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਮੇਰੇ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਬਾਹਰ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੀ। ਹੱਥ ਲਾਇਆਂ ਪੱਥਰ, ਦਰਖਤ, ਮੇਜ਼, ਕੁਰਸੀ ਸਭ ਸਖਤ ਤੇ ਅਸਬੂਲ ਲਗਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਇਸ ਭੇਦ ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਆਖਰ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਰ ਉਲਿਵਰ ਲਾਜ ਦਾ ਇਕ ਲੇਖ ਅਸਲੀਅਤ ਤੇ ਜਾਹਿਰਾ ਸ਼ਕਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਆਤਮਕ ਸਚਾਈ ਦੇ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮਦਦ ਮਿਲੀ। ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

Philosophers have always sought reality and striven to dive down into appearance, in the search for it, and would not be very much surprised if they found it very different from what it superficially looks like.....Thus it was found that the atoms, were not, separate individual entities, having no common properties of family relationship but that they were members of a family and were built up of same ingredients in fixed proportion, so that the fundamental constituents of the physical world was not the fundamental constituent of the physical world was not the material atom as had been thought but was the unit of electric charge. Thus arose the electric theory of matter. Absolutely contrary to all superficial appearance. We learnt that all the atoms were related, to each other they were all composed of the same things, namely positive and negative electricity and that the difference between the chemical atoms could be explained by the number and pattern in which these two elements were mingled. Thus the whole complexity of external nature, the landscapes and every thing that could be explained by the grouping of arrangements of immense numbers of two fundamental entities known as the proton and electron, A revolutionary change, this of most significance, a kind of reality not the least suggested by appearance of things and yet undoubtedly true of the whole material world.

ਫਿਲਾਸਫਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਸਲੀਅਤ ਲੱਭਦੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਢੂੰਡ ਵਿਚ ਜਾਹਿਰਾ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਤਹਿ ਅੰਦਰ ਗੋਤਾ

ਲਗਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਜਾਹਿਰਾ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵਖਰਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ... ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਚਲਿਆ ਕਿ ਪਰਮਾਣੂ (ਜੌਰੇ) ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਜਾਂ ਵਾਸਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਇਕੋ ਟੱਬਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕੋ ਵਸਤ ਦੀ ਕਾਸ ਮਿਕਦਾਰ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਪਦਾਰਥਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਨਹੀਂ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬਿਊਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਜਾਹਿਰਾ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨਫੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਫਰਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਫੀ-ਜਮ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਘਟ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗੁੰਝਲ, ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਨਜ਼ਾਰੇ, ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਾਂ ਸਮੇਤ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੋ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਸੀ। ਇਹ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਪ੍ਰੋਟਾਨ ਅਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਢਲੀ ਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸੀ ਸਚਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਹਿਰਾ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਭ ਪਦਾਰਥਕ ਸੰਸਾਰ ਸਬੰਧੀ ਬਗੈਰ ਸ਼ੱਕ ਸੁਭੇ ਦੇ ਪੂਰਨ ਸਚਾਈ ਹੈ।

ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬਿਊਰੀ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹਿੱਸੇ ਕਰਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮਾਣੂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰੋਟਾਨ ਤੇ ਇਲੈਕਟਰਾਨ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਟਾਨ ਤੇ ਇਲੈਕਟਰਾਨ ਬਿਜਲੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ। ੧੮੩੨ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸਾਇੰਸ-ਵੈਤਿਆਂ ਨੇ ਇਲੈਕਟਰਾਨ ਦੇ ਛੋਟੇ ਹਿੱਸੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਿਊਟਰਾਨ ਰਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਹੇਠਲੇ ਗੁਰਵਾਕ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗੀ -

**ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ ॥
ਆਪੇ ਹੋਵੈ ਚੋਲੜਾ ਆਪੇ ਸੇਜ ਭਤਾਰੁ ॥ ੧ ॥
ਰੰਗਿ ਰਤਾ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਮਾਛੀ ਮਛੁਲੀ ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਜਾਲੁ ॥
ਆਪੇ ਜਾਲ ਮਣਕੜਾ ਆਪੇ ਅੰਦਰਿ ਲਾਲੁ ॥ ੨ ॥
ਆਪੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰੰਗੁਲਾ ਸਖੀਏ ਮੇਰਾ ਲਾਲੁ ॥
ਨਿਤ ਰਵੈ ਸੋਹਾਗਣੀ ਦੇਖੁ ਹਮਾਰਾ ਹਾਲੁ ॥ ੩ ॥**

**ਪੁਣੈ ਨਾਨਕੁ ਬੇਨਤੀ ਤੁ ਸਰਵਰੁ ਤੁ ਹੰਸੁ ॥
ਕਉਲੁ ਤੁ ਹੈ ਕਵੀਆ ਤੁ ਹੈ ਆਪੇ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸੁ ॥**

ਅੰਗ - ੨੩

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਅਭਿਆਸੀ ਆਪਣਾ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਇਸ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਅਟੱਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਐਸੀ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਲਬੁਲਾ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਰਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਕਦੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਆਸੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਸ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅਭਿਆਸੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਜੀਵ ਜੰਤ ਪਹਾੜ ਆਦਿ ਇਸ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਬੇ-ਸ਼ੁਮਾਰ ਨੁਕਤੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਾਰੇ ਪਰਪੰਚ ਦੀ ਖੇਡ ਇਕੋ ਇਸ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ ਜੋ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਵੇ। ਅੱਗ, ਪਾਣੀ, ਹਵਾ, ਮਿੱਟੀ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਹੋ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

**ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਸੰਗਿ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ॥
ਘਟ ਘਟ ਵਾਸੀ ਆਪਿ ਵਿਰਲੈ ਕਿਨੈ ਲਹਿਆ ॥
ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿ ਪੂਰਨ ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਸਮਾਨਿਆ ॥
ਆਦਿ ਅੰਤੇ ਮਧਿ ਸੋਈ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਜਾਨਿਆ ॥
ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਸਰਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਲੀਲਾ
ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਜਨਿ ਕਹਿਆ ॥
ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ**

ਹਰਿ ਏਕੁ ਨਾਨਕੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੫੮

ਬੇਜਾਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਪਤ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਨਦਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟ ਗੁਪਤ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, ਪਰ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਜਾਂ ਜਾਹਿਰਾ ਜ਼ਹੂਰ ਦਿਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

**ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥
ਤਿਸੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥
ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਓ ਵਡਭਾਗੀ ਮਨਹਿ ਭਇਆ ਪਰਗਾਸਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੦੯

ਗਿਆਨ ਦੀ ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ

ਇਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਅਗਲੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ -

**ਪ੍ਰਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ॥
ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥
ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਈ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥**

ਅੰਗ - ੬੮੪

**ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥
ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੈਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥
ਮੂਲੁ ਪਛਾਣਹਿ ਤਾਂ ਸਹੁ ਜਾਣਹਿ
ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਸੋਈ ਹੋਈ ॥**

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਹੁਣ ਅਭਿਆਸੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦਾ ਰੁਖ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸੁਰਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਟਿਕਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਤੇ ਪਛਾਣਣਾ ਅਰੰਭਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਮੋੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅਭਿਆਸੀ ਸੱਚ ਦੀ ਭਾਲ ਬਾਹਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰ ਤੇਰੇ ਨਿਧਾਨ ਹੈ ਬਾਹਰ ਵਸਤ ਨਾ ਭਾਲ। ਪਰ ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਅਭਿਆਸੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਪਛਾਣਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਤਕ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਪਰ ਚੰਗੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬੜੀ ਅਚੰਭਾ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਵੀ ਹੋਈ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਾਗਰ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਵੀ ਹੋਈ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਇਕ ਹੈ, 'ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਬੂੰਦ, ਬੂੰਦ ਮਹਿ ਸਾਗਰ।'

(ਅ) ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸੂਖਸ਼ਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਦ ਜੀ ਚਾਹੇ, ਮੌਜੂਦ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਉਸਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆਂ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਹੀ, ਉਹ ਜਦ ਜੀਅ ਚਾਹੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਅੰਦਰ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਜੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ।'

ਚੰਨ, ਸੂਰਜ, ਸਿਤਾਰੇ, ਅਸਮਾਨ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿਆਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਹਵਾ ਦੇ ਰੁਕ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਕਿਸੇ ਤਲਾਬ ਜਾਂ ਲੋਕ ਵਿਚ ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਦੋ ਅਕਾਸ਼ ਹਨ - ਇਕ ਸਿਰ ਤੇ ਇਕ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ਮਨ ਵਿਚ, ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਸੰਸਾਰ ਭਾਸਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਤੇ।

(ੲ) ਅਭਿਆਸ ਪੱਕਣ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਅਭਿਆਸੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਕਰਣ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਹੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ। ਏਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਭਿਆਸੀ ਵਿਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਉਲਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਅੰਦਰ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ, ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਕਰਣ ਅੰਦਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦਰਅਸਲ ਕੋਈ ਹਸਤੀ ਨਾ ਰਖਣਾ ਇਕ ਐਸਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਕਲ ਬੜੇ ਚੱਕਰ ਖਾਂਦੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਚ ਲਈ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸ਼ੰਕੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਜਮਾਂਦਰੂ ਸੁਭਾਵ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਨੇਤਰ, ਉਸ ਦੀ ਅਕਲ ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਸਭ ਰਚਨਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਖਿਆਲ ਅੰਦਰਲਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੀ ਪਰਛਾਵਾਂ, ਧੋਖਾ, ਫਰੋਬ ਅਤੇ ਅਸੱਤ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸੀ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਕੌਤਕ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜੇ ਅੰਦਰ ਯਕੀਨ ਆਵੇ ਵੀ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਿਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਏਥੇ ਫੇਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਫਨਾ, ਮਿਥਿਆ, ਮਾਇਆ, ਝੂਠ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਹੁ ਜਗੁ ਧੂਏ ਕਾ ਪਹਾਰ ॥

ਤੈ ਸਾਚਾ ਮਾਨਿਆ ਕਿਹ ਬਿਚਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੭

ਮਾਈ ਮਾਇਆ ਛਲੁ ॥

ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ

ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਹੜ ਕਾ ਜਲੁ ॥

ਅੰਗ - ੭੧੭

ਭਭਾ ਭਰਮੁ ਮਿਟਾਵਹੁ ਅਪਨਾ ॥

ਇਆ ਸੰਸਾਰੁ ਸਗਲ ਹੈ ਸੁਪਨਾ ॥

ਭਰਮੇ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ॥

ਭਰਮੇ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਬ੍ਰਹਮੇਵਾ ॥

ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਮਾਨੁਖ ਡਹਕਾਏ ॥

ਦੁਤਰ ਮਹਾ ਬਿਖਮ ਇਹ ਮਾਏ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਮੋਹ ਮਿਟਾਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤੇਹ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੮

ਜਿਉ ਸੁਪਨਾ ਅਰੁ ਪੇਖਨਾ ਐਸੇ ਜਗ ਕਉ ਜਾਨਿ ॥

ਇਨ ਮੈ ਕਛੁ ਸਾਚੇ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਭਗਵਾਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਜਗ ਰਚਨਾ ਸਭ ਝੂਠ ਹੈ ਜਾਨਿ ਲੇਹੁ ਰੇ ਮੀਤ ॥

ਕਹਿ ਨਾਨਕ ਬਿਰੁ ਨਾ ਰਹੈ ਜਿਉ ਬਾਲੁ ਕੀ ਭੀਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨੯

ਏਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਸਮਝ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਦਾ ਫਿਰ ਫਲ ਨਿਕਲਿਆ। ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਲੇਖ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਮੇਰੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਏ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਸ਼ੰਕਾ ਨਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਪਰਪੱਕ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਸਮਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਜਦ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਪੱਕੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੂਪਨਾ ਜਾਂ ਖਿਆਲੀ ਹੋਣ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਸੱਚ ਨਾ ਹੋਣ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਇਸ ਮਸਲੇ ਸਬੰਧੀ ਜਿਸਨੇ ਵਧੇਰੇ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਿਲਾਸਫਰ ਡਾਕਟਰ ਪਾਲ ਡਸਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਐਲੀਮੈਂਟਸ ਆਫ ਮੈਟਾਫਿਜ਼ਿਕਸ (The elements of Metaphysics) ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਕੈਂਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਗਿਰਦ ਸੋਪਨਹਾਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਜਰਮਨ ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੜੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਤੇ ਅਟੁੱਟ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸਦੀ ਹਸਤੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਬਿਲਕੁਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇੰਜ ਹੈ -

1. All that belongs to the phenomenal world lies in bounds of space time causality (forms of our intellect only), the thing-in-itself (God) is on the other hand free from these intellectual forms (space, time, causality) in which the world is built up.

2. " If I look outward, I see everything through the medium of space, time, causality. If I look within, I perceive that which exists independently of these intellectual forms-the thing-in-itself (God) beyond which there is nothing."

3. Space, time and causality are not objective realities but only subjective forms of our intellect and the unavoidable conclusion is this, that the world as far as it is extended in space, running on in time, ruled throughout by causality, in so far, is merely a representation of my mind and nothing beyond it.

4. The famous indian, Greek and German philosophers, in different times and by

different times and by different methods reached the same conclusion.

"The world is maya, is illusion" says Shankra Charya (The Indian Philosopher)

It is world of Shadows, not of realities" says Plato (The Greek Philosopher)

It is appearance only, not the thing in itself," says Kant (The German Philosopher)

ਉਲਥਾ

੧. ਜੇ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼, ਕਾਲ ਤੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ, ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ (ਰੱਬ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ) ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ।

੨. ਜਦ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਤੱਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ ਤੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਜਦ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਕਾਰਨ ਤਿੰਨੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ, ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ (ਰੱਬ) ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

੩. ਦੇਸ਼, ਕਾਲ ਤੇ ਕਾਰਨ ਨਿੱਗਰ ਸਚਾਈਆਂ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀਆਂ ਆਰਜ਼ੀ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਵੱਸ਼ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਾਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕੇਵਲ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਜਾਂ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

੪. ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ, ਯੂਨਾਨੀ ਤੇ ਜਰਮਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੋਚਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਰਹੇ ਹਨ -

੧. ਸੰਸਾਰ ਸਭ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਸੰਕਰਾਚਾਰੀਆ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਫਿਲਾਸਫਰ ਆਖਦੇ ਹਨ।

੨. ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਲੇਟੋ, ਯੂਨਾਨੀ ਫਿਲਾਸਫਰ ਆਖਦੇ ਹਨ।

੩. ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇਵਲ ਰੂਪ-ਰੰਗ ਹੈ, ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ। ਕੈਂਟ, ਜਰਮਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਸਿਸ਼ਟ ਮੁਨੀ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ -

ਇਹ ਜਗਤ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਕੁਝ ਉਤਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਕੀਏ ਸੇ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਅੰਧੇਰੇ ਮੇਂ ਰੱਸੀ ਮੈਂ ਸਰਪ ਭਾਸਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਭਰਮ ਹੈ। ਜਬ ਰੋਸ਼ਨੀ ਮੇਂ ਦੇਖੀਏ ਰੱਸੀ ਮੇਂ ਸੇ ਸਰੂਪ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਅਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਭਾਸਤਾ ਹੈ, ਅੰਰ ਵਿਚਾਰ ਸੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ।

ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜੁਨ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 54)

ਕਾਂਡ ਤੇਈਵਾਂ

ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਦੇ ਹਾਲ ਅਸੀਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪੰਥ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ - ਗੁਰਮਤੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ, ਗਰੀਬ ਤੇ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਤੇ ਬੀ ਤਬਾਹ ਹੋਣੋਂ ਬਚੇ, ਵਧੇ, ਫੁਲੇ ਫਲੇ ਤੇ ਜਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਸਾਡੀ ਕਥਾ ਦੀ ਲੜੀ ਜਿਥੇ ਕੁ ਪੁੱਜੀ ਹੈ ਪੰਥ ਉਸ ਸਮੇਂ ਫੇਰ ਔਕੜਾਂ ਵਿਚ ਸੀ। ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਫੇਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ, ਓਧਰ ਮਰਹੱਟਿਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਪਸਰਨਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਾਸ ਤਵੱਜੋ ਦੀਆਂ ਮੁਥਾਜ ਸਨ, ਦੋਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਉ ਵਿਚੋਂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਪੰਥ ਦੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਦੇ ਕੋਈ ਮਾਮਲੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰੱਸਤੀ ਕੇਂਦਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਮਤਾ ਸੋਦਿਆ ਗਿਆ। ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਤੋਂ ਦੂਲੇ ਆ ਜੁੜੇ, ਗੁਰਮਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਦਿਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਰੋਜ਼ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਫਜ਼ੂਲ ਝਗੜੇ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੈ ਰਹੇ, ਪਰ ਮਾਮਲੇ ਬਹੁਤੇ ਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਨ। ਹਾਂ, ਅੱਜ ਗੁਰਮਤਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੂੰ ਦਿਨ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੇ ਇਸ ਇਕੱਠ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਨਜਿੱਠ ਲਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਚੌਥਾ ਦਿਨ ਸੀ, ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਮਾਮਲੇ ਤਹਿ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਥ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਠੀਕ ਇਸ ਵੇਲੇ ਲੱਧਾ ਸਿੰਘ, ਆਗਾ ਖਾਂ, ਮਾਈ ਤੇ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਆਪਣੇ। ਆਪ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਖਾਲਸਈ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਸਨ।

ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ, ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਅਚਰਜ ਤੋਂ ਅਚਰਜ ਹੁੰਦੇ ਬਿਸਮਾਦ ਦੇ ਝਲਕੇ ਵਿਚ ਨਿਵੇਂ; ਚਾਰੇ ਸੱਚੇ ਸਿਜਦੇ (ਨਮਸਕਾਰ) ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈ ਗਈ। ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ, ਕਰਤੀਆਂ ਕੈਦਾਂ, ਸੈਂਕੜੇ ਕੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਤਰ ਵਲਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੱਟੀ ਗਈ ਸਤਵੰਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕੇਗੀ? ਅੱਜ ਦੇਖੋ ਉਸ ਅਣਡਿੱਠ ਪਰ ਪੂਰਾ ਤੋਲਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪੰਥ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਤਵੰਤ ਲਈ ਅਸੰਭਵ ਸੰਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਨਹੋਣਾ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਅੰਦਰਲੇ ਉਮਾਹ, ਪਿਆਰ, ਵੈਰਾਗ, ਚਾਉ, ਸ਼ੁਕਰ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਰਡਾਉ ਦੇ ਕੇ ਕਿਸੇ ਐਸੀ ਰੰਗਣ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਰਸ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਰਸ ਸਾਗਰ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਲੱਧਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਹੀ ਇਹੋ ਦਰਸ਼ਨ ਸਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੀ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਹੋ ਉਸ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਠਨ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਪਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪੜਨਾ ਕਠਨਾਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਸਦਾ ਰੋਕਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਪਰ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਅਮਰੀ ਮਿਹਰ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੱਟ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਸੱਟ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦੇਖੋ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ-ਮਨ ਆਪਣੇ ਪੂਜਯ ਦੇ ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਾਂ ਆਬਿਦ ਆਪਣੇ ਮਾਥੂਦ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਸਿੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ 'ਆਪਾਨੁਛਾਵਰ' ਭੇਟਾ ਸਿਜਦੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਬੇ-ਸੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਗਾ ਖਾਂ - ਹਾਂ ਜੀ, ਆਗਾ ਖਾਂ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਅਚਰਜ ਦੀ ਹੱਦ ਟੱਪ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਆਸਮਾਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਝਾਕਾ ਉਸਨੇ ਕਾਸਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਯਾ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਬੀ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਉਹ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦਾ ਬੁੱਕਾ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਖੁੱਸ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ। ਹਾਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਰਾ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਵਿਛੁੜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ, ਖਿਆਲ, ਸ਼ਰਧਾ, ਪਿਆਰ ਸਾਰੇ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਵਿਛੋੜ ਦਿਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਤੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਤੇ ਉਸ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਜੋ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਮਸਯਾ ਦੀ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਘਟਾ ਦੇ ਛਾਏ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਬਿਨ ਗਰਜੇ, ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਅਚਾਨਕ ਕੁੰਦ ਪਵੇ, ਆ ਪਈ ਸੀ। ਹਾਂ ਉਹ ਅਪੂਰਬ ਝਾਕਾ ਉਸ ਲਈ ਉਹ ਅਦਭੁੱਤ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੋਰ ਹੀ ਹੋਰ ਅਸਰ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਨੈਣ ਝਮਕਣਾ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਮੂੰਹ ਔਡਿਆ ਗਿਆ, ਹੱਥ ਦੋਇ ਉੱਚੇ ਹੋ ਤਲੀਆਂ ਸਿਰ ਦੀ ਸੋਧੇ ਮੰਦਰ ਵੱਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਕੁਛ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਐਉਂ ਤੱਕਦਾ ਤੱਕਦਾ ਸਤਵੰਤ ਵਾਂਗੂੰ ਸਿਜਦੇ ਵਿਚ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਅੰਮਾਂ ਸਾਂਈ ਜੀ, ਹਾਂ ਜੀ, ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਲੀ, ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੀਤਮਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਸਿੱਖੀ ਵਲਵਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਤਮਾਂ ਦੀ ਆਖਰੀ ਵਸੀਅਤ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬੰਧੀ ਜੱਫਰ ਜਾਲਣ ਵਾਲੀ, ਮੌਤ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਖਾਖਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਪੈ ਕੇ ਨਿਕਲੀ ਪ੍ਰੇਮਣ, ਉਸ ਪਿਆਰ ਕੁੱਠੀ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣੇ ਭਰਮ ਮੰਦਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਨਿਰਾਸਤਾ ਤੋਂ ਪਈ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਅੱਜ ਆਸਾ ਪੂਰਨ ਸੂਰਜ ਤੱਕਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ੁਕਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਘੁਲਦੀ ਘੁਲਦੀ ਉਸ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਢੱਠ ਕੇ ਜਾ ਪਈ ਘੁਲ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਜਾ ਪਵੇ ਬਰਫ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ। ਚਾਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਸਿਜਦੇ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ ਅਸਾਰ, ਪਰ ਮਦਮਸਤ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਅੰਦਰਲੇ ਤਿਖੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ। ਪਏ ਰਹੇ ਸੁਹਣਿਓਂ! ਇਸੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿਣਾ, ਹਾਂ ਇਸ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹੋ ਲਾਹਾ ਹੈ ਜੇ। ਇਹੋ ਸੁਆਦ ਹੈ ਜੇ, ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਸੁਆਦਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਆਪਣੇ ਭੁਲਾਵੇ ਪਾ ਪਾ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਆਦ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਸਿੱਧਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਭਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਪਏ ਰਹੋ।

ਸਮਾਂ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲੇ, ਪਰ ਵਿਸਮਾਦ ਮਸਤ

ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਚਲਦਾ ਭਾਸਿਆ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਉੱਠੇ, ਕੁਛ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਉੱਠੇ, ਸ਼ੁਕਰ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਭਰੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਪਰ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਸੂਰਤ ਖੜੀ ਹੈ। ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਤੱਕਿਆ, ਗੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਝੱਟ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜਥੇ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂ ਉਹੋ ਬਾਉਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦਾਤਾ ਜੀ ਹਨ, ਹਾਂ ਉਹੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ ਜੋ ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਸਤਵੰਤ ਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਆਏ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਆਏ ਸਨ, ਜੋ ਸਤਵੰਤ ਤੋਂ ਕਾਬਲ ਵਿਛੁੜੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਸਨ, ਪਰ ਦੇਖੋ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇਸ਼ ਅਪੜੇ ਹਨ। ਪੰਥ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਉੱਚੇ ਰੁਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਕਰਕੇ ਡਾਢੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰਮਤੇ ਵਿਚ ਅੱਪੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਨਾ ਡਾਕ, ਨਾ ਰੇਲ, ਨਾ ਤਾਰ ਪਰ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨਘੜ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਬੀ ਝੱਰ ਗੁਪਤ ਖਬਰ ਪੁੱਜ ਗਈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਅੱਪੜ ਜਾਣ।

ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਤਵੰਤ ਨੂੰ ਅੱਡ ਲਿਜਾ ਕੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ। ਹੁਣ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਲਗਦਾ ਸ਼ਤਰੂਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ ਹੈ ਅਰ ਇਹ ਮੁਸਕਲਾਂ ਤੇ ਅਸੰਭਵ ਹੋਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਚ, ਨਿੱਤਰ ਕੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਖੂਨ ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੋਲਾਂ ਸਤਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਗੈਰ ਮਤ, ਗੈਰ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਪਲ ਕੇ ਬੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ ਸੁਧ ਪਾਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਪਲਟਦਿਆਂ ਇਕ ਛਿਨ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਅਡੋਲ ਨਾਮ ਰੱਤਾ ਹਿਰਦਾ ਦੁਵ ਗਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਭਰ ਆਏ, ਨੈਣ ਉੱਚੇ ਹੋ ਗਏ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਅੰਦਰ ਧੁਨ ਚਲ ਪਈ ਅਰ ਕੋਈ ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਅਗੰਮ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਰਹਿ ਕੇ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਜੀਵ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ -

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਤੂੰ ਧੰਨ! ਤੂੰ ਧੰਨ!! ਤੂੰ ਧੰਨ!!! ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਧੰਨ! ਤੂੰ ਧੰਨ!! ਤੂੰ ਧੰਨ!!!

ਫੇਰ ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਆਗਾ ਖਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀ ਹਨ, ਦਾਤਾ ਜੀ ਹਨ, ਪੰਥ ਵਿਚ ਉਚੇ ਮੰਨੇ ਆਤਮ ਰਸੀਏ ਰਤਨ ਹਨ -

ਇਹ ਜਦ ਭਾਈ ਔਕੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਾ ਵਾਰ ਕੇ ਦੁਸ਼ਤਰ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਆ ਨਿਤਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ, ਰਹਿੰਦੇ ਬਿਹੰਗਮ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਜਦ ਕਿਸੇ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਦੂਰ ਥਾਂਈਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਲਟਕਦੇ ਘੁੰਗਰਯਾਲੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੰਦਨ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਲਪੇਟਾਂ ਮਾਰਦੇ ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਬਾਉਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਥਾਂ ਉਚੀ ਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ, ਗਜ਼ਨੀ, ਕੰਪਾਰ, ਕਾਬਲ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ, ਖੈਬਰ ਤੇ ਤੀਰਾਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਰ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ। ਸੁਖ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮੌਜ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫਿਰ ਟੁਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਤਰੂਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਬੜਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਸਾਨੇ, ਪਰ ਥਹੁ ਨਹੀਂ ਸਾਨੇ ਲੱਗਾ। ਤਾਂ ਬੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਤਰੂਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਅੱਜੇ ਜੀਉਂਦਾ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਈ ਬੂਟੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਇਸ ਪੰਥਕ ਚੰਦ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਆਈ ਹੈ।

ਆਪ ਹੁਣ ਚੌਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰਮਤੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵੱਲ ਆਏ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੋਕ ਸੀ ਤੇ 'ਗੁਪਤਬੋਲਾ' ਜਾਣੇ ਤੇ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਕਠਨ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀ ਨੇ ਚੌਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਬੋਲਾ 'ਰਜਤਪਣ' ਹੈ। ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਤੂੰ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੇ ਹੋਣਗੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਰਜਤਪਣ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਤੁਰੀ ਆਉਣਾ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਚੌਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਡਾਢੀ ਤਿੱਖੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਰ ਕੁਛ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ ਪਰ ਗੁਪਤਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਠਿਠੰਬਰ ਜਾਂਦੇ ਸੇ ਤੇ ਫੇਰ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੱਕ ਕੇ ਨਿਰਸੰਸ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਘਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਥਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸੇ, ਹੁਣ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਹੀ ਬਾਕੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਬੂਤਰੇ ਤੇ ਖੜੋ ਕੇ ਗੱਜ ਕੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਅੱਜ ਉਹ ਵਧਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਦਾ ਖੂਨ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਉਛਾਲਾ ਖਾਏਗਾ ਤੇ ਉਹ ਮੰਗਲਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਸ਼ਤਰੂਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ ਲੱਭ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਪੰਥ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਬੀਰਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਕੈਦਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ ਸਿੱਖੀ, ਸਰਮ, ਧਰਮ ਕੇਸ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਸਲਾਮਤ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਖਬਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਛਾਲੇ ਵਾਲੀ ਪਈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਪਿਆਰਾਂ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਖਲਵਾੜਿਆਂ ਤੇ ਪੈ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਅਲਾਂਬੇ ਦਾ ਨੂਰ ਲਾ ਗਈ। ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਗੁਪਤ ਮੰਡਲ ਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ। ਜਦ ਚੁੱਪ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀ ਨੇ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਵੇ। ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁਖੜੇ, ਆਪਣੀ ਸਿੱਖੀ ਸੂਰਤ ਨਾਲ ਦੁਖੜਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਸਾਂਈਂ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਗੁਰਮੁਖ ਜੀ ਦੀ ਪਿਆਰ ਛੁਹ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਨਾਲ ਜੀ ਉਠਣ ਦੀ ਮਗਰਲੀ ਸਿਰ ਬੀਤੀ ਤੇ ਆਗਾ ਖਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. 1

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ 'ਪ੍ਰਾਣ' ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਉਹ 'ਅਪਾਨ' ਹੈ ਜਿੰਨੇ ਵਧ ਪ੍ਰਾਣ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਓਨੀ ਹੀ ਵਧ ਪ੍ਰਾਣ ਸ਼ਕਤੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਡੀ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਦੀ ਆਦਤ ਕਾਫੀ ਕਸੂਤੀ, ਵਿਧੀ ਵਿਰੁੱਧ ਉਖੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਗਤਿ ਵੀ ਨਿਯਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਿੱਧਾ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਖੂਨ ਸਿੱਧਾ ਦਿਲ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਯੋਗੀ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਸਿਹਤ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਣ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਤੇ ਪੂਰਾ ਨਿਅੰਤਰਣ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਦਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੋ। ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਖਣਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਸਿਸਟਮ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਬਾਅ ਸਾਧਾਰਣ ਸੁਆਸ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਹਵਾ ਅੰਦਰ ਲੈਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਅੰਦਰ ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਹੇ ਇਸ ਦੀ ਰੇਸ਼ੇ 1:60 ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਸੱਜਣ ਲੰਮਾ ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਕ ਘੰਟਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਸਮਾਂ 28 ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, 28 ਮਿੰਟ ਹਰ 28 ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਦਬਾਅ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ 90 ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ।

ਸੌਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਾਗਦੇ ਸਮੇਂ ਮਨ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਦਲਾਅ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪੂਰੀ ਕੁਦਰਤ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਹਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਕਾਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਨੀਂਦ ਔਸਤਨ ਕੇਵਲ ਕੋਈ ਸਾਢੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਮਿੰਟ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਪੱਠਿਆਂ ਦਾ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਨੀਂਦ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੂਰਾ ਇਕ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਮਨ ਤੇ ਨੀਂਦ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗੀ ਅੰਦਰ ਜਾਗਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ, ਜਾਗਣਾ, ਸੁਪਨੇ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਰਹਿਤ ਨੀਂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਪਮਾਨ ਜਿਸ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਹਨ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ sadhamatita ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਤਾ ਨਾੜੀ ਦਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿਲ ਤੇ ਚੇਤਨਤਾ ਸੌਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਿੰਗਲਾ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸੋਧ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ ਅੰਦਰ ਦੇ ਤੱਤਵਾਂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆ ਜਾਗਰਣ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਿਅੰਤਰਣ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਨਿਅੰਤਰਣ, ਗਰਮ ਠੰਢੇ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਯੋਗੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਕੇ ਮੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਬੁੱਧ ਦੇ ਅਨੁਆਈ, ਬੋਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਧੇਰੇ ਸੌਣ ਨਾਲ ਅਧਿਆਤਮਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਕ ਦੋ ਰਾਤ ਨੀਂਦ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੱਗੇ ਨਾ ਝੁਕਣਾ ਨੀਂਦ ਨੂੰ ਟਾਲ ਲੈਣ ਨਾਲ, ਤਾਕਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਜਾਗ ਲੈਣਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੌਕਸੀ ਕਰ ਲੈਣੀ ਕਾਫੀ ਲਾਭਵੰਦ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪੌੜੀ ਦਰ ਪੌੜੀ ਨੀਂਦ, ਆਲਸ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਉਲਝਣ, ਲੋਭ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀਪਣ, ਘਬਰਾਹਟ ਦਾ ਸੰਵੇਦ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨੀਂਦ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਲਮੂਤਰ ਘਟਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੌਂ ਕੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭ੍ਰਮਣਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧਕ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰ ਹਲਕਾ ਫੁੱਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਕਦੀ ਪਸੀਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਸ ਦਾ ਵੀਰਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਸੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਵਧਦੀ ਹੈ ਨਾ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਧਕ ਏਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਾਧਨਾ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਸ਼ਟ ਬਦਪਰਹੇਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਘੱਟ ਵੀ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵੱਧ ਵੀ, ਜੇ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਨਾ ਵੀ ਖਾਵੇ।

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਖਾਧੇ, ਪੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹਵਾ ਦੇ ਜੀ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਪਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਵੀ ਉਠ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਨੰਦਮਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਾਤੂ ਵਿਚੋਂ ਅਸ਼ੁਧਤਾ ਜਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਰੁਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ ਫੂਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਗਨੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਅਗਨੀ ਵਧਣ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਛੇਤੀ ਹਜ਼ਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਭੋਜਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖਾਣੇ ਦਾ ਰਸ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਸ ਵਧਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਭਾਵ ਪਿੱਤ ਵਾਦ, ਕਫ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਸਮਝ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਰੁਟੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਆਸ ਕ੍ਰਿਆ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਜ਼-ਤੇਜ਼ ਦੂਸਰੀ ਹਟਕੋਰੇ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਸਾਹ ਫੁੱਲਣਾ ਤੀਸਰਾ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਚੌਥਾ ਹੈ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਆਸ ਕ੍ਰਿਆ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਆਸ ਉਦੋਂ ਕਰੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਅਗਲਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਉਖੜੇ ਹੋਣ ਟੁੱਟ ਕੇ ਆਉਣ, ਹਵਾ ਲੈਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇ, ਫੇਰ ਵਿਚ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਪਰ ਕੋਈ ਸਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਹੀਂ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਸੁਆਸ ਛੇਤੀ ਅੰਦਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਹੈ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਆਸ ਕ੍ਰਿਆ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ, ਨਿਯਮਤ ਹੈ, ਇਕਸਾਰ ਹੈ, ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਕ ਸੁਰ ਹੈ ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਇਕ ਧੜਕਨ ਨਾਲ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ, ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਹਿਰਦੇ ਧੜਕਣ ਨਾਲ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁੰਭ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

Hath Yoga Pradipika ਪੁਸਤਕ ਅੰਦਰ ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁੰਭ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀ ਗਤੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਵਾ ਖੂਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੈਸ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਫੜਿਆਂ ਤੇ ਦਬਾਅ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਫੇਫੜਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਸੋਜਿਸ਼ ਹੋਵੇ ਉਹ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਾਤਾਂਜਲੀ ਅੰਦਰ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁੰਭ ਦੱਸੇ, ਪਹਿਲਾ ਹੈ babya kumbhaka ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਫੇਫੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਹੈ abhyantara ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਫੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਵਾ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ। ਤੀਸਰਾ ਤੇ ਚੌਥਾ kevala kumbhaka ਤੀਸਰੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਜੇਕਰ ਜਗਿਆਸੂ ਚਾਹੇ ਉਹ ਸੁਆਸ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ। ਚੌਥੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸੁਆਸ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੀਸਰੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਜਿਸ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੰਭਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਧਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਸਰੀਰ ਗਰਮ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਸੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਪਸੀਨੇ ਨੂੰ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪੂੰਝਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਪਸੀਨੇ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮਲ ਕੇ ਸੁਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਿਚ ਜਿਹੇ ਆ ਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਨਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਸੁਆਸਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ ਜਿਥੇ ਥੋਠੇ ਹੋਵੇ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹਿੱਲਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਥਿਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਆਸ ਬਿਲਕੁਲ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਗਿਆਸੂ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਅਸੰਭਵ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਖ ਦਰਦ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਦੀ ਉਤੇਜਨਾ ਕਰਕੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਨੇ ਭ੍ਰਾਂਤੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਮਨ ਵਧੇਰੇ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਝਲਕਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਝਕੀਆਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ, ਭ੍ਰਾਂਤੀਆਂ ਹੋਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਜਗਿਆਸੂ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਸੰਤੁਲਤਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕੋਈ ਬੇਤੁਕੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿ ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੂਨ ਦਾ ਦੌਰਾ ਜਦੋਂ ਖੂਨ ਨਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਿਰ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਕੋਈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ ਅਭਿਆਸ ਹੌਲੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸੰਤੁਲਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਵਧੇਰੇ ਕਰੋ ਪਰ ਹੌਲੀ ਕਰੋ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਕਰੋ। ਇਹ ਕੋਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਘਟਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਸ-ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾੜੀਆਂ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੁਣਨਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਵਧੇਰੇ ਦਬਾਅ ਹੋਵੇਗਾ ਵਧੇਰਾ ਪਰੈਸ਼ਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਿਸਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸੁਆਸ ਰੋਕਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਿ ਸਾਢੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਫੇਰ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ 10 ਮਿੰਟ ਲਈ ਕੁੰਭ ਲਗਣ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਉਦੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿਥਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ

ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਘੱਟ ਆਕਸੀਜਨ ਨਾਲ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗਤੀ ਮੱਠੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜੋਗੀ ਆਪਣਾ ਸੁਆਸ ਡੇਢ ਘੰਟੇ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ 21 ਮਿੰਟ 30 ਸਕਿੰਟਾਂ ਲਈ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਮੰਤਰ ਜਪਣ ਨਾਲ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਦੇ ਘੰਟੇ 42 ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਰੋਕ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੱਦ ਪੁਲਾੜ ਦੀ ਹੱਦ ਟੱਪ ਕੇ ਪਰਾਚੇਤਨਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ।

ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਪਦਮ ਆਸਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਵਾਯੂ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣਾਂ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਭਿਆਸ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਿਰੰਤਰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸੀ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਲਹੂ ਵਿਚ ਆਕਸੀਜਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਫੇਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਹੜੀ ਆਕਸੀਜਨ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਉਹ ਵਿਅਰਥ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਦੂਸਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਦਰ ਦਾ ਗੰਦ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟਣਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਲਵੋ, ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖੋ ਫੇਰ ਛੱਡੋ ਤਾਂ ਜੋ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੋ ਸਕੇ, ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਤੀਸਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੇ ਦਬਾਅ ਬਣਿਆ ਰਹੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦਬਾਅ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਤੁਲਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ, ਮਨ, ਪੱਠੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦਿਮਾਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਉਦਾਹਰਣ ਇਕ ਮਰਤਬਾਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮਰਤਬਾਨ ਅੱਧਾ ਹੀ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਕੋ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿਲੇਗਾ ਆਵਾਜ਼ ਆਏਗੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਰਤਬਾਨ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਘੜਾ ਭਰਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਦਬਾਅ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦਿੜ੍ਹਤਾ, ਉਤਸ਼ਾਹ, ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਚੌਥਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪੂਰਨ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੁਆਸ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁਆਸ ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਵਿਸ਼ਵ ਜੀਵਨ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਏਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(-----)

ਰੱਖੀ ਜਾਗ। ਬੇਅੰਤ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ ਲਿਟਰੇਚਰ, ਟੋਲੂਦੇ ਫਿਰਨਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਿ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਲੱਭ ਜਾਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਹੀ ਤੱਤ ਹੈ। ਬਚਨ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿੱਤੇ ਲੱਭਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹੈ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲੇ ਕਰਕੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕੋਈ ਵਿਆਕਰਣ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ 'ਚ, ਕੋਈ ਔਖਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਰੱਖ ਲਓ। ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਰੱਖ ਲਓ, ਬੁਢਾਪੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਾ। ਇਹ ਸਦਾ ਹੀ ਨਵਾਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਦੇ ਪੁਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ, ਹੁਣ ਆ ਗਿਆ ਮੀਡੀਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਂਭ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਿਸਟਮ, ਰਿਕਾਰਡ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਸਾਰਾ। ਜੇ ਬਚਨ ਕਰੇ ਸੀ ਲੰਮੇ ਚੌੜੇ ਸਭ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਣੇ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ, ਸਭ ਕੁਛ ਆ ਗਿਆ। ਆਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੰਪਿਊਟਰ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਟੋਲੂਣਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ, ਉਥੇ ਉਹ command ਦੇ ਦਿਓ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਸਭ ਕੱਢ ਕੇ ਫਟਾਫਟ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਯਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹਦੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੇਦ ਭਰ ਦਿਓ, ਉਹ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਭਰ ਦਿਓ ਉਹ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੱਢ ਲਿਆ ਇੰਟਰਨੈਟ, ਅਸਮਾਨ 'ਚ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ, ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਇੰਟਰਨੈਟ 'ਤੇ। ਗਲਾਸਕੋ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕੀ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਦੋਵੇਂ ਡਾਕਟਰ ਸੀਗੇ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਸਾਇੰਸ ਦੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ command ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਹਿੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ, ਨਾ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾ, ਨਾ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਨ। ਸ਼ਬਦ ਕਿੱਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸੋ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' 'ਚ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਮੀਡੀਏ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਹਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਨਵੀਆਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਨੇ ਸੀਡੀਆਂ ਕਿ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਨਾ ਮਿਟਣ ਇਹ। ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ ਭਰ ਦਿਓ ਇਹ ਟੇਪਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਅਗਲਾ ਸਮਾਂ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਲਾਹਾ ਹੀ ਲਾਹਾ ਹੈ ਹਰ ਪਾਸੋਂ ਪਰ ਕਲਜੁਗ ਵੀ ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਨਾਮ ਵਲ ਲੱਗ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇਣਾ, ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਓ ਜਿੰਨਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣੇ ਹੁਣ ਕਿਹਨੂੰ ਭੇਜੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਮੰਤਰ ਹੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸਭ ਸੁੱਧ ਕਰ ਦਏਗਾ। ਐਨੇ ਕੁ ਬਚਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ

ਸਿਹਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ ਵਾਲੇ)

ਆਯੁਰਵੇਦ ਭੀਸ਼ਗ ਆਚਾਰੀਯ।

ਦਹੀਂ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਵਰਦਾਨ -

ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ - ਸੰਤ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ, ਆਯੁਰਵੇਦ ਸੇਵਾ ਸੰਸਥਾ, ਧੂਰੀ।

ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. 98156-07803

ਦਹੀਂ ਇੱਕ ਪੋਸਟਿਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਇਹ ਹਰ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਸਭ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਦਹੀਂ ਰੁਚੀ ਕਾਰਕ, ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਦਹੀਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤਰਾਵਟ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੈਲਾ ਭੋਜਨ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ ਦਹੀਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਮਾਦੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੀਟਾਣੂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਵਧ ਕੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਖਟਾਈ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖਟਾਈ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੁੱਧ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਣ ਜਿਵੇਂ ਚਿਕਨਾਈ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਏ-ਬੀ, ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਚੂਨਾ, ਫਾਸਫੋਰਸ ਆਦਿ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਕਤਵਰ ਖੁਰਾਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮੋਟਾਪਾ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਂਦੀ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਰਸਾਇਣਕ ਤੱਤ ਬਹੁਤ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਜਿਹੇ ਤੱਤ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਦਹੀਂ ਦੀ ਰਿੜਕੀ ਹੋਈ ਤੱਕਰ (ਲੱਸੀ) ਇਕ

ਤਾਕਤਵਰ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਕਾਰਕ ਠੰਢੀ ਪੇਸ਼ ਹੈ। ਰਿੜਕੀ ਲੱਸੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚਿਕਨਾਹਟ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੱਸੀ ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ। ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਲ ਮੰਦਅਗਨੀ (ਭੁੱਖ ਨਾ ਲਗਨੀ) ਆਂਤੜੀਆਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਮਰੋੜ, ਦਸਤ, ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ ਆਦਿ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਹੀਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਧਾਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸ਼ੁਕਰਾਣੂ ਤਾਕਤਵਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਹੀਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਫਾਲਤੂ ਚਰਬੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੌ ਗ੍ਰਾਮ ਦਹੀ ਵਿਚ ਤੁਲਸੀ ਦੇ 30 ਪੱਤੇ ਰਗੜ ਕੇ, ਪਾ ਕੇ ੩੦ ਦਿਨ ਪੀਣ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਟੇਜ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਹੀਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਤੱਤ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਖੂਨ ਵਿੱਚ ਕੈਲੇਸਟਰੋਲ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਕੈਲੇਸਟਰੋਲ ਇਕ ਚਿਕਨਾ ਚਰਬੀ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਹੀਂ ਕੈਲੇਸਟਰੋਲ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਦਹੀਂ ਖਾਣੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜ਼ਮਾਨੇ

(ਇਥੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "Vishav Gurmat Roohani Mission charitable Trust" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ		
<i>Monthly Magazine</i> ਮਾਸਿਕ ਪਤ੍ਰਿਕਾ		
SUBSCRIPTION (ਦੇਸ਼)		
ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
280/-	2080/-	
SUBSCRIPTION ਵਿਦੇਸ਼		
	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 \$	300 \$
Aus.	80 \$	800 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

MEMBERSHIP FORM ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

Order from for back Issus

ਜਨਵਰੀ ਨਾਮ/Name

ਫਰਵਰੀ ਪਤਾ/Address

ਮਾਰਚ

ਅਪ੍ਰੈਲ

ਮਈ

ਜੂਨ

ਜੁਲਾਈ

ਅਗਸਤ Pin Code.....

ਸਤੰਬਰ Phone..... E-mail :.....

ਅਕਤੂਬਰ ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ

ਨਵੰਬਰ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸੰਬਰ

ATAM MARG MONTHLY MAGAZINE

ਦਸਖਤ

Gurdwara Ratwara Sahib, P.o. Mullanpur Garibdas, Distt. S.A.S. Nagar (Mohali) Pin - 140901 (Pb.) India

Phone : 0160-2255002, Fax : 0160-2255009, Email : atammarg1@yahoo.co.in, www.ratwarasahib.org

ਵਿਚ ਦਹੀਂ ਦੀ ਸਿਰ ਧੋਣ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੇਸ ਕਾਲੇ ਸੰਘਣੇ ਮੁਲਾਇਮ ਤੇ ਲੰਬੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਹੀਂ ਦੀ ਠੰਢੀ ਮਲਾਈ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜਲਣ, ਗਰਮੀ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਕਬਜ਼ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦਹੀਂ ਦੀ ਰਿੜਕੀ ਲੱਸੀ ਰੋਜ਼ ਪੀਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਗੜੀ ਹੋਈ ਜਵੈਣ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਈ ਦਰਦਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਵੇ ਉਹ ਪੀਸੀ ਹੋਈ ਸੁੰਢ ਚੁਟਕੀ ਪਾ ਕੇ ਪੀ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਵਜ਼ਨ ਵਧਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਛੁਹਾਰਾ, ਖੋਪਾ, ਕਿਸਮਿਸ, ਬਦਾਮਗਿਰੀ, ਪਿਸ਼ਤਾ, ਚਿਰੌਂਜੀ, ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪੀਵੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਵਜ਼ਨ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ (ਸਿਹਤ ਲਈ ਵਰਦਾਨ, ਹਾਨੀ ਰਹਿਤ) ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਕੁਦਰਤੀ ਜੜ੍ਹੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਸੁਗੰਧਿਤ, ਚੁਸਤੀ ਫੁਰਤੀਦਾਇਕ, ਹਾਜ਼ਮੇਦਾਰ, ਕੰਠ ਸੁਧਾਰਕ, ਬੁੱਧੀ ਵਰਧਕ, ਰਕਤ ਸੁਧਾਰਕ, ਮੋਟਾਪਾ, ਪੇਟ ਗੈਸ, ਦਿਲ, ਦਿਮਾਗ, ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ, ਖਾਂਸੀ, ਨਜ਼ਲਾ ਅਤੇ ਮਧੂਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ) ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰੋਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਲੜਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਹੈ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਹੁੰਗਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰਿਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬੱਧ ਹਨ।

	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	50/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -1	30/-	35/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -2	60/-	65/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -3	100/-	100/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-
8. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-
16. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਉ	50/-	
20. ਪਵਿਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
22. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-	
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-
25. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	90/-
26. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	90/-
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	60/-
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	60/-
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	
31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-	

ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਬੰਧੀ

ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ 1.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਜੁਲਾਈ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ
(ਸਵੇਰੇ ਸਮੇਂ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ- 14 ਜੁਲਾਈ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 7.00 ਰਾਤ 1.00

ਵਜੇ ਤੱਕ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਕੀਰਤਨ)

ਜਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ - ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਤੇ ਅੱਧੀ ਭੇਟਾ ਨਾਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸਲਾਨਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਖੀਰ ਹਰ ਇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਰਾਤ 1.00 ਵਜੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਾਤ ਨੂੰ 8.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ - ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 1.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਹਨ।

32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	100/-
33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-
34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ? ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਰ	25/-
35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	50/-
36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-
37. ਅੰਦਰਲੀ ਬੋਜ	130/-
38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-
39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-
41. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	150/-
42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	160/-
43. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ',	30/-
44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	30/-
45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	300/-

English Version

	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	Rs. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	Rs. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -1)	Rs. 50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -2)	Rs. 50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -3)	Rs. 50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -4)	Rs. 60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -5)	Rs. 60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	Rs. 80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	Rs. 20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੈ)	Rs. 70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	Rs. 80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	Rs. 80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	Rs. 110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	Rs. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	Rs. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	Rs.150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	Rs. 260/-
18. Why Not thy Contemplate the Lord ? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	Rs. 200/-